

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Patricija RAINYTĖ

**EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTRA ŠIAULIŲ RAJONO
APGYVENDINIMO SEKTORIUJE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Patricija RAINYTĖ

**EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTRA ŠIAULIŲ RAJONO
APGYVENDINIMO SEKTORIUJE**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius Patricija Rainytė

.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. L. Žalys

.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas.....

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Patricija Rainytė

Ekologinio turizmo plėtra Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje.

Magistro darbas.

Magistro darbe atlikta Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros šaltinių analizė ekoturizmo plėtros klausimais: aptarta ekoturizmo vieta darnios plėtros kontekste, jo kilmė ir esmė, bei apibūdintos Aplinkosauginio švietimo fondo (FEE) programos, kurios padeda vystyti bei plėtoti ekoturizmą. Nagrinėjama ekoturizmo plėtros situaciją ir perspektyvos Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje. Pristatyti tyrimo metodologija ir organizavimas. Remiantis atlikto tyrimo metu gautų duomenų lyginamąja analize, makroaplinkos ir SSGG analizių pagrindu nustatytos ekoturizmo plėtros galimybės Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje. Šis darbas gali būti panaudotas apgyvendinimo sektoriaus verslininkų praktiniame darbe, planuojant ekoturizmo įdiegimą ar plėtrą jų vykdomame versle.

SUMMARY

Patricija Rainytė

Ecotourism expansion opportunities in the settlement segment of Siauliai district.

Master's thesis.

The master's final thesis analyses Lithuanian and foreign authors' scientific literature on ecotourism development questions: ecotourism place in the context of sustainable development, the origin and essence of ecotourism and characterizes Environmental Education Foundation (FEE) programmes supporting ecotourism development. The analysis of ecotourism development situation and perspectives in Siauliai district settlement segment are denoted. Research methodology and organization are presented. The ecotourism development opportunities in Siauliai district settlement segment are identified according to the data received from the comparative, macro and SWOT analysis. This work can be used in practice of settlement segment enterprisers when planning ecotourism introduction or development in their business.

TURINYS

Išvadas.....	7
1. EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTROS TEORINIAI ASPEKTAI	10
1.1. Ekoturizmas darnios plėtros kontekste.....	10
1.2. Ekoturizmo kilmė, samprata ir principai.....	20
1.3. Ekoturizmo plėtrą reglamentuojančios programos	28
2. EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTROS ŠIAULIŲ RAJONE ORGANIZAVIMAS IR METODOLOGIJA	33
2.1. Apklauso kaip diagnostinio instrumento samprata bei rinkos analizės metodai.....	33
2.2. Apklauso instrumento struktūra ir pristatymas	36
3. EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTROS GALIMYBIŲ ŠIAULIŲ RAJONE TYRIMO REZULTATAI	38
3.1. Ekoturizmo plėtros situacijos ir galimybių Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje tyrimo gautų duomenų analizė	38
3.2. Ekoturizmo plėtros galimybių Šiaulių rajone makroaplinkos analizė	53
3.3. Ekoturizmo plėtros galimybių Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje SSGG analizė .	60
Išvados.....	62
Rekomendacijos	66
Literatūra	67
Priedai	74
1 priedas. Pagrindinės sąvokos.....	75
2 priedas. Mėlynosios vėliavos programos kriterijai papildimams	77
3 priedas. Mėlynosios vėliavos programos kriterijai priplaukoms	79
4 priedas. Mėlynos vėliavos programos kriterijai jachtų savininkams/buriuotojams	81
5 priedas. Žaliojo rakto programos paraiška viešbučiams	82
6 priedas. Žaliojo rakto paraiška kaimo turizmo sodyboms	100
7 priedas. Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų apklauso anketos pavyzdys...	115
8 priedas. Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų apklauso rezultatų suvestinė .	111

PAVEIKSLAI

1 pav. Septyni Tarptautinės Teisės Asociacijos principai.....	12
2 pav. Tolydžios turizmo plėtros modelis (Sharpley, 1997)	18
3 pav. Trys pagrindiniai darnaus turizmo faktoriai	19
4 pav. VICE darnaus turizmo modelis.....	19
5 pav. Turizmo rūšys.....	21
6 pav. Ekoturizmo sąsajos su kitomis turizmo rūšimis modelis.....	26
7 pav. Gamta paremtas turizmas ir jo pogrupiai.....	27
8 pav. Apklausoje dalyvių pasiskirstymas pagal apgyvendinimo sektorius, proc.....	39
9 pav. Apklausoje dalyvavusių pasiskirstymas pagal veiklos vykdymo laikotarpį, proc.....	39
10 pav. Apklausoje dalyvavusių klasifikacija pagal ženklinimą žvaigždutėmis, proc.....	40
11 pav. Apklausoje dalyvavusių kaimo turizmo sodybų pasiskirstymas pagal gandrų ženklinimą, proc.	41
12 pav. Apklausoje dalyvių poilsiautojų/turistų aptarnavimo vienu metu galimybių pasiskirstymas, proc.	41
13 pav. Ekologinių problemų aktualumo apklausoje dalyviams pasiskirstymas, proc.....	42
14 pav. Apklausoje dalyvių ekologinių problemų sprendimo priemonių taikymo pasiskirstymas, proc.	42
15 pav. Apklausoje dalyvių taikomų ekologinių problemų sprendimo priemonių pasiskirstymas, proc.	43
16 pav. Apklausoje dalyvių ekologinių problemų sprendimo priemonių reikšmingumo pasiskirstymas, proc.....	43
17 pav. Apklausoje dalyvių nuomonės apie ekologinio sąmoningumo įtaką šiuolaikiniam poilsiautojui/turistui pasiskirstymas, proc.....	44
18 pav. Apklausoje dalyvių nuomonės apie ekologinio turizmo paklausą Lietuvoje pasiskirstymas, proc.	45
19 pav. Apklausoje dalyvių svečių domėjimosi apgyvendinimo įstaigos ekologiškumu pasiskirstymas, proc.....	45
20 pav. Apklausoje dalyvių „Žaliojo rakto“ programos žinomumo pasiskirstymas, proc.....	46
21 pav. Apklausoje dalyvių „Žaliojo rakto“ programos reikalavimų žinomumo pasiskirstymas, proc.	47
22 pav. Apklausoje dalyvių galimybės dalyvauti „Žaliojo rakto“ programoje svarstymo pasiskirstymas, proc.....	47
23 pav. Apklausoje dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos teikiamos informacijos pakankamumą pasiskirstymas, proc.	48
24 pav. Apklausoje dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos įtaką įstaigos populiarinimui pasiskirstymas, proc.....	48
25 pav. Apklausoje dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos populiarėjimo priežastis Lietuvoje pasiskirstymas, proc.	49

26 pav. Apklaustųjų dalyvavimo „Žaliojo rakto“ programoje galimybės svarstymo pasiskirstymas, proc.	50
27 pav. Apklauso dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimo kliūtis pasiskirstymas, proc.	50
28 pav. Apklauso dalyvių nuomonės apie investicijų poreikį „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimui pasiskirstymas, proc.	51
29 pav. Apklauso dalyvių nuomonės apie investicijų į „Žaliojo rakto“ programą atsiperkamumą pasiskirstymas, proc.	52
30 pav. Apklauso dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos reikalingumą Lietuvoje pasiskirstymas, proc.	52

LENTELĖS

1 lentelė. Pagrindiniai darnaus vystymosi principai	13
2 lentelė. Darnios plėtros principai ir Darnios turizmo plėtros principai.....	14
3 lentelė. Darnios turizmo plėtros principai	16
4 lentelė. Darnios turizmo plėtros indikatoriai	17
5 lentelė. Teigiami ir neigiami turizmo įtakos ekologijai veiksniai	27
6 lentelė. 2001-2010 m. Aplinkosauginio švietimo fondo Mėlynosios vėliavos programos dalyviai	30
7 lentelė. Ekoturizmo plėtros Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje SSGG analizė	61

IVADAS

Aktualumas ir naujumas. Turizmo industrija tapo vienu greičiausiai besivystančių ekonomikos sektorių XXI a. Klimato kaita įtakoja bendrąsias pasaulinės turizmo rinkos tendencijas, kurios savo ruožtu perskirsto nusistovėjusias turizmo srautų kryptis. Neišvengiamai kinta turistų elgesys bei turizmo politikos gairės. Didėjantys turistų srautai neigiamai veikia ištikus regionus aplinkosauginiu aspektu, taip pat ir destruktiviai atsiliepia kultūros paveldui bei regionų identitetui, todėl pastebima tendencija priešintis masinam turizmui. Reaguodama į turizmo sektoriaus pokyčius Europos Sąjunga aktyviai remia alternatyvų turizmą – sparčiai besivystančią turizmo sektoriaus sritį, apimančią regionų gamtinę įvairovę ir gausius kultūrinius išteklius.

Šiandieninė visuomenė vis dažniau kelia klausimą kaip spręsti aplinkos ekologines problemas, kokių imtis konkrečių veiksmų užkertant kelią ekologinės krizės plitimui. Mokslininkų teigimu, aplinkos užterštumo sukeltai šiuolaikinei globalinei ekologiškai krizei įveikti turi būti sudarytas moksliskai pagrįstas ekologinis planavimas, užtikrinantis bendrą visuomenės ir gamtos evoliuciją. Ekologinį turizmą (toliau ekoturizmas), numatantį ekonomiškai ir ekologiškai pagrįstą gamtos išteklių naudojimą organizuojant turizmą gamtoje, irgi galima vertinti kaip vieną iš priemonių racionaliam, tausojančiam gamtos išteklių naudojimui užtikrinti (Sirusienė, 2005).

2001 m. Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos rezoliucijoje, patvirtinusioje Pasaulinį turizmo etikos kodeksą, pateikiami pagrindiniai turizmo plėtros principai ir struktūra, skirta įvairioms turizmo sektoriaus suinteresuotoms grupėms, siekiant sumažinti neigiamą turizmo poveikį aplinkai ir kultūriniam paveldui, tuo pat metu didinant turizmo įtaką subalansuotos plėtros skatinimui. Todėl kiekvienais metais vis daugiau dėmesio skiriama subalansuotai turizmo plėtrai bei tokioms turizmo formoms, kaip ekoturizmas, kuris yra vienas iš efektyvių ekologinės krizės sprendimo būdų. Svarbiausias ekoturizmo požymis, skiriantis nuo ankstesnių poilsio gamtoje organizavimo sąlygų – apmąstyta, ekologiniu bei ekonominiu požiūriu pagrįsta rekreacinių teritorijų naudojimo politika. Ja siekiama taupiai naudoti gamtos išteklius, išsaugoti ne tik gamtinių rekreacinių teritorijų biologinę įvairovę, bet ir pačios turizmo veiklos stabilumą (Sirusienė, 2005).

Viena iš daugelio sukurtų aplinkosauginių programų ekoturizmo plėtrai vystyti ir prisidėti prie neigiamo poveikio aplinkai mažinimo yra tarptautinė „Žaliojo rakto“ programa. Nustatyti bendrąsias aplinkosauginės „Žaliojo rakto“ programos diegimo galimybes yra labai sudėtinga, todėl kiekvienas darbas, analizuojantis aplinkosauginę „Žaliojo rakto“ programą, aktualus tiek teorine, tiek praktine prasme.

Tyrimo problema. Nors ekoturizmas viena iš sparčiausiai besivystančių pasaulinio turizmo sričių, Lietuvoje ši verslo forma žengia tik pirmuosius žingsnius. Ekoturizmo integravimas į verslą

labai svarbus ir aktualus šių dienų veiksnys. Tačiau dauguma verslininkų, siekiančių užsiimti ekoturizmo plėtra, susiduria su finansinėmis bei organizacinėmis problemomis. Moksliniuose darbuose sąlyginai mažai nagrinėta ekoturizmo integracijos į Lietuvos turizmo verslo apgyvendinimo sektorių problema bei galimybės. Šis sektorius ypatingas tuo, kad priešingai nei transportavimo, maitinimo, kelionių organizavimo bei kituose sektoriuose, plačiausiai gali būti įdiegti ekoturizmo elementai.

Tyrimo objektas – ekoturizmas Šiaulių rajone.

Tyrimo dalykas – ekoturizmo plėtros galimybės Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje.

Darbo tikslas – išanalizuoti ekoturizmo plėtros situaciją ir perspektyvas Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje.

Darbo uždaviniai:

1. Remiantis Lietuvos ir užsienio autorių teorine analize, apibrėžti ekoturizmo teorines sampratas.
2. Išanalizuoti ekoturizmo kilmę ir esmę.
3. Apžvelgti ekoturizmo plėtrą remiančias programas.
4. Atskleisti ekoturizmo plėtros situaciją Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje.
5. Nustatyti ekoturizmo plėtros galimybes Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje remiantis „Žaliojo rakto“ programa.

Darbo metodika. Analizuojant teorinius ekoturizmo aspektus, tyrimo gairėms suformuluoti, naudoti bendramoksliniai tyrimo metodai – sisteminė ir lyginamoji mokslinės literatūros analizė, duomenų grupavimas, duomenų lyginimas, anketavimas, aprašomasis-monografinis, modeliavimas. Darbo pagrindą sudaro naudoti literatūriniai šaltiniai, moksliniai ir publicistiniai straipsniai.

Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama ekoturizmo samprata, jo kilmės ir esmės teoriniai aspektai, išskirta ekoturizmo ir darnios plėtros sąsaja. Apžvelgiamos ekoturizmo plėtrą remiančios programos. Išskiriamos kiekvienos iš jų taikymo galimybės.

Antroje darbo dalyje aptarta ekoturizmo plėtros Šiaulių rajone tyrimo organizavimas ir metodologija.

Trečiame skyriuje analizuojami ekoturizmo taikymo Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje remiantis „Žaliojo rakto“ programa tyrimo metu gauti duomenys. Atliktos ekoturizmo plėtros perspektyvų Šiaulių rajone išorinės (makro) aplinkos bei SWOT analizės. Pateiktos apibendrintos išvados.

Darbo **teorinis bei praktinis reikšmingumas** grindžiamas ekoturizmo plėtros svarbos bei šio turizmo rūšies teikiamos naudos verslui teorinio aspekto atskleidimu. Atlikto tyrimo duomenys bei apibendrinti rezultatai gali būti panaudoti ekoturizmo populiarinimui Šiaulių ir kitų Lietuvos

rajonų apgyvendinimo sektoriuje, pritaikant juos praktiniame darbe planuojant ar svarstant ekoturizmo diegimo ar plėtros galimybes vykdomame versle.

Darbą sudaro įvadas, konceptualioji dalis, analitinė – tiriamoji dalis, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas, kuriame yra 76 mokslinės literatūros ir kitų šaltinių pozicijos bei priedai. Magistro darbo apimtis – 73 puslapiai, darbe yra 7 lentelės ir 30 paveikslų.

1. EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTROS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Ekoturizmas darnios plėtros kontekste

Terminas „darni plėtra“ (*angl. „sustainable development“*) egzistuoja jau daugiau kaip 30 m., tačiau tik neseniai jis imtas naudoti plačiai. Šiai dienai darni plėtra jau tapo aplinkosaugos politikos simboliu (Anderson, Huggins, 2003). Nuo 1970 m. pats terminas darnumas (*angl. „sustainability“*) buvo naudojamas apibūdinti ekonomiką esančią pusiausvyroje su pagrindinėmis ekologijos rėmimo sistemomis. 1972 m. Romos klubas paskelbė pranešimą, pavadinimu „Augimo ribos“ (*angl. The Limits of Growth*), kuris metė iššūkį tradiciniam požiūriui, kad natūrali aplinka gali aprūpinti neribotais resursais žmonijai ir ekonomikos augimui ir gali susidoroti su vis didėjančiais atliekų ir užterštumo kiekiais sukeltais pramoninės visuomenės (Harding, 1998). Kiek vėliau, 1972 m. „Ekologiniai principai ekonominiam vystymuisi“ (*angl. Ecological Principles for Economic Development*) išreiškė tą patį aplinkosauginį požiūrį susiedami aplinką su ekonomikos augimu. Pasaulio Komisija aplinkai ir vystymuisi 1987 m. (World Commission on Environment and Development – WCED) išleido Brundtland pranešimą – „Mūsų bendra ateitis“ (*angl. „Our Common Future“*), kuris išskėlė darniąją plėtrą į politinę areną ir turėjo didelį teigiamą efektą vyriausybinėms ir nevyriausybinėms organizacijoms, bei apibrėžė darniąją plėtrą kaip plėtrą, kuri atitinka šiandienos poreikius ir nepalieka jokio kompromiso ateities kartoms patenkinti savo poreikius (Hardy, Beeton, Pearson, 2002). Tačiau tarptautinį pripažinimą darnios plėtros koncepcija pelnė per G-7 Ekonomikos viršūnių susitikimą Paryžiuje, 1989 m. Tai buvo pirmas kartas, kai pasaulio didžiausių demokratiškų valstybių lyderiai (Jungtinių Amerikos Valstijų, Kanados, Prancūzijos, Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Italijos ir Japonijos) bendrai pripažino tarptautinės aplinkos politikos svarbą ir vystymosi, tarptautinės skolos ir aplinkos tarpusavio ryšį.

R. Čiegis (2002) pabrėžia, kad tolesnė civilizacijos raida, dabarties ir ateinančių kartų ateitis priklauso nuo to, kaip bus sprendžiamos globalios problemos, kokių bus imtasi ryžtingų veiksmų, mažinant prieštaravimus sistemoje „žmogus-visuomenė-gamta“, kokiomis naujomis visuomenės vystymosi ir ekonominėmis plėtros idėjomis, nuostatomis ir požiūriais bus vadovaujama (Adomaitienė, Zubrickienė, Andriekienė, 2006). Tuo akcentuojama, kad aplinkosauginės problemos sulaukia vis didesnio dėmesio visose ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse. Ekologinėms problemoms spręsti nebeužtenka kai kurių valstybių aplinkosauginės veiklos – reikia suvienytų ir koordinuotų visų šalių ir tarptautinių organizacijų pastangų (Ruževičius, 2009). Turime kiekvienas suvokti potencialiai labai sudėtingą ryšį tarp turizmo plėtros ir aplinkos kokybės išlaikymo, nes būtent šis faktorius yra pagrindinis raktas į turizmo projektų ir programų sėkmingą vykdymą (Green, Hunter, 2006). Visa tai apibrėžia darni plėtra – esminis ilgalaikės plėtros reikalavimas,

siekiant, kad dabarties socialinės gerovės poreikiai nebūtų tenkinami ateities kartų nuskurdimo sąskaita, kad ateities kartoms būtų palikti neišeikvoti Žemės išteklių ir nenuniokota aplinka (Zinkevičiūtė, 2008). Baltijos ir kitos 175 valstybės dar 1992 m. pritarė Jungtinių Tautų (toliau JT) pateiktai programai „Agenda 21“, kurioje nurodyta, kokių priemonių turėtų imtis JT, vyriausybės ir vykdomoji valdžia siekdama subalansuoti visuomenės ir ekonomikos vystymąsi, kartu užtikrindama optimalų aplinkos išteklių naudojimą. 2003 m. LR Vyriausybė patvirtino Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, kurioje pabrėžiama, kad vienas pagrindinių visų valdymo lygių sprendimo priėmimo uždavinių – užtikrinti socialinės plėtros tolygumą, socialinės, ekologinės ir ekonominės sričių integruotumą bei priimamų sprendimų veiksmingumą (Rudzkienė, 2007).

Darni plėtra, nors ir labai plačiai vartojama sąvoka ir idėja, turi labai daug skirtingų reikšmių, todėl dėl jos kyla begalė debatų (Hopwood, Mellor, O'Brien, 2005). Daugiausia sunkumų kyla dėl paties darnios turizmo plėtros (*angl. „sustainable development“*, *pranc. „development durable“*) termino vertimo į kitų šalių kalbas, o ypač į lietuvių kalbą. Lietuvos mokslinėje literatūroje yra naudojama daug šio termino variantų – „*harmoningas tausojamasis*“, „*tausojantis*“, „*tvarusis vystymasis*“, „*subalansuotoji raida*“, „*subalansuotas vystymas*“, „*subalansuotoji plėtra*“, „*tausojanti, tausojamoji, tolydi, darni, tvari plėtra*“ ir kt. (Ruževičius, 2009). Valstybinė lietuvių kalbos komisija 2003 m. Vykusiame posėdyje „darnus vystymas (-is)“ buvo patvirtintas kaip oficialus lietuviškas „*sustainable development*“ termino atitikmuo. Mokslinėje literatūroje pateikiamas ne vienas darnios plėtros apibrėžimas.

H. Bossel (1999) pateikia tokį darnios plėtros apibrėžimą – tai tokia žmogaus veikla, kuri tausoja ir saugoja visos bendruomenės gyvenimo žemėje istorinį išbaigtumą.

J. Taylor (2002) nurodo, kad darni plėtra tai svarbus aplinkos teorijos aspektas, kadangi jis nustato kaip visuomenė pati turėtų būti sudaryta, o ne paprasčiausiai numato kodėl tam tikra aplinkos apsauga turėtų būti taikoma.

Pasak B. Hopwood, M. Mellor, G. O'Brien (2005) darni plėtra – kylantis visuomenės rūpestis dėl aplinkosaugos siejant ją su bendrąja ekonomika.

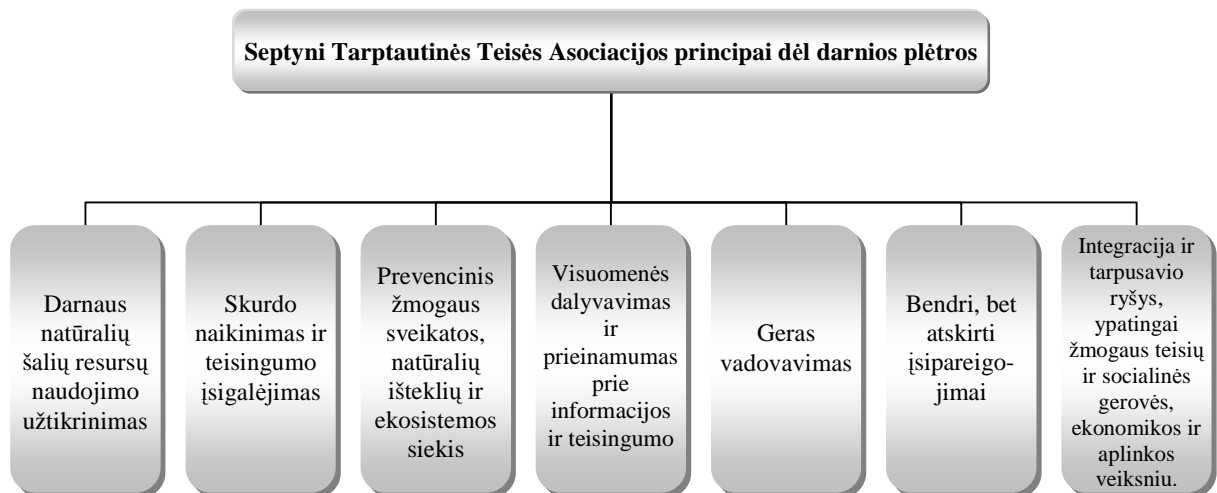
L. Galkutė (2005) apibrėžia darnią plėtrą kaip pasaulio politikų, mokslininkų, visuomenės veikėjų išsamų ir visapusiškai apsvarstytą atsaką į dabarties iššūkius.

E. Bivainis, T. Tamošiūnas, (2007) teigia, kad darni plėtra – tai visuomenės vystymasis, sudarantis galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, derinant aplinkosauginius, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus ir neviršijant leistinų poveikio aplinkai ribų.

Anot A. Koeman (2008) darni plėtra – tai daugiau nei natūralios aplinkos išsaugojimas, bet ir teisingas žmonių, visuomenės, kultūros, papročių, gyvenimo būdo bei socialinių ir ekonominių sistemų įvertinimas.

Apibendrinant pateiktus apibrėžimus galima teigti, kad pagrindinis darnios plėtros uždavinys yra bendros aplinkos (teritorijos, bendruomenės, gamtos ir kt.) tausojimas. Tai ypatingai akcentuojama ir Europos Parlamento rezoliucijoje dėl turizmo ir vystymosi (2004/2212(INI)) (2005), kurioje teigiama, kad turizmas – tai aplinkos apsaugos ir paveldo išsaugojimo faktorius, nes turizmas gali plėtotis tik paisant gamtinių ir kultūrinių sąlygų bei tų vietos bendrijų, kuriuose yra vystomas, tradicijų. Pastarasis turėtų būti laikomas ne aplinkos priešu, bet jos sąjungininku, kadangi aplinkos paveldo išsaugojimas yra turizmo pelningumo sąlyga. Tačiau pati darnios plėtros koncepcija išreiškia ir tam tikras ribas – ne absoliučias, tačiau tam tikrus apribojimus primetus šiuolaikinių technologijų ir socialinių aplinkos išteklių organizacijų ir biosferos sugebėjimo sugerti žmonių veiklos paliktus padarinius (Leiserowitz, Kates, Parris, 2005). Visuotinio darnumo pažanga vyksta pakankamai vangiai, nes skurdo didėjimas, antiglobalistų judėjimas ir kiti neigiami veiksniai kai kuriose pasaulio šalyse stabdo šio proceso veiksmingumą. Todėl darnios plėtros programos tarptautiniu mastu vadovaujasi įvairiais principais ir nuostatomis, kurie leidžia geriau suvokti pačią darnios plėtros svarbą ir koncepciją.

M. Goepl (2010) pateikia septynis pagrindinius Tarptautinės Teisės Asociacijos (ILA – International Law Association) tarptautinės teisės numatytus principus dėl darnios plėtros. Šie principai jau buvo minėti Brundtland pranešime (1987) ir 1992 m. Rio de Žaneiro deklaracijoje (Jungtinių Tautų konferencija dėl aplinkos ir plėtros, 1992), tačiau išlieka pagrindiniais daugumos tarptautinių susitarimų susijusių su darnia plėtra principais (žr. 1 pav.).

1 pav. Septyni Tarptautinės Teisės Asociacijos principai

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis M. Goepl (2010).

Nors šie principai ir nėra išsamūs, ir kai kurie dar net nėra pripažinti kaip tarptautinės teisės privalomos taisyklės. Tačiau jie vis dažniau yra naudojami tarptautiniuose susitarimuose formuodami tarptautinę teisę ir politiką darnios plėtros sektoriuje (Goepl, 2010).

Kaip pabrėžia E. Bivainis ir T. Tamošiūnas (2007), vystymosi tikslas yra užtikrinti tinkamą, gerą gyvenimą visiems žmonėms, o darnumo tikslas – gyventi ir dirbti atsižvelgiant į biofizinės aplinkos ribas. Tuo vadovaudamiesi autoriai, remdamiesi Masser (2001) išskiria aštuonis pagrindinius darnaus vystymosi principus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Pagrindiniai darnaus vystymosi principai

Principas	Paaiškinimas
<i>Partnerystė ir atskaitomybė</i>	Kolektyvinei atsakomybei kuriamos sąjungos tarp suinteresuotų grupių; kiekviena grupė yra atskaitinga už savo priimtus sprendimus.
<i>Aktyvus dalyvavimas ir skaidrumas</i>	Pagrindinės visuomeninės grupės yra įtrauktos į veiklą; visa reikiama informacija kiekvienam lengvai pasiekama.
<i>Sisteminis požiūris</i>	Ekonominės, ekologinės ir visuomenės problemos turi būti suvokiamos kompleksiskai.
<i>Ryšys su ateitimi</i>	Turi būti įvertinti trumpalaikės, ilgalaikės tendencijos ir poreikiai.
<i>Lygybė ir teisingumas</i>	Ekonominė plėtra turi būti tolydi, ekologiškai pagrįsta ir socialiai teisinga.
<i>Ekologiniai suvaržymai</i>	Turi būti užtikrintas racionalus gamtos išteklių naudojimas.
<i>Ryšys tarp lokalaus ir globalaus masto</i>	Turi būti suvokta vietinės darnos įtaka globaliai darnai.
<i>Vietinė svarba</i>	Vietiniai veiksmai turi būti realistiški, įgyvendinami ir turi būti pritaikyti vietinės bendruomenės poreikiams.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis E. Bivainis, T. Tamošiūnas (2007).

Palyginus šiuos skirtingų autorių pateiktus principus, galima teigti, kad visgi patys svarbiausi darnios plėtros elementai yra visuomenė, politika ir aplinkosauga. A. A. Leiserowitz, W. Kates, T. M. Parris (2005) išskiria tris pagrindines darnios plėtros kategorijas: gamta, gyvenimo palaikymo sistemos ir bendruomenė. Kaip ir visų jų tarpinės grandies atitikmenys yra Žemė, aplinka ir kultūra.

Darnios plėtros pagrindinis bruožas – šiuolaikinės kartos reikmių patenkinimas, nedarant žalos ateinančioms žmonių kartoms. Ją sudaro tarpusavyje susiję socialinių, ekonominių ir ekologijos sričių funkcijų ryšiai. Darnios plėtros koncepcija formuoja šalies ideologiją ir politiką, strategines veiklos kryptis ir schemas, tikslus, trumpalaikes ir tolimes perspektyvos sąlygas (Burneikis, 2005).

Darnios plėtros principai yra labai glaudžiai susiję su darnios turizmo plėtros principais. Pati darnaus turizmo esmė yra natūralių ir žmogaus pagamintų resursų saugojimas ir pačios aukščiausios kokybės turizmo paslaugų teikimas ir integravimas į vietinį regioną (Grundey, 2007). Įvairios šalys ir regionai, kur turizmo industrija yra varomoji ekonomikos jėga, išreiškia vis didesnį susirūpinimą

dėl aplinkos ir sociokultūrinių problemų (Neto, 2002). R. A. Ligeikienė (2003) pastebi, kad pastaraisiais metais vis dažniau minima darni, subalansuota turizmo plėtra, bei tokios alternatyvios turizmo formos kaip ekoturizmas, žaliasis turizmas. Literatūros šaltiniai teigia, kad darnus turizmas yra visiškai skirtingas turizmo tipas nei vadinamasis „masinis“ turizmas – jis yra „geresnio ir švelnesnio“ turizmo forma, kuri bendrai paėmus savo mastu yra mažesnė, tačiau daugiau gamtosauginė ir socialiai atsakinga nei pastaroji (McCool, 2002). Turizmas privalo ne tik akylai tenkinti vis didėjančius turistų poreikius, bet ir stebėti, kad tie poreikiai būtų tenkinami atsižvelgiant į aplinkosaugos reikalavimus bei darnios plėtros principus.

Nors už savo ištakas skolingas bendrai darnios plėtros koncepcijai, šiai dienai pati darnaus turizmo sąvoka vystėsi atskirta izoliacijoje nuo nesibaigiančių debatų dėl tikrosios darnios plėtros esmės (Hunter, 1996). Pasak B. MacKercher (2003) ekoturizmas yra idealiai taikytinas darnios plėtros filosofijoje, nes:

- išskyrus transportą, ekoturizmas nenaudoja papildomų neatsinaujinančių šaltinių;
- bendruomenės ištekliai, kultūra, tradicijos, parduotuvės, laisvalaikis ir t.t. atspindi pagrindinius ekoturizmo šerdies išteklius;
- ekoturizmo naudojami ištekliai, tiek natūralūs, tiek kultūriniai, turi būti nesuvaržomi, jie turi būti atsinaujinantys;
- ekoturizmas suteikia realias galimybes sumažinti skurdiui, sukurti darbo vietas ir stimuliuoti regioninę plėtrą;
- įrodyta, kad ekoturizmas atgaivina kultūras ir tradicijas;
- ekoturizmas suteikia ekonominį paskatinimą natūralių ir kultūrinių turtų išsaugojimui;
- ekoturizmas skatina didesnę tautų tarpusavio supratimą ir didesnę pasaulinį sąmoningumą.

D. Grundey (2007) remdamasi McKercher (1993), Meadow (1998), Mowforth, Munt (1998), Casagrandi, Rinaldi (2002), Weaver, Opperman (2000) pateikia keturis pagrindinius darnią plėtrą ir darnaus ekoturizmo plėtrą apjungiančius principus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Darnios plėtros principai ir Darnios turizmo plėtros principai

Darnios plėtros principai	Darnios turizmo plėtros principai
<p>1. Suprasti aplinkos galimybes. Supančios aplinkos ir natūralių išteklių niokojimas yra didelė grėsmė žmonijai. Todėl reikia nustatyti natūralių resursų naudojimo galimybes.</p>	<p>1. Ekologinis darnumas. Darna turi būti susijusi su pagrindinių ekologinių sistemų, unikalios gamtovaizdžio ir natūralių resursų išsaugojimu.</p>
<p>2. Išvystyti atvirą ir remiančią ekonominę sistemą. Darniai plėtrai reikalinga pasaulinės ekonominės sistemos, kuri skatintų ekonominį augimą. Reikalingos sąlygos, kurios užtikrintų efektyvų resursų ir verslo plėtros naudojimą visose pasaulio šalyse.</p>	<p>2. Ekonominis darnumas. Plėtra turi būti ekonomiškai naudinga ir visi resursai turi būti kontroliuojami, kad išsaugoti juos ateities kartoms.</p>

Darnios plėtros principai ir Darnios turizmo plėtros principai

Darnios plėtros principai	Darnios turizmo plėtros principai
3. Kovoti prieš skurdą ir socialinę nelygybę. Darni plėtra reikalauja išspręsti skurdo problemą. Būtina padėti besivystančioms šalims kovoti prieš skurdą ir socialinę nelygybę.	3. Vietinis darnumas. Plėtra turi būti naudinga vietinėms bendruomenėms ir turi užtikrinti ekonominę naudą vietiniams regionams.
4. Užtikrinti žmonių gerovę. Žmonių gerovė yra pagrindinis darnios plėtros tikslas, žmonės nusipelno gyventi sveikoje ir produktyvioje harmonijoje su gamta.	4. Kultūrinis darnumas. Plėtra turi skatinti kontrolę žmogaus gyvenime, ji turi būti siejama su vietine kultūra ir kultūros vertybėmis; be to ji turi padėti išsaugoti ir stiprinti kultūrinį identitetą.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis D. Grundey (2007).

Remiantis pateiktaisiais principais pastebima, kad pati darnios plėtros sąvoka apima daug platesnį, pasaulinį spektrą lyginant su darnia turizmo plėtra, tačiau pati ašis, kuria remiasi tiek vieni, tiek kiti principai iš esmės yra vienoda ir tapati. Plėtros teorijos yra labai skirtingos ir kartu tarpusavyje susijusios. Jų ašis yra žmogus, o tikslas – kompleksinis (Grumuldytė, 2006). Visgi pasak L. Hens (2001) darni turizmo plėtra nuo tradicinio turizmo skiriasi dviem pagrindiniais aspektais:

1. Neturi stipraus neigiamo poveikio aplinkai ir kultūros paveldui.
2. Privalo užtikrinti, kad didesnė dalis ekonominės naudos, gautos iš turizmo, liktų vietiniame regione (Hopenienė, Kamičaitytė, 2004).

Darnaus vystymosi ir ekoturizmo santykis yra ganėtinai ypatingas. Pirmiausia, ekoturizmo augimas, teigiamai prisideda prie šalių ir ekoturizmo traukos vietovių ekonomikos. Antra, ekoturizmas apima ypatingus santykius tarp vartotojų (lankytojų), verslo, aplinkos ir vietos bendruomenių. Skirtingai nei daugelio kitų ūkio šakų, ekoturizmo vartotojas keliauja pas gamintoją ir jo siūlomą produktą. (Pasaulio Turizmo Organizacija (WTO), Jungtinių Tautų Aplinkos programa 2005).

Mūsų šiuolaikinės visuomenės raidos procesai pasižymi kintamumu ir sudėtingumu, kurie iš esmės tuo pačiu metu keičia ir visuomenės vystymosi prioritetus (Hopwood, Mellor, O'Brien, 2005). Turizmo plėtrą lemia stiprėjanti visuotinė ekonomika ir kultūrinė integracija ir yra susijusi tiesiogiai su poveikiu ekonomikai, sociokultūrinei aplinkai ir gamtai. Turizmo plėtros pagrindas – valstybinio ir privataus sektoriaus investicijos į viešąją turizmo infrastruktūrą ir paslaugas, kurios sudaro sąlygas kurti turizmo traukos centrus (Žilinskas, Skrodenienė, 2007). Tačiau tarptautinio ekoturizmo plėtrai daugiausia įtakos turi pasaulinė globalizacija. Ekoturizmo verslas nėra vien ekonomiškai naudingas, nes turizmo sistema, orientuota į masinį vystymąsi taip pat daro ir neigiamą įtaką aplinkai (Grundley, 2006). JAV darnios plėtros komisijos septintojoje sesijoje (2009) (*angl. „Commission on Sustainable Development“*) skirtoje turizmui ir darniai plėtrai

akcentuojama, kad ekoturizmo veikla gali ypatingai sumažinti socialinį ir natūralųjį bet kurios bendruomenės turta.

Tausojamąjį turizmą galima apibūdinti kaip turistų, juos aptarnaujančių organizacijų ir turistinių regionų poreikių ir interesų derinimą, užtikrinant aplinkosaugą ir turizmo tęstinumą bei plėtrą ateityje (Ruževičius, 2009). Remiantis darnios plėtros koncepcija, J. E. Rosenow ir G. L. Publisher – darnų turizmą įvardijo „naujuoju turizmu“ (angl. „*new tourism*“), kurio pagrindas saugoti vietas, neviršijant jų talpumo, atsižvelgiant į aplinkos ir kultūros, etikos aspektus ir šviečiant turistus. Oficialiai ekoturizmui buvo parodytas dėmesys ir jo vaidmuo darnioje plėtroje Rio de Žaneiro konferencijoje, kuomet darni plėtra tapo visuotinai priimta politikos sudarymo koncepcija (Grumulytė, 2006). Išskiriami 7 darnios turizmo plėtros principai, pastarųjų raktiniai žodžiai yra bendruomenė, ateities kartos, aplinka, kultūra ir politika (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Darnios turizmo plėtros principai

Principas	Aprašymas
<i>Visapusė</i>	Apimanti socialinį, kultūrinį, aplinkos, ekonominį ir politinį dalyvavimą
<i>Pasikartojanti/dinamiška</i>	Greitai reaguojanti į aplinkos ir politinius pasikeitimus
<i>Integruota</i>	Veikianti per platų požiūrį į bendruomenės plėtrą
<i>Bendruomeniškai orientuota</i>	Būtinai kreiptis į visus verslo dalyvius per bendruomeninį dalyvavimą
<i>Atsinaujinanti</i>	Įtraukti elementai, kurie yra pagrindas patenkinti ateities kartų poreikius
<i>Orientuota į tikslą</i>	Rinkinys realių užduočių, kurio rezultatas bešališkas naudos pasiskirstymas
<i>Etiška</i>	Tolerantiškai, pagarbiai priimanti skirtingus įsitikinimus, laikantis vietos gyventojams būdingų socialinių ir kultūrinių tradicijų, nusistovėjusios tvarkos, pripažįstant jų vertę.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Ž. Grumulyte (2006).

Iš esmės darnios plėtros koncepcija mėgina susidoroti su trimis svarbiausiomis problemomis – neatsinaujinančių šaltinių sąnaudų didėjimu, per dideliu atsinaujinančių šaltinių sąnaudų bei lygybe tarp žmonių ir tautų. Nepaprastai svarbi darnaus turizmo vystymosi sąlyga yra ta, kad vystytis ekonomikai ir reikia įgyvendinti taip, kad būtų užtikrintos lygios vystymosi galimybės ir gamtos išteklių potencialo išsaugojimas ir dabartinei, ir ateinančioms kartoms (Burneikis, 2005). Darnus turizmas, jei teisingai valdomas, gali sukurti ekonominę paskatą apsaugoti natūralias vietas. Turizmo sistemą sudaro daugybė elementų, įtraukiamų į turizmo plėtotei tinkamų regionų kūrimą ir išlaikymą (Hopenienė, Kamičaitytė, 2004). Pagal B. McKercher (2003) įvairūs darnios turizmo plėtros principai kuriami tam, kad geriau apibrėžtų pačią jo idėją. Šie principai identifikuoja darnųjį turizmą kaip turintį keturias atramas – ekonominę, ekologinę, kultūrinę ir bendruomeninę:

- *Ekonominis darnumas* – nešantis pelną iškart ir per ilgą laiką.
- *Ekologinis darnumas* – plėtra, kuri yra derinama su išliekamaisiais pagrindiniais ekologiniais procesais, biologine įvairove ir biologiniais ištekliais.

- *Kultūrinis darnumas* – didinantis pačių žmonių savo gyvenimo kontrolę ir derinamas su kultūra ir vertybėmis bei stiprinantis bendruomenės identitetą.
- *Vietinis darnumas* – skirtas pasipelnyti vietinėms bendruomenėms ir generuoti/išlaikyti šiuose bendruomenėse pajamas.

Gamtinės aplinkos ir visuomeninės gyvenimo kokybės išsaugojimui neribotam laikui ypatingai reikalingas vietinės visuomenės įsitraukimas į visas turizmo plėtros fazes. S. Hassan (2000) išskiria penkis darnios plėtros principus, kur bene svarbiausią vaidmenį atlieka žmogiškasis faktorius:

1. Turizmo plėtrai didelę reikšmę turintys gamtiniai išteklių būtų išlaikomi ir įtraukti į ilgalaikius plėtros planus.
2. Turizmas turi būti suvokiamas kaip teigiama veikla, suteikianti daug privalumų vietinei visuomenei, pačiai vietovei ir turistams.
3. Ryšiai tarp turizmo ir aplinkos turi būti tokie, kad būtų galima išlaikyti supančios aplinkos ir ekosistemų ilgalaikį gyvybingumą. Turizmo plėtra negali turėti neigiamo poveikio gamtiniams ištekliams.
4. Turizmo veikla ir plėtra turi atsižvelgti į tos vietovės gamtą, mastą ir savybes.
5. Turizmo verslo atstovai, vietinė valdžia ir aplinkosauga turi gerbti šiuos principus ir dirbti kartu norint juos įgyvendinti praktikoje (Hopenienė, Kamičaitytė, 2004).

Europos bendrijų komisijos komunikate dėl darnaus ir konkurencingo Europos turizmo (2007) pabrėžiama, kad siekiant geresnių rezultatų reikėtų sujungti įgyvendinamų ir planuojamų iniciatyvų siekius ir veiksmus – labiau pabrėžiant bendrą veiklą. Galiausiai siekiant didelės pažangos reikėtų labiau ir nuosekliau atsižvelgti į paklausą – tiek laisvalaikio, tiek verslo rinkose. Turistams reikia padėti vystyti ir stiprinti gebėjimą rinktis darniu vystymusi pagrįstus sprendimus. Informuotumas darnumo klausimais ir etika gali paskatinti turistus atsakingiau mąstyti ir elgtis. Darnios turizmo plėtros dėmesio centre turi, be jokios abejonės, būti žmogus, kuris turi įgimtą teisę būti sveikas ir darbingas harmoningoje gyvenimo aplinkoje (Burneikis, 2005).

Darnus turizmas atkreipia dėmesį į ekoturizmo vystymosi tikslus ir turizmas šiuo atveju yra kaip įrankis šiems tikslams pasiekti. Kad geriau būtų suvokiama ar darnios turizmo plėtros tikslams pasiekti naudojamos priemonės, programos progresuoja ir veikia tinkama linkme S. F. McCool (2002) remdamasis E. Manning (1992) siūlo nustatyti kelis pagrindinius kiekybinius matavimus, arba indikatorius, kurie leistų nustatyti jų efektyvumą (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Darnios turizmo plėtros indikatoriai

Indikatoriaus tipas	Pavyzdys
Perspėjantis indikatorius	Oro, vandens kokybė
Spaudimo ar streso matai	Pagautos žuvis, nuimtas derlius

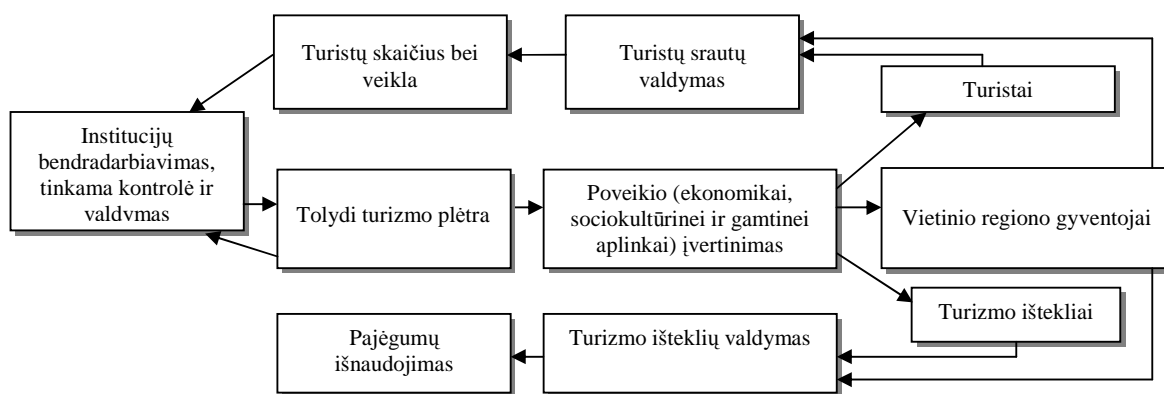
Darnios turizmo plėtros indikatoriai

Indikatoriaus tipas	Pavyzdys
Natūralių išteklių bazės ir naudojimo lygių matai	Dabartinis paslaugų naudojimas
Poveikio/pasekmių matai	Senųjų miškų praradimas, dėl turizmo prarastos darbo vietos
Valdymo pastangų/veiksmų matai	Lankytojų naudojimo ir skaičiaus reglamentavimas
Valdymo įtakos matai	Šie matai apibrėžia ir įgalina įvertinti, ar naudojamos priemonės pasiekia norimą rezultatą

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis S.F. McCool (2002).

Skirtingi autoriai pateikia nevienodas indikatorių koncepcijas. Pvz. J. Mayboom (1993) skirtingai nuo pateiktųjų šešių E. Manning (1992) išskiria tik tris darnaus turizmo indikatorius: *vedančiuosius indikatorius* (siejasi su ateities įvykiais – vartotojų pasitikėjimu), *dabarties indikatorius* (siejasi su tuo, kas vyksta dabar – apsilankymai, darbo įplaukos) ir *besidriekiantis indikatorius* (gyventojų požiūris, lankytojų pasitenkinimas). Darnaus turizmo indikatorių svarbą darnioje turizmo plėtroje dar nagrinėjo tokie autoriai kaip G. H. Stankey ir S. F. McCool (1998), G. C. Gallopin (1997), D. M. Livermann (1988) ir daugelis kitų (McCool, 2002).

Visų pirmiausia ekoturizmo veikla turi būti naudinga turistų traukos vietovėms ir vietinių gyventojų bendruomenėms, nekenksminga aplinkai bei tausojanti vietos kultūrinį paveldą. Todėl tolydi turizmo plėtra yra tuomet, kai atliekami veiksmai yra ekonomiškai įmanomi ir leistini, reikalingi ir perspektyvūs socialine bei ekologine prasme, pritaikyti ir integruoti vietos regionui (Hopenienė, Kamičaitytė, 2004). Šios nuostatos integruotos R. Sharpley (1997) siūlomame tolydžios turizmo plėtros modelyje (žr. 2 pav.).

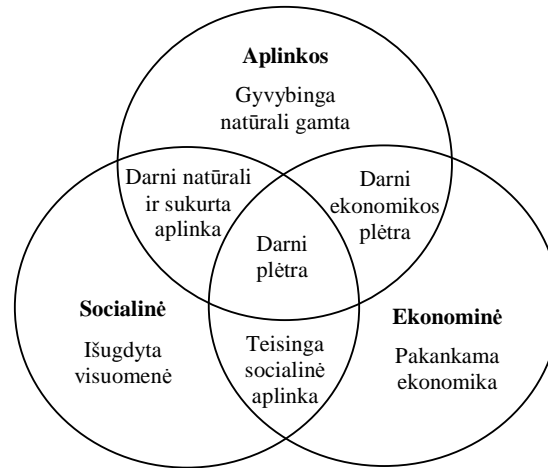

2 pav. Tolydžios turizmo plėtros modelis (Sharpley, 1997)

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis R. Hopeniene, A. Kamičaityte (2004).

Pateiktame modelyje išskleista tolydžios turizmo sistemos dalis, kurioje yra akcentuojami ryšiai, kooperacija ir bendradarbiavimas tarp nepelno siekiančių organizacijų, valstybinių institucijų,

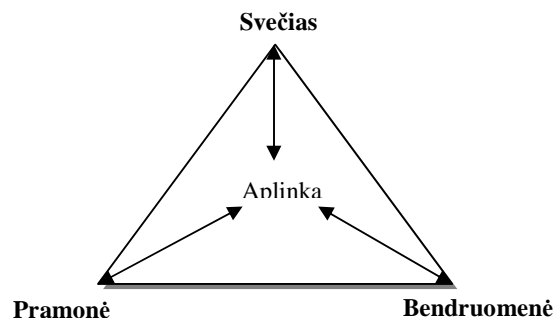
privačių ir visuomenės grupių (Hopenienė, Kamičaitytė, 2004). Visgi pagrindiniai darnios turizmo plėtros faktoriai, kaip jau buvo minėta anksčiau, yra aplinka, socialinis aspektas ir ekonomika. Šiuos bruožus kaip pagrindinius savo darnios plėtros modelyje išskiria Cajugos (*angl.* Cayuga) darnaus svetingumo centras vykdamas aplinkai atsakingų viešbučių Lotynų Amerikos ir Karibų teritorijoje praktiką (žr. 3 pav.)

3 pav. Trys pagrindiniai darnaus turizmo faktoriai

Šaltinis: A Guide to sustainable Tourism management. Žiūrėta [2010-03-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.cayugaonline.com/guidesustainable.html>>.

Aplinkos faktorius apibrėžia, kokį poveikį viešbučiai gali daryti supamai aplinkai. Socialinis faktorius remiasi į visuomenės vystymąsi ir išpareigojimus kaip būtų galima pagerinti gyvenimo sąlygas, infrastruktūrą ir visuomenės atliekamas procesus. Ekonominis faktorius užtikrina, kad procesai būtų gyvybingi ir sėkmingi, tuo įrodoma, kad darnumas gali ir turi tapti realybe visiems verslams. A. Climpson (2008) apibrėžiant darnų turizmą siūlo VICE (V-lankytojai (*angl.* visitors), I-pramonė (*angl.* industry), C – bendruomenė (*angl.* society), E – aplinka (*angl.* environment) modelį, kuris savo koncepcija labiau būtų artimas jau minėtam R. Sharpley (1997) modeliui, nes jame pabrėžiamas svečio, kuris suprantamas kaip turistai, vaidmuo darnaus turizmo valdyje (žr. 4 pav.).

4 pav. VICE darnaus turizmo modelis

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis A. Climpson (2008).

Trumpai modelio sąsaja tarp jį jungiančiųjų faktorių gali būti apibrėžta taip: svečiai, visa pramonė, kuri jiems tarnauja, bendruomenė, kuri juos priima ir jų kolektyvinė įtaka ir atsakas aplinkai, kurioje jie būna. Šio modelio koncepcija naudojama vietiniu, regioniniu ir nacionaliniu mastu yra vienas iš būdų pažadinti visuomenės bendrumą, taip skatinant jos finansinę nepriklausomybę, išdidumą ir kelianti sąmoningumą aplinkai (Climpson, 2008).

Paskutiniuoju XX a. pusėje, iškilio keturios pagrindinės pasaulio žmonių kolektyvinio susirūpinimo temos ir siekiai – taika, laisvė, vystymasis ir aplinka. Darni plėtra yra dviejų pastarųjų, vystymosi ir aplinkos, susirūpinimu atsiradusi sąvoka (Leiserowitz, Kates, Parris, 2005). To pasėkoje darni ekoturizmo plėtra šiandien akcentuojama beveik visuose strateginiuose turizmo planavimo dokumentuose (Hardy, Beeton, Pearson, 2002).

Taigi darnios turizmo plėtros esmė – pasiekti, kad natūralūs ir žmogaus sukurti išteklių nebūtų visiškai išsekvojami, vartotojams būtų pateiktas aukštos kokybės ekoturizmo produktas, o pastarasis būtų integruotas vietiniame regione. Tad ekoturizmo sektoriaus plėtra, besiremianti tolydžios turizmo plėtros principais, patenkins tiek turistų, tiek vietinių gyventojų bei ekoturizmo paslaugas teikiančių organizacijų poreikius (Hopenienė, Kamičaitė, 2004).

Darnios plėtros koncepcija reikalauja, kad būtų keičiami ekonominiai ir ekologiniai prioritetai. Tam, kad pasiekti darnią plėtrą, aplinkos apsauga privalo tapti viena iš neatskiriamų viso vystymosi dalių, nes darni ekoturizmo plėtra reiškia daugiau nei vien aplinkos apsaugą – ji apibrėžia tinkamą žmogaus ir bendruomenės, jų kultūrų ir papročių, gyvenimo būdo bei socialinių ir ekonominių išteklių tausojimas.

1.2. Ekoturizmo kilmė, samprata ir principai

Turizmas – tai verslas, kuriame dominuoja žmogiškasis faktorius, t.y. žmonės, teikiantys paslaugas kitiems žmonėms. Per daugelį metų turizmo sąvoka kito ir iki šiol nėra vieningos nuomonės, kas yra turizmas. (Žalys, Žalienė, Iždonaitė, 2006).

Europos sąjungos visuomenės vystymosi tendencijos rodo, kad turizmas turi didžiausius augimo rodiklius (Burinskienė, Rudzkienė, 2005). Turizmas Europoje yra efektyviausia ir labiausiai išsivysčiusi ekonomikos šaka (Jazczak, Žukovskis, 2010). Todėl turizmas tapo vienu svarbiausių ekonomikos veiksmų. Ši sąvoka daug platesnė ir apima santykių ryšių bei reiškinių, kurie lydi žmogų kelionėje, visumą (Žalienė, Sabaliauskaitė, 2002).

Anot I. Vainienės (2001) turizmas – tai žmonių veikla, susijusi su kelione ir laikinu buvimu už nuolatinės gyvenamosios vietos ribų ne ilgiau kaip vienerius metus, jei ši veikla nėra mokymasis ar mokamas darbas lankomoje vietoje.

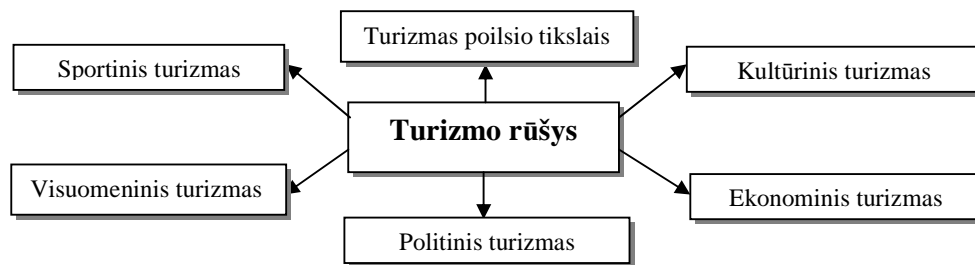
P. Grecevičius ir kiti (2002) nurodo, kad sąvoka „turizmas“ (*pranc. tourisme*) reiškia keliavimą iš vienos vietovės į kitą laisvalaikio.

L. Žalys, I. Žalienė, I. Iždonaitė (2006) pateikia tokį turizmo apibrėžimą – tai verslas, kuriame dominuoja žmogiškasis faktorius, t.y. žmonės, teikiantys paslaugas kitiems žmonėms.

Pasaulinė Turizmo Organizacija (PTO) turizmą apibrėžia kaip visos kelionių, ekskursijų rūšis, kai asmuo palieka savo darbo ir gyvenamą vietą ilgiau nei vieną parą ir trumpiau nei 12 mėnesių, ir kai išvykos tikslas nėra samdoma apmokama veikla.

Visgi turizmo sąvoka, kitusi per šimtmečius, neturi vieningai pripažintos išraiškos. Realiai, rekreacijos ir turizmo mokslo objektas yra nepaprastai platus, tačiau svarbiausios sritys išlieka subalansuota plėtra, tausojant naudojamus išteklius ir socialiniai-ekonominiai turizmo efekto tyrimai (Grecevičius ir kiti, 2002).

Skirtingi autoriai nevienodai klasifikuoja turizmo rūšis ir formas. I. Žaliene, A. Sabaliauskaite (2002) nurodo, kad N. I. Kabuškinas (1999) išskiria net šešias turizmo rūšis (žr. 5 pav.).

5 pav. Turizmo rūšys

Šaltinis: sudarytas autorės, remiantis I. Žaliene, A. Sabaliauskaite (2002).

Priešingai nei N. I. Kabuškinas, P. Grecevičius ir kiti (2002) detaliau apibrėžia turizmo rūšis skirstydami turizmą pagal:

- aktyvumą;
- svarbiausią tikslą;
- kelionės organizavimo charakterį;
- turizmo srautų intensyvumą;
- kelionės trukmę;
- turistų amžių;
- transporto priklausomybę;
- transporto rūšį.

P. Grecevičius ir kitų (2002) išskirtos turizmo formos bei kategorijos glaudžiai tarpusavyje susijusios, t. y.:

1. Atvykstamojo ir išvykstamojo turizmo formos sietinos su tarptautinio turizmo kategorija.

2. Atvykstamojo ir vietinio turizmo formos sietinos su vidinio turizmo kategorija.
3. Išvykstamojo ir vietinio turizmas formos sietinos su nacionalinio turizmo kategorija.

Tuo tarpu I. Žalienė, A. Sabaliauskaitė (2002) išskiria tik dvi turizmo formas – vidaus ir tarptautinį.

Z. Chafe (2005) pateikia tokią turizmo tipologiją:

- *Nuotykinis turizmas* – gamtos turizmas, kuris įtraukia rizikos elementą, aukštesnę fizinę įtampą ir specialių įgūdžių turėjimą.
- *Ekoturizmas* – atsakingas turizmas į natūralias sritis, kuris tausoja aplinką ir gerina vietinių žmonių gerovę.
- *Geoturizmas* – turizmas, kuris remia vietos geografiją, jos aplinką, palikimą, estetiką, kultūrą, ir vietos gyventojų gerovę.
- *Masinis turizmas* – didelio masto turizmas, tipiškai asocijuojamas su „jūros, smėlio, saulės“ kurortu ir daugiašale nuosavybe, minimalia tiesiogine ekonomine nauda vietos bendruomenėms, sezoniškumu ir paketiniais turais.
- *Gamtinis turizmas* – bet kokia turizmo forma, kuri visų pirma pasikliauna natūralia aplinka.
- *Pro-vargingas turizmas* – turizmas, kuris įtakoja didesnę grynąją pelną vargingiems žmonėms.
- *Atsakingas turizmas* – turizmas, kuris padidina vietinių bendruomenių pelną, sumažina negatyvų socialinį ar gamtinį poveikį ir padeda vietos žmonėms išsaugoti trapias kultūras, arealą ir rūšis.
- *Darnus turizmas* – turizmas, kuris tenkina dabartinio turistų ir jų priimančio regiono poreikius, tuo pačiu saugodamas ir didindamas galimybes ateities kartoms.

Pateikti turizmo tipai, išskyrus masinį turizmą, koncentruojasi į gamtos, bendruomenės, šalies paveldo ekonominį tausojimą ir išsaugojimą. Galima teigti, kad naujai besikuriančios turizmo rūšys tampa vis atsakingesnės visuomenės ir aplinkos atžvilgiu. Pažymėtina, kad ekoturizmas ir nuotykinis turizmas yra nišinio arba alternatyviojo turizmo rūšis.

Dėl ekonominės, socialinės ir politinės globalizacijos procesų įtakos turizmas tapo pirmaujančia ūkio šaka daugelyje valstybių, o ekoturizmas atitinkamai – viena sparčiausiai žengiančių į priekį pasaulinio turizmo verslo sričių (Žilinskas, Maksimenko, 2008); Sirusienė, 2005).

Ekoturizmo istorija prasidėjo dar 1950 m. Afrikoje legalizavus medžioklę. Medžioklinių zonų poreikis paskatino saugomų teritorijų ir nacionalinių parkų kūrimą. Atsakingas arba eko-draugiškas turizmo judėjimas prasidėjo 1970 m. kaip reakcija į didelį skaičių neigiamų pasekmių turėjusią turizmo prostituciją, nusikaltimus, narkotikų vartojimą, kultūrinį nuniokojimą, natūralių gamtovaizdžių ir išteklių niokojimą ir ekonominius sunkumus (Singh, 2009). Pasak Honey, M. (1999) tikrasis ekoturizmo pakilimas prasidėjo 1980 m. Kosta Rikos Monteverde Rezervate. Jau

tada alternatyviosios turizmo formos kaip „švelnusis turizmas“, „atsakingas turizmas“, „žaliojo turizmas“, „ekoturizmas“ pradėjo traukti vyriausybių, bendruomenių ir mokslininkų dėmesį (Ryngga, 2008). Iki tol gamtinis turizmas buvo žinomas, tačiau ekologinis turizmas, jei teisingai suprantamas, buvo platesnis savo sąvoka. Jis stengėsi gerbti ir prisidėti prie saugomų teritorijų, taip pat kaip ir prie žmonių, gyvenančių tose teritorijose gerovės. Pabrėžtina, kad tik iškilus ekologinio turizmo sąvokai 1980 m. jis ėmė sparčiai vystytis ir populiarėti visame pasaulyje. Ekoturizmas augo itin sparčiai per pastaruosius dešimtmečius (Wood, 2002). Jau nuo 1990, ekoturizmas augo apie 20 %-34 % per metus. 2004 m. ekoturizmas ir gamtinis turizmas pasauliniu mastu augo 3 kartus greičiau nei visa turizmo industrija bendrai paėmus (TIES Global Fact Sheet, 2006). Tarptautinė Ekoturizmo bendrijos teigimu, pelnas gaunamas iš ekoturizmo kasmet didėja bent 30 %.

M. Honey (1999) kaip vieną iš ekoturizmo iškilimo priežasčių įvardija prieinamų ir įperkamu skrydžių atsiradimą ir vis didėjančius gamtos mylėtojų skaičius, kurie pradėjo ieškoti ramių, nepaliestų gamtinių zonų. Ši ekoturizmo masinį ir staigų populiarėjimą paskatino ir pasaulio visuomenės susirūpinimas aplinkos išsaugojimo problemomis. Vienas pirmųjų dokumentų, reglamentuojančių gyvybinių išteklių išsaugojimą žmogaus išlikimui ir darniai plėtrai buvo 1980 m. priimta Pasaulinės Aplinkos Strategija, kuri priėmė Tarptautinė gamtos išsaugojimo sąjunga (IUCN), Jungtinių Tautų Aplinkosaugos programa (UNEP) ir Pasaulinis laukinės gamtos fondas (WWF). Ne mažiau svarbūs ekoturizmo plėtrai buvo 1992 m., kuomet po trejų metų (nuo 1989 m.) konsultacijų ir derybų Rio de Žaneire vykusioje Aplinkos ir plėtros Jungtinių Tautų konferencijoje įvyko „Agenda 21“ programos pilnas pristatymas, kurios priėmimui pritarė 178 vyriausybės. „Agenda 21“ – tai Jungtinių Tautų (JT) kuruojama programa susijusi su darnia plėtra. Bene svarbiausi ekoturizmo plėtrai buvo 2002 m., kurie buvo paskelbti Tarptautiniais Ekoturizmo metais. Šiai progai pažymėti, Kanadoje, Kvebeko mieste, buvo pasirašyta Kvebeko deklaracija, kurios pagrindinis tikslas buvo nustatyti rekomendacijas dėl ekoturizmo plėtros galimybių darnios plėtros kontekste (Quebec Declaration on Ecotourism, 2002). Vienas naujausių dokumentų susijusių su aplinkosauga yra 2007 m. Šveicarijoje, Davos mieste priimta Davos deklaracija, reglamentuojanti tai, kad turizmo sektorius privalo nedelsiant reaguoti į klimato kaitą ir veikdamas pagal Jungtinių Tautų įstatymus, progresyviai sumažinti savo šiltnamio dujų emisijas, toliau plėtotis pagal darnios plėtros principus (Kvas, 2009).

Pasak VŠĮ Gamtos paveldo fondo parengto taikomojo mokslo tiriamojo darbo „Ekoturizmo metodinės rekomendacijos“ (2008) ekoturizmo sąvoka yra gana nauja, tad dažnai pasitaiko įvairių šio termino traktavimo bei vartojimo atvejų. Itin dažnai jis klaidingai pasitelkiamas rinkodaros tikslais, siekiant patraukti aplinkos apsauga susirūpinusią visuomenės dalį, užklijuojant „eko“ etiketę ant įprastinio (dažniausiai gamtinio) turizmo, kuris gali neigiamai veikti tiek gamtinę tiek ir socialinę aplinką. Tokie atsainaus termino naudojimo ar net piktnaudžiavimo atvejai ne tik

komplikuoja ekoturizmo termino suvokimą visuomenėje, bet ir smarkiai nuvertina pačią ekoturizmo idėją, apsunkina tolimesnį jos įgyvendinimą. Todėl itin svarbu yra aiškus ekoturizmo apibrėžimas ir griežtas termino naudojimo reglamentavimas.

Nors jau seniai pripažinta, kad turizmas ir aplinka yra neatskiriami, tačiau pirmasis ekoturizmo apibrėžimas buvo pasiūlytas Hector Ceballos – Lascurain 1980 m. – *tai turizmas, kurio metu keliaujama į sąlyginai nepalietas ar neužterštas vietas, su mokymosi, žavėjimosi ir mėgavimuosi reginiu tikslu* (Ceballos-Lascurain, 1991).

Šiandienos apibrėžimai nuolatos keitėsi vis išplėsdami ekoturizmo sąvoką ir pabrėždami, kad jis turėtų – gerinti vietinį aprūpinimą, prisidėti prie teigiamo lankytojų pasitenkinimo ir inkorporuoti aplinkos švietimo elementus (Simmons, 1999). Šis platesnis ekoturizmo suvokimas atsispindi G. Wall (1997) pateiktame ekoturizmo apibrėžime: *darnus ekoturizmas turi būti ekonomiškai perspektyvus, jautrus ekologijai ir tausojantis kultūrą*.

Nors egzistuoja galybė ekoturizmo apibrėžimų, kur pagrindinis dėmesys koncentruojamas gamtos išsaugojimo problemai, tačiau nėra vieno priimto bendrai. A. Ziffer (1989) pastebėjo, kad terminas neturi tvirto apibrėžimo, nes tai yra sudėtinga sąvoka, kuri ambicingai siekia apibūdinti veiklą, nusakyti filosofiją ir palaikyti plėtros modelį.

Tarptautinė ekoturizmo bendruomenė (TIES) 1990 m. suformulavo tokį apibrėžimą: *ekoturizmas – tai atsakingos kelionės į natūralias vietas, kuriose saugoma aplinka ir prisidedama prie vietinių žmonių gerovės kėlimo*.

Tarptautinė gamtos išsaugojimo sąjunga (IUCN) 1996 m. teigia, kad *ekoturizmas yra atsakingas turizmas į sąlyginai nepalietas natūralias vietas, tam kad pasidžiaugti ir įvertinti gamtą ir prisidedantis prie jos išsaugojimo, turintis mažą neigiamų lankytojų poveikį bei įtraukiantis vietines bendruomenes į ekonomiką*.

J. B. Zieger, D. McDonald (1997) apibrėžia *ekoturizmą kaip daugiabriaunį mokslą, kuris inkorporuoja aplinką į turizmo industriją ir besidomintį kaip pamokyti turistą, o ne uždirbti maksimalų pelną*.

V. Dujon (2002) pažymi, kad ekoturizmas kartais paprasčiausiai prilyginamas „gamtos turizmui“ ar turizmui koncentruotam į turistus, siekiančius pamatyti ar patirti gamtos teikiamus malonumus.

Pasak R. Sirusienės (2005) vieną iš plačiausių apibrėžimų yra pasiūlę rusų autoriai J. J. Ledkovskis, A. V. Drozdovas, N. V. Moraleva, kurie teigia, kad *beveik tuo pačiu metu Senajame ir Naujajame pasaulyuose susiformavo supratimas apie turizmą, atitinkantį ekologinius ir socialinius reikalavimus, padedantį puoselėti atsakomybę gamtai ir ją saugoti, keliantį keliautojų kultūrą, atliekantį švietėjišką funkciją, tausojantį tradicines kultūras ir vietos bendrijas*.

A. Koeman (2008) trumpai nusako, kad *ekoturizmas yra keliavimas į gamtą, kuris prisideda prie išsaugojimo ir darnios plėtros tikslų*.

Australijos ekoturizmo organizacija (2010) nusako ekoturizmą kaip ekologiškai darnų turizmą, kurio pagrindinis dėmesys yra sutelktas į natūralias zonas, kurios puoselėja (skatina) aplinkos ir kultūrinį supratimą, įvertinimą ir išsaugojimą.

Apibendrinant pateiktus apibrėžimus galima teigti, kad autoriai ir organizacijos aiškindami ekoturizmo sąvoką, nors ir skirtingai ją apibūdindami, išskiria tuos pačius būdingiausias bruožus – gamtos saugojimą ir pažinimą, vietinės bendruomenės gerovę, keliavimo ir aplinkos kultūros suvokimą.

Anot R. Sirusienės (2005) apibrėžimų įvairovė taip pat liudija, kad ši turizmo veiklos kryptis tebėra formavimosi stadijoje ir siekiant apibrėžimo tikslumo reikia nepamiršti išryškinti pagrindinių principų, kuriais remiasi ekoturizmas ir kurių jis skatina laikytis.

Kadangi ekoturizmas nuo pat savo ištakų labiau buvo traktuojamas kaip idėja, o ne disciplina, daugelis verslų bei vyriausybių jį skatino nesuprasdami jo esminių principų. Pirmuosius ir lengviausiai įsisąmoninamus ekoturizmo principus sudarė Tarptautinė ekoturizmo bendruomenė (TIES) 1990 m. Jie išskyrė tokius ekoturizmo principus:

- Įtakos aplinkai mažinimas.
- Aplinkosauginio ir kultūrinio sąmoningumo kėlimas bei pagarba.
- Pozityvios patirties tiek lankytojams, tiek vietiniams gyventojams užtikrinimas.
- Tiesioginės finansinės naudos aplinkos išsaugojimui užtikrinimas.
- Finansinės naudos vietos gyventojams užtikrinimas.
- Atidumo lankomos šalies politinei, gamtinei ir socialinei aplinkai užtikrinimas.

Tuo tarpu M. Honey (1999) trumpai ir konkrečiai apibrėžia jos nuomone svarbiausius septynis tarpusavyje sąveikaujančius ekoturizmo principus, kurie sutampa su Pasaulio Turizmo Kodekso principais:

1. Keliavimas į natūralią aplinką.
2. Poveikio mažinimas.
3. Aplinkos išsaugojimo sąmoningumo pamatai.
4. Tiesioginės finansinės naudos išsaugojimui teikimas.
5. Tiesioginės finansinės naudos teikimas ir vietinių žmonių įgalinimas.
6. Pagarba vietinei kultūrai.
7. Žmonių teisių ir demokratinių judėjimų rėmimas (Pasaulinis turizmo etikos kodeksas, 1999).

M. E. Wood (2002) išskiria devynis ekoturizmo principus, kuriuos lyginant su aukščiau pateiktais principais papildomai pabrėžia ir švietėjiškos ekoturizmo pusės svarbą:

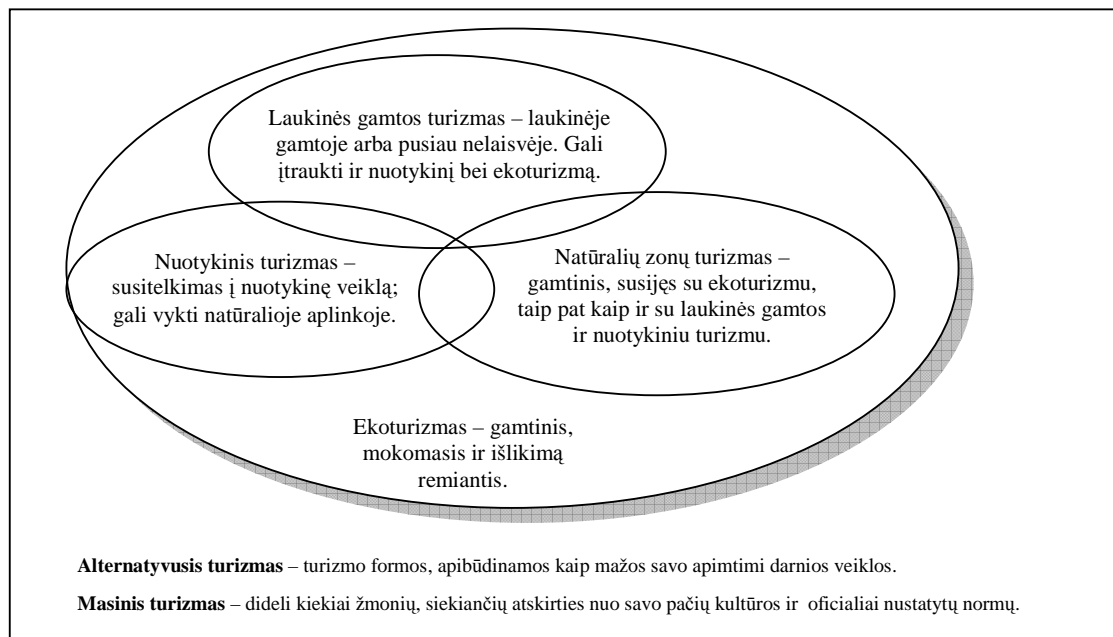
1. Mažinti negatyvų poveikį gamtai ir kultūrai.
2. Šviesti keliautojus dėl gamtos išsaugojimo svarbos.
3. Pabrėžti atsakingo verslo svarbą.
4. Nukreipti pajamas į natūralių ir saugomų teritorijų išsaugojimą.

5. Pabrėžti regioninio turizmo naudą išskirstant jį zonomis.
6. Skatinti naudotis aplinkos ir socialinėmis studijomis, taip pat ilgalaikėmis stebėjimo programomis, tam, kad įvertinti ir sumažinti galimus poveikius.
7. Stengtis didinti teikiamą ekonominę naudą šaliai šeiminiškai, vietiniams verslams ir bendruomenėms, ypač žmonėms, gyvenantiems greta saugomos ir natūralios aplinkos.
8. Siekti užtikrinti, kad turizmo plėtra neperžengtų socialinių ir aplinkos priimtų kaitos ribų, apibrėžtų tyrėjų kartu su vietiniais gyventojais.
9. Pasikliauti infrastruktūra, kuri buvo sukurta harmonijoje su aplinka vietinių augalų ir gyvūnijų išsaugojimui ir kuri susilieja su natūralia kultūrine aplinka.

Apibendrinant pateiktus ekoturizmo principus galima teigti, kad pastarojo esmė yra ne vien natūralių gamtos išteklių tausojimas, darnios ir naudingos bendruomenei ekonomikos užtikrinimas, tačiau jis apima ir platesnę, švietėjišką ir pažintinę aplinkos sąvoką. Šie principai taip pat parodo atskirtį tarp ekologinio nuo neekologinio turizmo bei kitų turizmo formų.

Noras praleisti laisvą laiką „natūralioje“ aplinkoje yra laikomas vienas pagrindinių ekoturizmo populiarumo augimo faktorių (Kontogeorgopoulou, 2004).

Ekoturizmas yra stipriai susijęs su tokiais turizmo šakomis kaip gamtos turizmu, gamtiniu pagrindu paremtu turizmu, į gamtą orientuotu turizmu, laukinės gamtos turizmu, žaliuoju turizmu (Burneika, Kriaučiūnas, 2007). T. Gale ir J. Hill (2009) pateikia ekoturizmo sąsajas su kitomis turizmo rūšimis modelį (žr. 6 pav.).

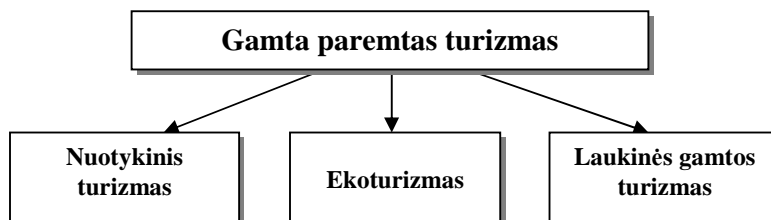

6 pav. Ekoturizmo sąsajos su kitomis turizmo rūšimis modelis

Šaltinis: sudarytas autorės remiantis T. Gale, J. Hill (2009).

Modelis parodo, kad ekoturizmas apibrėžiamas kaip natūralių zonų turizmo pogrupis, apimantis laukinės gamtos ir nuotykinio turizmo elementus. Ryškiai akcentuojama, kad ekoturizmas labai skiriasi nuo masinio turizmo ir daugelio kitų alternatyviojo turizmo formų (Gale, Hill, 2009).

P. K. Ryngnga (2008) teigia, kad ekoturizmas yra atskiras turizmo pogrupis, šalia nuotykinio ir laukinės gamtos turizmo, kurie yra skirstomi pagal turistų keliavimo motyvus (žr. 7 pav.). Autorius pabrėžia, kad lyginant minėtus pogrupius, ekoturizmas tikriausiai yra sparčiausiai auganti turizmo forma.

7 pav. Gamta paremtas turizmas ir jo pogrupiai

Šaltinis: sudarytas autorės remiantis P. K. Ryngnga (2008).

Ekoturizmas taip pat skirstomas į zonas. A. A. Lew (1997) išskiria tris zonas:

- 1) Pietų ir pietų Azijos, kurios abi apima didžiulį tarptautinį atvykimų regioną.
- 2) Australija ir Naująją Zelandiją, kurios turi pakankamas vidaus ekoturizmo industrijas.
- 3) Periferines ekoturizmo sritis, kaip Kinija, Šiaurinę Japoniją ir Rytines Ramiojo vandenyno salas.

A. Ю. Александрова (2008) išskiria dvi ekoturizmo formas – siaurąją, kuriai priklauso didelių teritorijų šalys (Kanada, JAV, Australija) ir plačiąją, kuri yra nagrinėjama ekspertų iš Vakarų Europos šalių, kurios turi ribotus gamtinius išteklius.

Nors pati ekologija ir turizmas yra glaudžiai susiję, kalbant apie ekologinį turizmą reikėtų nepamiršti paminėti abi puses – teigiamą ir neigiamą. Tai sietina su tuo, kad ten kur daug žmonių švarioje, gražioje vietoje, ten ir atsiranda galimybė, kad žmogus nemokės išsaugoti turimo grožio. Teigiami ir neigiami turizmo įtakos ekologijai veiksniai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

Teigiami ir neigiami turizmo įtakos ekologijai veiksniai

TEIGIAMA turizmo įtaka ekologijai	NEIGIAMA turizmo įtaka ekologijai
<ul style="list-style-type: none"> • Plečiant turizmą – tvarkoma aplinka	<ul style="list-style-type: none"> • Naikinama augalija

Teigiami ir neigiami turizmo įtakos ekologijai veiksniai

TEIGIAMA turizmo įtaka ekologijai	NEIGIAMA turizmo įtaka ekologijai
<ul style="list-style-type: none"> • Sodinami parkai • Valomi miškai, tvenkiniai, ežerai ir upės • Atnaujinami seni kultūros objektai 	<ul style="list-style-type: none"> • Dideli turistų srautai ardo kopas, miško paklotę Transportas teršia orą • Dėl neatsargumo kyla gaisrai • Teršiamas telkinių vanduo, miškai ir kt. • Naikinama gyvūnija ir augalija

Šaltinis: sudarytas autorės remiantis B. Žvagždiene, I. Žaliene, I. Janulienė (2006).

Atsižvelgiant į lankytojų tipus ir veiklas, susijusias su ekologiniu turizmu, ekoturistai gali skirtis daugeliu aspektu: pagal norimą nukeliauti atstumą, apsistojimo laiką, norimą komforto lygį, norimą išleisti pinigų sumą, norimą veiklą. Daugeliui jų svarbu savo apsilankymo metu prisidėti prie išsaugojimo ir vietos plėtros. Nors tai svarbu ne visiems ekoturistams, tačiau tai pateikia papildomą motyvaciją verslams ir valdžiai remti plėtros ir išsaugojimo programas (Eagles, Ballantine, Fennell, 1992). Tarptautinė Ekoturizmo bendrija (TIES) (2006) pateikia tokį ekoturisto Europoje profilį – *patyręs keliautojas, aukštesnio išsilavinimo, vidutinio – vyresnio amžiaus, gaunantis didesnes nei vidutines pajamas*.

Ekologijos problemos tampa vis aktualesnės šiandieną. Nors ekologija viena iš jauniausių mokslinių sričių, prasidėjusi tik 1980 m., ji yra labai svarbi žmonijos ateičiai bei išlikimui. Kadangi turizmas yra viena sparčiausiai besivystančių verslo šakų, ekologinis jo imperatyvas tampa prioritetiniu formuojant turizmo plėtros politiką. Tik tausodami ir gerbdami turimus gamtinius išteklius, skatindami visuomenės sąmoningumą ekologiniu aspektu galima prisidėti prie ateities socialinių, kultūrinių ir ekonominių rodiklių išsaugojimo ir plėtojimo.

1.3. Ekoturizmo plėtrą reglamentuojančios programos

Dėl savo ekspansyvumo turizmas laikomas viena didesnių ekologinių problemų. Plintančios ekoturizmo paslaugos yra ženklinamos, kad vartotojai būtų užtikrinti gaunamų paslaugų kokybe. (Kvas, 2009). Remiantis Aplinkosauginio švietimo fondo (FEEE – The Foundation for Environmental Education in Europe) duomenimis Europos aplinkosauginis švietimo fondas buvo įkurtas 1981 m. Nuo 2001 m. Aplinkosauginio švietimo fondas tapo pasauliniu. Fondas yra nevyriausybinė ir nesiekianti pelno organizacija siekianti remti darnią plėtrą per aplinkosauginio švietimo prizmę. Šiai dienai organizacijai jau turi 56 šalis nares. Fondo tikslas – aplinkosauginis

švietimas ir visuomenės savimonės kėlimas, XXI a. darbotvarkės įgyvendinimas, įtraukiant įvairaus amžiaus ir tautybių žmones per formalų ir neformalų švietimą.

2000 m. Lietuvos žaliųjų judėjimas (toliau LŽJ) Aplinkos ir Švietimo ministerijų teikimu tapo tarptautinio Aplinkosauginio švietimo fondo nariu, kuriam vieninteliame patikėtas fondo administruojamų programų

įgyvendinimas Lietuvoje. 2001 m. LŽJ pradėjo įgyvendinti Mėlynosios vėliavos programą, 2003 m. – Žaliojo rakto programą, o 2004 m. Gamtosauginių mokyklų programą. Viso fondas remia penkias programas. Be jau 3 minėtųjų, fondas įgyvendina dar dvi – miškų pažinimo ir jaunųjų aplinkosaugos reporterių.

Remiantis Aplinkosauginio Švietimo fondo informacija, *Miškų pažinimo programos* (LEAF) tikslas yra padidinti žinias ir pagilinti jaunų žmonių supratimą apie mišką ir jo teikiamus produktus bei veiklas. *Miškų pažinimo programą* šiai dienai propaguoja tokios šalys kaip Bulgarija, Kipras, Čekijos respublika, Suomija, Danija, Graikija, Kenija, Latvija, Norvegija, Rumunija, Rusija, Švedija ir Norvegija.

Jaunųjų Europos aplinkosaugos žurnalistų programa (YRE) skirta vidurinių mokyklų moksleiviams. Mokiniai, dalyvaujantys programoje, rašo straipsnius aktualia valstybei aplinkosaugine tematika. Pagrindinės vyraujančios straipsnių temos yra žemės ūkis, miestai, pajūris, energetika, atliekos, nuotekos, vanduo. Programa siekiama, jog mokiniai patys ieškotų aktualių temų, kad jiems būtų suteikta galimybė susipažinti su profesionaliu žurnalistikos darbu; taip pat skatinami naudotis internetu bei kitomis naujomis technologijomis kaip mokymo priemonėmis, bei suprasti darnaus vystymo plėtros problemas. Remiantis aplinkosaugos žurnalistų pateikta informacija, šia programa naudojasi 17 šalių – Kanada, Graikija, Marokas, Nyderlandai, Kipras, Kroatija, Italija, Norvegija, Turkija, Kazachstanas, Portugalija, Danija, Latvija, Rumunija, Prancūzija, Malta ir Ispanija. Jaunųjų Europos aplinkosaugos žurnalistų programa vystoma 2 kryptimis:

- Per nacionalinius projektus prižiūrimus mokytojų, mokiniai vykdo žurnalistinę veiklą apie vietines aplinkosaugines problemas pasitelkdami aplinkos-ekonominį-socialinį-mokslinį požiūrį.
- Per tarptautinius projektus, kurie apima ir nacionalinius projektus ir įtraukia tarptautinį bendradarbiavimą su kitais jaunaisiais žurnalistais iš kitų šalių.

Mėlynosios vėliavos programa yra skirta savivaldybėms, plėtojančioms turizmo paslaugas savo teritorijoje. Savivaldybės, kurioms priklauso paplūdimiai ir priplaukos, atitinkantys Aplinkosauginio švietimo fondo reikalavimus, gali juose vasaros sezonu iškelti Mėlynąją vėliavą. Pirmą kartą Mėlynosios vėliavos koncepcija buvo pristatyta 1987 m., kurie buvo pavadinti „Europos Aplinkosaugos metais“. Ją pristatė tuomet dar

Europos Aplinkosaugos švietimo fondas per Europos Komisijos susitikimą. Tais pačiais metais 244 paplūdimiai ir 210 prieplaukų iš 10 šalių buvo apdovanoti Mėlynosios vėliavos sertifikatais. Šiai dienai mėlynoji vėliava jau tapo plačiai pripažintu tarptautiniu paplūdimio/ prieplaukos kokybės ženklu ir yra gera reklama, siekiant pritraukti užsienio turistus. Aplinkosauginio švietimo fondo nustatyti reikalavimai paplūdimiams ir prieplaukoms skirstomi į keturias grupes: vandens kokybės, aplinkosauginio švietimo ir informavimo, aplinkosauginio valdymo, paslaugų ir saugumo. Remiantis Aplinkosauginio švietimo fondo pateiktais duomenimis, 2009 m. pasaulyje buvo per 3450 paplūdimių ir prieplaukų apdovanojusių Mėlynosios vėliavos sertifikatu. Šioje programoje dalyvauja tokios šalys kaip Bahamai, Belgija, Brazilija, Bulgaria, Kanada, Kroatija, Brazilija, Kipras, Danija, Dominikos respublika, Anglija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Islandija, Airija, Italija, Jamaika, Lietuva, Latvija, Malta, Montenegras ir daugelis kitų. Norint gauti mėlynosios vėliavos akredituotą sertifikatą Lietuvoje yra išskiriamos 3 kriterijų grupės:

- Mėlynosios vėliavos kriterijai paplūdimiams (žr. 2 priedą).
- Mėlynosios vėliavos kriterijai prieplaukoms (žr. 3 priedą).
- Mėlynosios vėliavos kriterijai jachtų savininkams (žr. 4 priedą).

Lietuva Mėlynosios vėliavos programoje pradėjo dalyvauti 2001 m., nuo tada pradėdant 2003 m. paplūdimių, gaunančių mėlynosios vėliavos sertifikatus skaičius augo proporcingai (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

2001-2010 m. Aplinkosauginio švietimo fondo Mėlynosios vėliavos programos dalyviai

Metai	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nidos paplūdimys	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Botanikos parko paplūdimys			+	+	+	+	+	+	+	+
Juodkrantės paplūdimys				+	+	+	+	+	+	+
I-osios Smiltynės paplūdimys					+	+	+	+	+	
I-osios Melnragės						+	+	+	+	
II-osios Melnragės						+	+	+	+	
Minijos prieplauka							+			

Šaltinis: sudarytas autorės remiantis <http://blueflag.zalieji.lt/render/lt/naujienos.htm> ir <http://blueflag.zalieji.lt/render/lt/eiga.htm>.

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad deja 2010 m. rodikliai visikai priešingi vyravusiems stabilumo rodikliams 2006-2009 m., kuomet visi 6 paplūdimiai (2007 m. prisidėjo dar ir Minijos prieplauka) kasmet būdavo apdovanojami Mėlynosios vėliavos sertifikatu. Galime tik daryti prielaidą, nes konkrečios priežastys tokio mažėjimo nenurodomos, kad trūkstant lėšų kai kurių paplūdimių priežiūros ir tvarkymo darbų buvo atsisakyta. Kadangi Mėlynoji vėliava suteikiama tik vienam sezonui, kiekvienais metais programos dalyviai vėl privalo kreiptis į Lietuvos žaliųjų

judėjimą. Kuomet paplūdimys/ prielauka nebeatitinka privalomųjų kriterijų, Mėlynoji vėliava yra nuleidžiama. Pakelti ją leidžiama tik tada, kai visi trūkumai yra pašalinami. Nepavykus trūkumų pašalinti per 10 dienų, Mėlynoji vėliava yra nuleidžiama visam sezonui.

Žaliojo rakto programa skirta viešbučiams, jaunimo viešbučiams, turistų bazėms, kotedžams, kempingams, kaimo turizmo sodyboms, konferencijų ir poilsio centrams, stovyklavietėms. Žaliojo rakto programos vykdymas prasidėjo Danijoje 1994 m. ir jau 2002 m. tapo penktąja tarptautine Aplinkosauginio švietimo fondo programa. Nuo tada ji išplito 12 šalių ir šis skaičius vis auga. Žaliojo rakto kriterijai susideda iš daugelio skirtingų tarptautinių kriterijų, kurie yra privalomi kiekvienai šaliai bei daugiau specializuotų nacionalinių kriterijų, pritaikytų nacionaliniams įstatymams, infrastruktūrai ir kultūrai. Vertinimo kriterijai dėmesį sutelkia į aplinkosauginę vadybą, techninius reikalavimus ir svečių, darbuotojų bei tiekėjų įsijungimą į šią veiklą. Žaliojo rakto sertifikatas yra suteikiamas vieniems metams, per kuriuos kontroliniai vizitai yra vykdomi patikrinti ar laikomasi visų nustatytų standartų ir kriterijų. Šiai dienai žaliojo rakto programa yra vykdoma tokiose šalyse kaip Belgija, Kipras, Danija, Estija, Prancūzija, Graikija, Italija, Japonija, Jordanija, Latvija, Lietuva, Marokas, Portugalija, Puerto Rikas, Tunisas, Švedija ir Nyderlandai. Norint atitikti griežtus programos su aplinkosauga sietinus reikalavimus reikia – rūšiuoti atliekas, sumažinti elektros energijos bei vandens sąnaudas, tinkamai naudoti chemines valymo priemones (žr. 5, 6 priedus). Taipogi programos dalyviai yra prašomi vykdyti ir edukacinę veiklą aplinkosauginiu aspektu personalui ir svečiams, bei numatyti aplinkosauginę politiką, tikslus ir veiksmų planus.

Aplinkosauginio švietimo fondo programas Lietuvoje koordinuoja Lietuvos Žaliųjų judėjimas. Priežiūros tarybą sudaro Ūkio ministerijos bei turizmo departamento atstovai kartu su Aplinkos ministerija. Būtina pažymėti, kad Lietuvoje žaliasis judėjimas vis dar nepopuliarus. Ekoturizmas kol kas skatinamas tik dalyvavimu Žaliojo rakto bei Mėlynosios vėliavos programose. 2009 m. Žaliojo rakto programoje dalyvavo aštuonios apgyvendinimo įstaigos – 4 viešbučiai ir 4 kaimo turizmo sodybos (palyginimui – Prancūzijoje 2009 m. Žaliojo rakto sertifikatai įteikti 315 įstaigų) (Kvas, 2009). Šiais metais programoje dalyvauja jau 7 viešbučiai, kas rodo bene 90 % augimą šiame sektoriuje, ir tos pačios 3 kaimo turizmo sodybos, dalyvaujančios programoje jau nuo 2007 m. – tai Antano Gedvilo sodyba Jovariškėse (Trakų r.), Marijonos Striaukienės sodyba „Pas tėvukus“ (Beržoro k., Plungės r.) ir Romos Zalensienės „Zalensų sodyba“ (Padubysio k., Kauno r.). Žaliojo rakto programoje nuo 2003 m. kasmet dalyvauja tik Reval tinklo viešbučiai. 2010 m. pasipildžiusio „žaliųjų“ viešbučių sąrašas: Radisson Blu Hotel Lietuva (Vilnius), Park Inn Kaunas, Park Inn Klaipėda, Radisson BLU Astorija Hotel, Radisson BLU Klaipėda Hotel, Gile Hotel (Vilnius) ir Reval Inn Vilnius. Lietuvos viešbučių ir restoranų asociacijos prezidentė E. Šiškauskienė teigia, kad Lietuvoje ekologiškumo samprata visose verslo srityse dar tik žengia

pirmuosius žingsnius. Todėl, anot jos, tikėtis, kad bent dalis šalies viešbučių persikvalifikuotų per trumpą laiką iš „įprastųjų“ į „ekologiškusios“ – naivu. „Juolab, pareikštas noras prisijungti prie „Žaliojo rakto“ programos atsieina ne tik papildomų pastangų, bet ir nemažai išlaidų“ (Giedra, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje apgyvendinimo sektoriuje ekologinės problemos tampa aktualesnes ir vis daugiau apgyvendinimo įstaigų siekia tai parodyti integruodami Aplinkosauginio švietimo fondo Žaliojo rakto programą. Tiesa, Lietuvos Mėlynąją vėliavą apdovanotų paplūdimių šių metų statistika liūdina, tačiau, jei šį faktorių sieti tik su sunkia ekonomine padėtimi, ateities perspektyvos tokiu atveju, galima tikėtis, kad atsigauçant ekonomikai (remiantis 2006-2009 m. tendencijomis aiškiai atskleidžiančiomis paplūdimių tendencijos kryptis) Mėlynoji vėliava bus gražinta į šiai dienai neapdovanotus paplūdimius. Džiugina tai, kad apgyvendinimo sektoriuje jaučiamas ženklus pagyvėjimas, tai rodo, kad žmonės vis daugiau dėmesio skiria ekologinėms problemoms bei ieško racionalių sprendimų kaip integruoti ekologiją į vystomus verslus. Nors Aplinkosauginio švietimo fondo programų vykdymas Lietuvoje vyksta lėtai, verslininkų siekis dalyvauti šiose programose yra didelis indėlis į Lietuvos gamtos išsaugojimą bei ekoturizmo, kaip jaunos Lietuvoje turizmo šakos populiarinimą. Atsižvelgiant į tai buvo atliktas tyrimas, kurio metu buvo siekiama išsiaiškinti ekoturizmo plėtros situacija perspektyvas Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje.

2. EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTROS ŠIAULIŲ RAJONE ORGANIZAVIMAS IR METODOLOGIJA

2.1. Apklausa kaip diagnostinio instrumento samprata bei rinkos analizės metodai

Mokslinio tyrimo procesas yra sudėtingas ir nevienalytis. Jame galima išskirti tokius etapus, kaip tyrimo planavimą (tyrimo procedūrų parinkimą), empirinio tyrimo etapą, statistinį ir teorinį gautosios medžiagos apdorojimą, rezultatų praktinį pritaikymą. Kiekviena mokslo sritis, o tuo labiau kryptis, turi savus tyrimo metodus. Metodo reikšmė – didžiulė. Gerai parengtas ar pritaikytas metodas palengvina atliekamą tyrimą bei lemia jo sėkmę. Remdamasis tinkamai parengtais tyrimo metodais net ir nelabai gabus žmogus gali daug padaryti, kai tuo tarpu netinkamai parinkti tyrimo metodai nepadės ir genialiam mokslininkui.

Taigi, tyrimo metodas – tai mokslo empirinė prigimtis, pats ryškiausias jo bruožas, kurio veiksmų seka ir tvarka rodo ne tik tai, kaip buvo pasiekti rezultatai, bet ir leidžia kitiems tyrėjams, naudojantis vienomis ar kitomis priemonėmis, pakartoti tyrimą bei dar kartą patikrinti jo rezultatus. Kitaip tariant, tai tam tikrų praktinių arba pažintinių rezultatų gavimo būdas, taikant įvairias priemones (Kardelis, 2002).

Socialiniuose moksluose duomenys yra kaupiami įvairiais būdais: per apklausas, stebėjimus, eksperimentus, įvairių dokumentų analizę, psichologinius testus. Labiausiai paplitusiu pirminės sociologinės informacijos rinkimo metodu yra *apklausa*. Tai susistemintas informacijos iš respondentų rinkimas pateikus *anketą*, siekiant gauti kuo tikslesnius rezultatus, kurių patikimumą būtų galima įvertinti statistiniais metodais (Valackienė, 2004).

Anketa apima klausimų visumą, kurioje apjungiamas tyrėjo siekimas iširti kokį nors socialinį reiškinį ar procesą (Luobikienė, 2005). Pasak G. Merkio (1995) anketa yra labai populiarus, patogus ir labai plačiai paplitęs duomenų rinkimo instrumentas. Tai vienas populiariausių socialinių ir elgsenos mokslo metodų. Apklausa būdu tiriamos nuostatos, nuomonės, žinios. Metodo neblėstantį populiarumą lemia santykinis apklausa atlikimo paprastumas, pigumas, galimybė greitai ir lengvai surinkti daug duomenų. Tinkamai anketai būdingos tokios savybės, kaip aiškumas, nedviprasmiškumas, patikimumas. Ji turi skatinti respondento norą bendradarbiauti, kuo teisingiau atsakinėti (Kardelis, 2002). Gerai paruoštoje anketoje apklausiamiesiems pateikiami logiškai, nuosekliai, mandagia forma ir suprantamai sudaryti klausimai.

Anot I. Luobikienės (2005) anketavimo, kaip sociologinės informacijos rinkimo būdo, taikymas apsprendžiamas respondentų savarankišku (raštu) atsakymu į tyrėjo pateiktus klausimus. Pateiktą apklausa lapą respondentas užpildo pats, atsižvelgiant į nurodytas taisykles. A. Valackienė (2004) nurodo, kad formalizuotas klausimų rinkinys (anketa) yra sudaroma remiantis tyrimo tikslu,

uždaviniais, tiriamaisiais klausimais.

Anketavimo privalumai:

- Galimybė tyrinėti platų tikslinių grupių ratą ir surinkti duomenis apie didelį tiriamųjų skaičių.
- Standartizuoto klausimyno pagalba surinktą informaciją lengva apdoroti, statistiškai išmatuoti, įvertinti kiekybinėmis išraiškomis bei analizuoti.
- Galimybė palyginti tiriamųjų atsakymus.

Išskiriami sekantys anketavimo taikymo atvejai:

- tyrimo dalyko arba atskirų jo charakteristikų neįmanoma pažinti bei iširti stebėjimo metu;
- tiriamą problemą nepakankamai išanalizuota ir aprašyta įvairiuose dokumentuose arba tokių literatūros šaltinių apskritai nėra;
- tyrimo dalykas yra visuomeninės arba individualios sąmonės elementai: poreikiai, interesai, motyvacija, nuotaikos, vertybės, įsitikinimai ir kt.;
- kaip kontrolinis (papildomas) metodas, plečiant tiriamų charakteristikų aprašymo ir analizės galimybes, taip pat tikrinant kitais metodais gautus duomenis (Luobikienė, 2000).

Anketinė apklausa yra dviejų tipų. Grupinė kada apklausa vyksta darbo, laisvalaikio ir kitose praleidimo vietose dalyvaujant apklausėjui ir individuali – anketos išdalinamos respondentams, aptarus jos grąžinimo datą. Vykdamas individualų anketavimą, respondentui suteikiama galimybė skirti kiek norima laiko atsakymams į anketos klausimus, jo neveikia aplinka ir pats apklausėjas. Tačiau tokiu atveju sumažėja anketų grąžinimo lygis, žemesnis ir atsakymų į anketos klausimus lygis (Luobikienė, 2005).

Atlikus rinkos analizę anketinės apklausos pagalba, tikslinga atlikti išorinę (makroaplinkos) analizę. Makroaplinkos analizė – tai įmonės aplinkos įvertinimas, kuris leidžia nustatyti esamas ir būsimas galimybes ir grėsmes, galinčias turėti įtaką įmonės tikslų įgyvendinimui. Esminis makroaplinkos bruožas yra tas, jog ji veikia įmonės veiklą ir jos plėtros galimybes, tačiau įmonė negali pakeisti makroaplinkos įtakos. Pasak P. Kotler (2003) makroaplinką sudaro:

- Politiniai veiksniai – apima tarptautinę politinę situaciją, vidinę šalies situaciją, santykius su šalies valdžios institucijomis, teisinį reglamentavimą, kurie turi įtakos įmonių veiklos pagrindui.
- Ekonominiai veiksniai – apima bendrą šalies ekonomiką ir vykdomą ekonominę politiką, įvairiai įtakojančią įmonių vykdomą veiklą.

- Socialiniai veiksniai – apima gyventojų galutinio vartojimo pokyčius, gamtosaugos problemas, švietimą, sveikatą, socialinių grupių požiūrių į įmonių teikiamas paslaugas pokyčius, įtakojančius paslaugų paklausą.
- Technologiniai veiksniai – apima naujų technologijų taikymą veikloje, kurie gali žymiai pagreitinti klientų aptarnavimo procesą ar tiesiog pakeisti veiklos pobūdį ir tikslus. Galima išskirti valstybės technologijų politiką, kuri gali ir turi remti naujas mokslinių tyrimų iniciatyvas, sudaryti prielaidas naujam produktų ir jų gamybos technologijų šuoliui.
- Aplinkos veiksniai – apima aplinkosauginės situacijos analizę bei priemones neigiamų pasekmių eliminavimui (Vasiliauskas, (2002, 2004), Jucevičius, (1997, 1998)).

Įmonės išorinę aplinką galima nagrinėti plačiaja ir siaurąja prasme. Plačiaja prasme laikyti, kad įmonės išorinei aplinkai priklauso visi išoriniai objektai, t.y., visas išorinis pasaulis. Siaurąja – išorinę aplinką sudaro tie išoriniai objektai, kurie tiesiogiai veikia įmonės veiklą ir jos rezultatus. Išskiriami du išorinės aplinkos lygiai: makroaplinka ir šakinė aplinka. Šakinei aplinkai – konkrečiai ekonominei šakai, kurioje veikia įmonė, būdingi veiksniai. Pasak A. Vasiliausko, išorinės aplinkos išskyrimas tai pačiai įmonei yra sąlyginis ta prasme, nes priklauso nuo nagrinėjamos problemos (Vasiliauskas, 2002; 2004; Staponkienė, 2004).

Vidinės aplinkos analizei naudojamas SSGG (SWOT) analizės metodas (angl. SWOT – Strengths Weaknesses Opportunities, and Threats; liet. SSGG – stipriosios pusės, silpnybės, galimybės ir grėsmės). Tai organizacijos gebėjimo prisitaikyti prie išorinės aplinkos pokyčių vertinimas. Jos metu apibūdinami *vidaus* ir *išorės* veiksniai, palankūs ir nepalankūs strateginiams verslo tikslams pasiekti. Ji parodo realias galimybes bei potencialą kovoti su galimomis grėsmėmis bei pasinaudoti galimybėmis, kurios išryškėjo išorinių veiksmų analizės metu. SSGG analizės veiksniai:

- Stiprybės – Sugebėjimai ir kitos stipriosios savybės (požymiai), suteikiančios sąlyginį pranašumą prieš konkurentus. Jos gali būti finansinės, marketingo, organizacinės arba darbo išteklių.
- Silpnybės – Išteklių, meistriškumo, sugebėjimų silpnosios pusės, trukdančios vykdyti efektyvią veiklą bei plėtrą, kuriuos būtina pašalinti. Jos taip gali būti finansinės, marketingo, organizacinės, techninės arba darbo išteklių.
- Galimybės – Galimybės yra tie išoriniai veiksniai, kurie didina šakos santykinį pranašumą. Tai palankios sąlygos aplinkoje. Galimybių šaltiniai yra šie: tendencijos, technologiniai pokyčiai, pasikeitimai konkurencijoje, reguliavimo pakitimai ir naujų rinkų atradimas.

- Grėsmės – Tai nepalankūs išoriniai veiksniai aplinkoje, silpninantys konkurencinį pranašumą. Grėsmes sukelia: nauji konkurentai, technologiniai pokyčiai, lėta rinkos plėtra, nauji apribojimai (Vasiliaskas, (2004), Jucevičius, (1998)).

SSGG analizė išryškina ir apibendrina esamus privalumus ir trūkumus, o taip pat galimybes ir grėsmes su kuriomis įmonė gali susidurti ateityje (Токарев, 2003; Jucevičius, 1998; Vasiliaskas, 2002, 2004).

2.2. Apklauso instrumento struktūra ir pristatymas

Tyrimo objektu buvo pasirinkta viena iš alternatyvaus turizmo formų – ekoturizmas. Siekiant objektyviai nustatyti ir išanalizuoti ekoturizmo plėtros Šiaulių rajone, šiuo atveju aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programos taikymo apgyvendinimo sektoriuje, buvo atliktas tyrimas ekspertinio vertinimo, duomenų sisteminimo ir apdorojimo bei kiekybinės analizės metodais.

Apžvelgus tyrimų metodus, jų galimybes bei trūkumus, tikslinės grupės analizei pasirinkta anketinė apklausa, kuri buvo vykdoma elektroniniu bei tiesioginiu būdu. Formuojant apklausiamų respondentų grupę buvo keliamas reikalavimas, kad apklausiamieji turi dirbti apgyvendinimo sektoriuje, t.y. respondentas privalo būti viešbučio, motelio, svečių namų, kaimo turizmo sodybos savininkas ar darbuotojas. Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus tiriamųjų objektų sąrašas sudarytas remiantis 2009 m. įmonių katalogu bei Valstybinio turizmo departamento informacija.

Tyrimo instrumentą – anketą (žr. 7 priedą) sudarė įvadinė dalis, kurioje buvo pateikti duomenys apie autorę ir supažindinta kaip pildyti anketą, bendrieji klausimai apie apgyvendinimo įstaigą, nustatantys sektoriaus charakteristikas, klausimai susieti su informacija apie tiriamojo verslo vieneto požiūrį į ekologines problemas bei klausimai skirti „Žaliojo rakto“ programai. Anketoje pateikti uždaro bei mišraus tipo klausimai parengti remiantis atlikta teorine analize.

Tyrimo imtis. Atliekant tyrimą buvo apklausta 10 Šiaulių rajono bei miesto viešbučių, 2 motelių, 4 svečių namų ir 10 kaimo turizmo sodybų savininkų. Grįžtamumo kvota – 69 proc. Tyrime sutiko dalyvauti 26 vadovai iš 38, todėl galima daryti prielaidą, kad atsakymų norma buvo labai aukšta ir tiriamieji į pateiktus klausimus atsakinėjo atsakingai.

Atlikto tyrimo tikslas – išsiaiškinti, Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus verslo atstovų požiūrį į ekologijos svarbą ir verslo plėtojimą šia kryptimi per Aplinkosauginio švietimo fondo (FEE) „Žaliojo rakto“ programą.

Gauti rezultatai analizuojami, apibendrinami ir pateikiami raštiškai bei grafiškai. Tyrimo rezultatai pateikiami susumavus dalyvavusių asmenų atsakymus. Rezultatai pateikiami išvedant procentą nuo išdalintų anketų skaičiaus, apskaičiavus vidutinį atsakiusiųjų į vieną ar kitą pateiktą

klausimą procentą ir lyginant labiausiai išsiskiriančius atsakymus. Apskaičiuojami gauti teigiami atsakymai, nes nepateiktą atsakymą galima laikyti negaliojančiu.

Statistinei duomenų analizei (rezultatų apibendrinimui) buvo naudojamas statistinės analizės programinis paketas SPSS. Šis paketas leidžia operatyviai gauti analitinę informaciją, vaizdžiai pristatyti rezultatus aukštos kokybės lentelių ir diagramų pagalba.

Tyrimo eigą sudaro 3 pagrindiniai etapai:

1. Pasiruošimas tyrimui: tyrimo tikslo ir uždavinių nusakymas, tyrimo strategijos parinkimas, tyrimo proceso organizavimas.
2. Duomenų rinkimas.
3. Surinktų duomenų apdorojimas ir analizė.

Tyrimo apklausa vykdyta 2010 m. kovo-balandžio mėnesiais. Atliktos Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus apklausos gautų duomenų analizės ir interpretacijos rezultatai pateikti trečioje darbo dalyje bei 8 priede. Atliekant apklausą pastebėta tendencija, kad kai kurios įmonės nebevykdo ar ketina nebevykdyti savo veiklos. Šį faktą patvirtino apklausos vykdymo metu susidūrus su tiriamųjų atsisakymu pateikti atsakymus į anketos klausimus, grindžiant susiklosčiusia padėtimi.

Siekiant geriau įvertinti ekoturizmo plėtros perspektyvas Šiaulių rajone bei išanalizuoti turizmo sektorių įtakančius veiksnius ir pastebimas tendencijas, atliktos išorinės (makro) aplinkos bei SWOT analizės.

3. EKOLOGINIO TURIZMO PLĖTROS GALIMYBIŲ ŠIAULIŲ RAJONE TYRIMO REZULTATAI

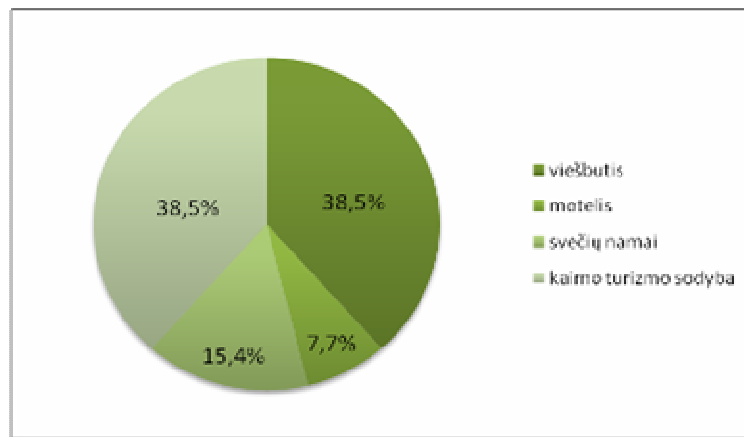
3.1. Ekoturizmo plėtros situacijos ir galimybių Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje tyrimo gautų duomenų analizė

Ekoturizmas šiandien – tai kompleksinė, tarpdisciplininė sritis, siejanti turizmo verslo ir aplinkosaugos interesus. Didėjanti ekoturizmo reikšmė, taip pat jo dalis pasaulio turizmo rinkoje, sudaro palankias sąlygas šios veiklos plėtrai Lietuvoje. Ekoturistinių paslaugų ir infrastruktūros teritorinio pasiskirstymo dėsningumai iš dalies pakartoja bendrąsias Lietuvos turistinės infrastruktūros pasiskirstymo tendencijas – daugiausia tokių objektų yra senas turistinio naudojimo tradicijas turinčiuose rajonuose: Pietryčių, Šiaurės Rytų ir Vakarų Lietuvoje, o mažiausiai – Šiaurės ir Vidurio Lietuvos rajonuose (Burneika, Kriaučiūnas, 2007). Minėtos priežastys paskatino ištirti ekoturizmo plėtros situaciją Šiaulių rajone bei įvertinti galimybę plėtoti šią alternatyvaus turizmo rūšį apgyvendinimo sektoriuje. Šis sektorius ypatingas tuo, kad priešingai nei transportavimo, maitinimo, kelionių organizavimo bei kituose sektoriuose, plačiausiai gali būti įdiegti ekoturizmo elementai.

Šiaulių rajonas geografiškai priskiriamas Šiaurės vidurio Lietuvos regionui. Teritorijos plotas sudaro 1807 km² ir pagal plotą priskiriamas prie didžiausių Lietuvos rajonų. Kraštas turtingas turizmui tinkamais kultūros paveldo objektais ir, lyginant su aplinkiniais rajonais, išsiskiria ne itin gausiais rekreacijai bei turizmui tinkamais gamtos išteklių. Skirtingose rajono vietovėse teikiamos ne visos, o neretai ir skirtingos kokybės turizmo paslaugos, todėl esantis turizmo sektorius labai fragmentiškas, kas mažina turizmo veiksmingumą, nesukuriama bendra turizmo sistema.

Turizmo paslaugų įmonės Šiaulių rajone teritoriškai išsidėsčiusios netolygiai, tačiau didžioji dalis šių paslaugų teikiamos vietovėse, kurios lankomos vietos bei pravažiuojančių lankytojų. Iš viso rajone priskaičiuojama apie 30 įmonių, kurių veikla susijusi su apgyvendinimo paslaugų teikimu. Būtina pažymėti, kad Šiaulių apskrityje, lyginant su kitomis Lietuvos apskritimis, sutelkta tik 6 % visų Lietuvos apgyvendinimo įstaigų.

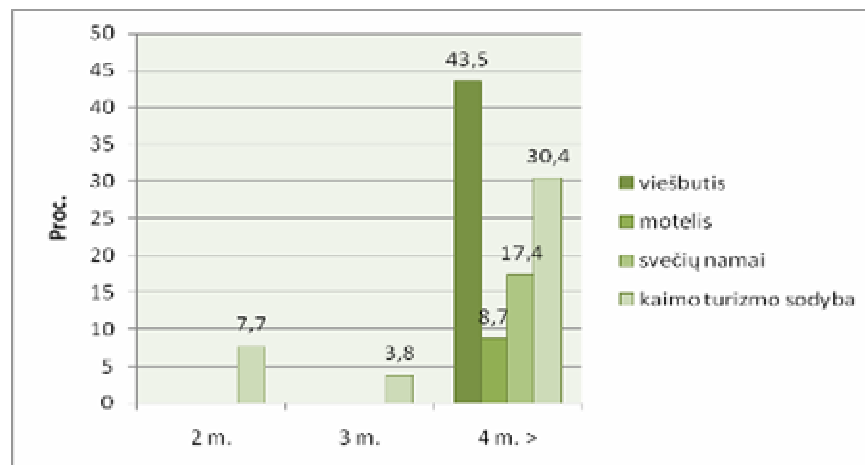
Didžiausią dalį apklaustųjų sudarė viešbučių bei kaimo turizmo įstaigų darbuotojai (po 38,5 proc.). Svečių namų ir motelių darbuotojai atitinkamai sudarė 15,4 proc. bei 7,7 proc. Toks tiriamųjų pasiskirstymas sąlygotas minėtomis ankščiau Šiaulių rajono turizmo sektoriaus ypatybėmis. Apklausoos dalyvių pasiskirstymas procentais pagal apgyvendinimo sektorius pateiktas 8 pav.

8 pav. Apklauso dalyvių pasiskirstymas pagal apgyvendinimo sektorius, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Atlikto tyrimo metu gauti duomenys parodė, kad Šiaulių rajone apgyvendinimo sektoriaus didžiąją dalį pagal verslo gyvavimo laikotarpį sudaro įmonės, vykdančios savo veiklą daugiau nei 4 metus, iš kurių viešbučiai apima – 43,5 proc., moteliai – 8,7 proc., svečių namai – 17,4 proc. bei kaimo turizmo sodybos – 30,4 proc. (žr. 9 pav.). Šis segmentas sudaro net 88,5 proc. visų tyrime dalyvavusių Šiaulių rajono įmonių. Įmonės, kurios plėtoja verslą 2-3 metus sudaro atitinkamai 7,7 proc. bei 3,8 proc.

9 pav. Apklausoje dalyvavusių pasiskirstymas pagal veiklos vykdymo laikotarpį, proc.

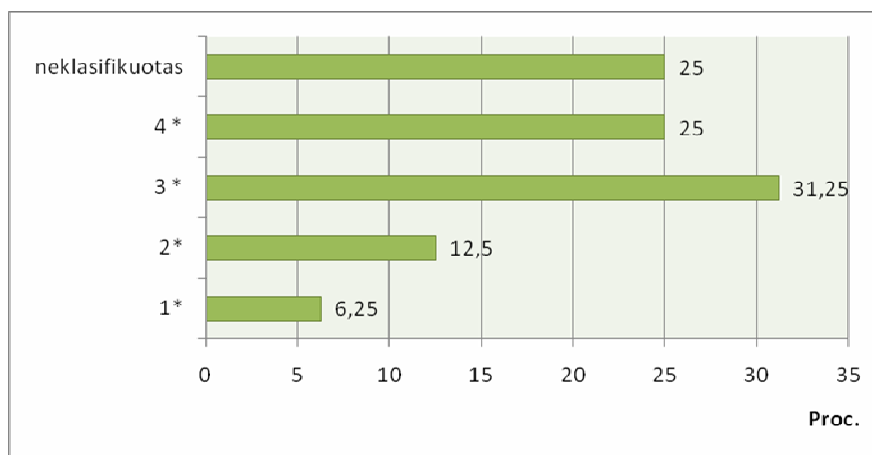
Šaltinis: sudaryta autorės

Siekiant informuoti turizmo paslaugų vartotojus apie viešbučių, motelių, svečių namų apgyvendinimo paslaugų kokybę, sudaryti šių paslaugų vartotojams galimybę rinktis bei gauti atitinkamo aptarnavimo lygio paslaugas, yra taikomas viešas viešbučių, motelių, bei svečių namų

apgyvendinimo paslaugų klasifikavimas. Viešbučiams, moteliams ir svečių namams priskiriamas atitinkamas „žvaigždučių“ kiekis, kaimo turizmo sodyboms – „gandrų“ kiekis. Kadangi skirtingos apgyvendinimo įstaigų rūšys ženklinamos nevienodai, tikslinga apžvelgti kiekvieną segmento pasiskirstymą atskirai.

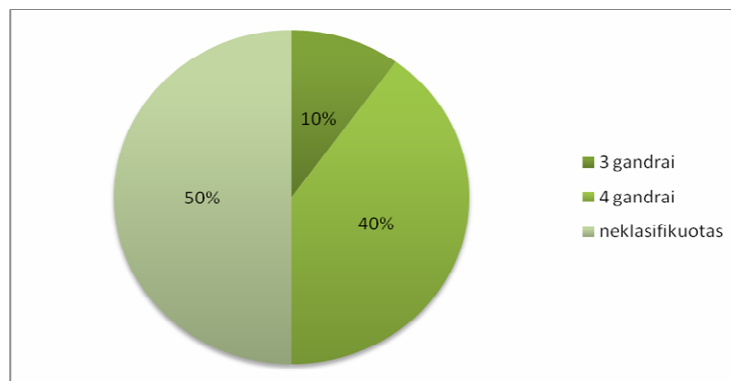
Išanalizavus apklausoje dalyvavusių apgyvendinimo sektoriaus įmonių pagal priskiriamą „žvaigždučių“ klasifikaciją, paaiškėjo, kad Šiaulių rajone didžiausią dalį (31,25 proc.) sudaro įmonės turinčios 3 žvaigždučių ženklimą, po 25 proc. pasiskirsčiusios įmonės paženklintos 4 žvaigždutėmis bei neklasifikuotos. 12,5 proc. sudaro įmonių, kurios paženklintos 2 žvaigždutėmis ir tik viena įmonė (6,25 proc.) yra įvertinta 1 žvaigždute. Būtina pažymėti, kad tarp Šiaulių rajone įsikūrusių įmonių, kurios dalyvavo apklausoje, nėra nei vienos 5 žvaigždučių ženklavimo įmonės (žr. 10 pav.). Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad dauguma Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įstaigų teikia vidutinio lygio paslaugas.

10 pav. Apklausoje dalyvavusių klasifikacija pagal ženklimą žvaigždutėmis, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

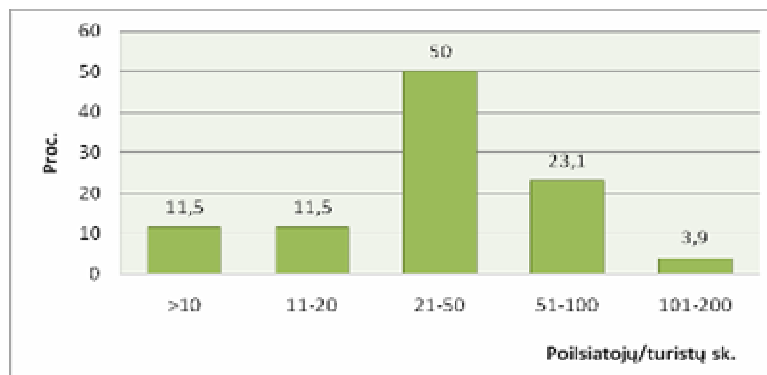
Iš visų nagrinėtų kaimo turizmo sodybų 50 proc. sudarė neklasifikuotų, 40 proc. – 4 gandrų ženklimą turinčios įmonės bei 10 proc. – paženklintos 3 gandrais. Kaip ir tarp anksčiau nagrinėtų Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įstaigų, taip ir tarp kaimo turizmo atstovų nei viena sodyba, dalyvavusi apklausoje, neturi 5 gandrų ženklavimo. Taip pat tarp tiriamųjų nebuvo 1 ir 2 gandrų ženklavimo kaimo turizmo sodybų (žr. 11 pav.). Siekiant gauti kuo didesnę gandrų ženklavimo kiekį, kaimo turizmo sodybos privalo atitikti nustatytus reikalavimus ir kriterijus, todėl galima daryti prielaidą, kad neklasifikuotų Šiaulių rajone veikiančių kaimo turizmo sodybų gausa gali būti grindžiama tiriamų įmonių veiklos palaipsniui vystymu, neskubant diegti naujų paslaugų bei investicijų į plėtrą.

11 pav. Apklausoje dalyvavusių kaimo turizmo sodybų pasiskirstymas pagal gandrų ženklimą, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

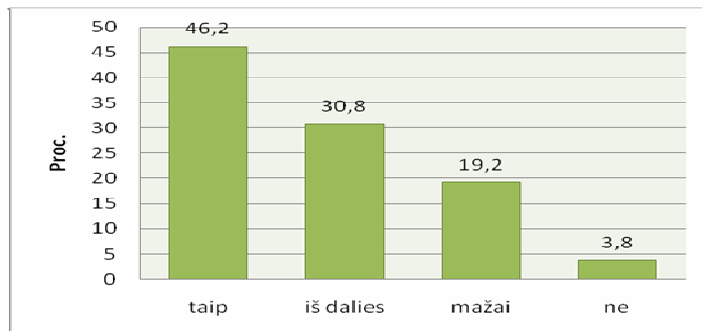
Remiantis apklausos rezultatais, nustatyta, kad Šiaulių rajono apgyvendinimo sektorius vienu metu daugiausiai gali aptarnauti 21-50 poilsiautojų/turistų, tokios įmonės sudarė 50 proc., iš kurių didžioji dauguma buvo viešbučiai. Tik 1 svečių namai tvirtino, kad juose aptarnaujama 100-200 poilsiautojų/turistų vienu metu (3,9 proc.), 23,1 proc. apklaustųjų teigė, kad jų verslas yra pajėgus aptarnauti 51-100 poilsiautojų/turistų bei po 11,5 proc. tiriamųjų nurodė aptarnaujantys atitinkamai iki 10 ir 11-20 poilsiautojų/turistų vienu metu (žr. 12 pav.). Kaip ir galima buvo tikėtis, didesniu pajėgumu pasižymi įmonės vykdančios veiklą daugiau nei 4 metus bei atitinkamai turinčios didesnes poilsiautojų/turistų apgyvendinimo galimybes, t.y. turi didesnę kambarių ar namelių skaičių. Taigi, Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje vyrauja įmonės, nepasižyminčios dideliu poilsiautojų/turistų aptarnavimo pajėgumu vienu metu, tačiau manoma, kad toks įmonių pasiskirstymas tenkina turizmo rinkos poreikius šiame rajone.

12 pav. Apklausoje dalyvių poilsiautojų/turistų aptarnavimo vienu metu galimybių pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

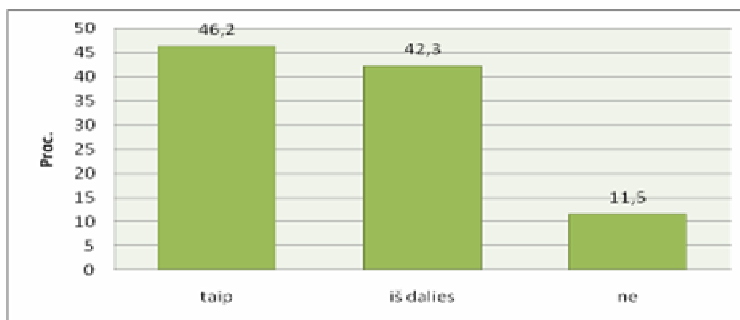
Taigi, apklausos dalyvių pateikti atsakymai rodo, kad daugumai Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonių yra aktualios ekologinės problemos (46,2 proc.), iš jų 50 proc. sudaro kaimo turizmo sodybos. Iš dalies aktualios 30,8 proc. apklaustųjų, mažai – 19,2 proc. bei visiškai neaktualios tik 1 įmonei (žr. 13 pav.).

13 pav. Ekologinių problemų aktualumo apklausos dalyviams pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Dauguma tiriamų įmonių imasi kokių nors priemonių ekologinių problemų sprendimui bei taiko jas savo vykdomoje veikloje. Tokios įmonės sudaro 46,2 proc. visų apklaustųjų. 42,3 proc. iš dalies taiko savo versle aplinkosauginės priemonės, 11,5 proc. jų visiškai netaiko (žr. 14 pav.). Gauti duomenys rodo, kad daugiausiai nagrinėjamos problemos aktualios viešbučiams bei kaimo turizmo sodyboms. Jų procentas sudarė didžiąją daugumą atsakymų „taip“ ir „iš dalies“ grafuose. Pastarųjų aktyvumas šiuo klausimu gali būti grindžiamas didesniu potencialu ekoturizmo plėtrai.

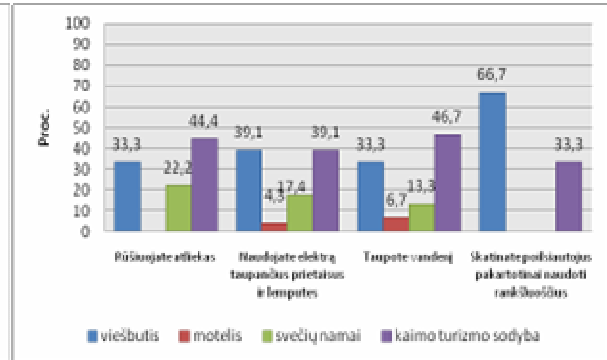
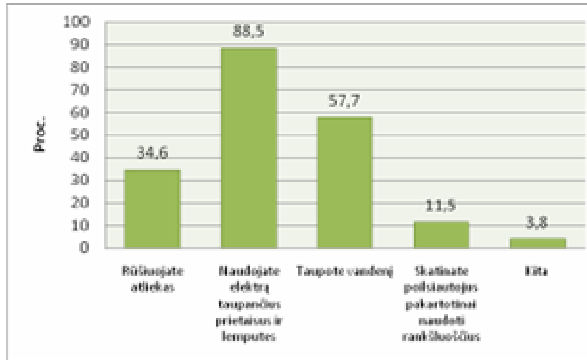

14 pav. Apklausos dalyvių ekologinių problemų sprendimo priemonių taikymo pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Apklausoje dalyvavusios Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonės dažniausiai, kaip vieną iš ekologinių problemų sprendimo būdų, taiko elektrą taupančių prietaisų ir lempučių naudojimą (88,5 proc.), vandens taupymą (57,7 proc.) bei atliekų rūšiavimą (34,6 proc.). Pakartotina

rankšluosčių naudojimą skatina 11,5 proc. apklaustųjų, kurių didžiąją dalį (66,7 proc.) sudaro viešbučiai. Kelios kaimo turizmo sodybos nurodė, kad savo veikloje, kaip priemonę ekologinėms problemoms spręsti, taip pat naudoja geoterminį šildymą, įdiegtus valymo įrengimus, augina savo daržoves. Lyginant atsakymų pasiskirstymą pagal apgyvendinimo įstaigų rūšį, nustatyta, kad daugiausiai išvardintas priemones taiko viešbučiai bei kaimo turizmo sodybos (žr. 15a, 15b pav.).

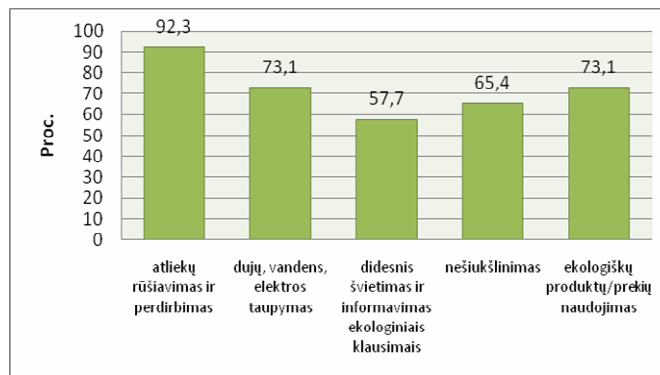
a) Bendras ekoresursų skirstinys

b) Diferencijuotas pagal apgyvendinimo tipą ekoresursų skirstinys

15 pav. Apklauso dalyvių taikomų ekologinių problemų sprendimo priemonių pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Tyrimo rezultatai parodė, kad net 92,3 proc. apklaustųjų pažymi atliekų rūšiavimo ir perdirbimo svarbą ekologinių problemų sprendimui. Po 73,1 proc. pritarė, kad nemažiau svarbūs yra dujų, vandens ir elektros taupymas bei ekologiškų produktų/ prekių naudojimas. Nagrinėjant aplinkos teršimo klausimą, 65,4 proc. apklaustųjų nurodė, kad norint gelbėti ekologinę situaciją labai svarbu yra nešiuokšlini. Mažiau svarbi (57,7 proc.) švietimo ir informacinė sklaida ekologiniais klausimais (žr. 16 pav.). Ekologinių problemų sprendimo priemonių reikšmingumo įvertinimas patvirtino Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus žmonių ekologinio sąmoningumo bei praktikos ryšį.

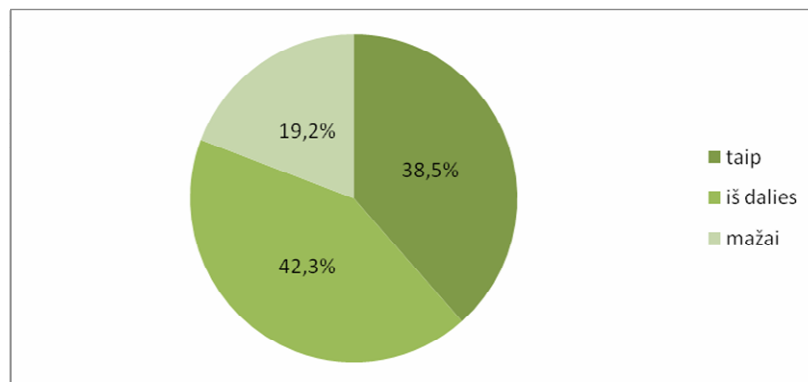

16 pav. Apklauso dalyvių ekologinių problemų sprendimo priemonių reikšmingumo pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrinant galima teigti, kad apgyvendinimo sektoriaus verslas nėra abejingas ekologinėms problemoms ir jau dabar taiko praktikoje pakankamai veiksmingas priemones jų sprendimui. Esant didesniai potencialui, kaimo turizmo sodybos bei viešbučiai labiau linkę orientuoti savo verslą ekoturizmo linkme.

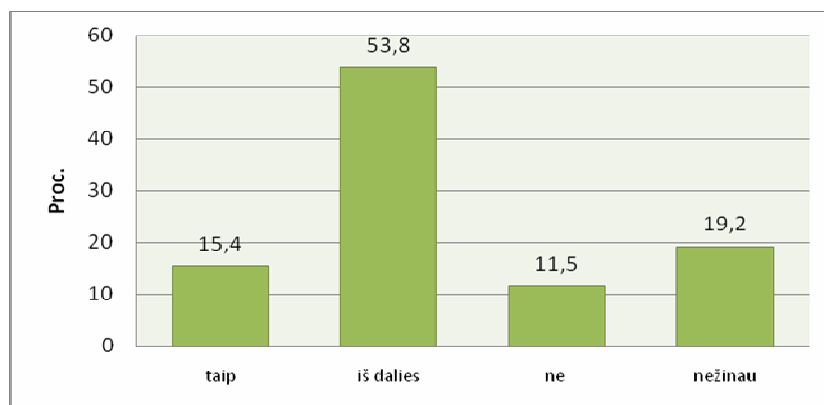
Pasaulyje vis daugiau dėmesio skiriama ekologinėms problemoms, o tai neišvengiamai įtakoja poilsio ar apgyvendinimo vietos pasirinkimą. Ekoturizmo vystymas taip pat gali skatinti keisti poilsiautojų/turistų įpročius. 38,5 proc. tiriamųjų įsitikinę, kad apgyvendinimo įstaigos ekologinis sąmoningumas turi įtakos šiuolaikiniam poilsiautojui/turistui. 42,3 proc. bei 19,2 proc. tyrimo dalyvių tvirtina, kad įstaigos ekologinis sąmoningumas atitinkamai iš dalies ar mažai įtakoja poilsiautojus/turistus. Būtina pažymėti, kad ekologinių sprendimų taikymas versle neturi jokios įtakos poilsiautojui/turistui nepatvirtino nei vienas apklausos dalyvis (žr. 17 pav.). Taigi, galima daryti išvadą, kad ekoturizmo plėtra globaliu požiūriu, kaip alternatyvi turizmo verslo šaka, gali būti naudinga ne tik įmonei, užsiimančiai šia veikla, bet ir atlikti ekologinio švietimo vaidmenį.

17 pav. Apklausos dalyvių nuomonės apie ekologinio sąmoningumo įtaką šiuolaikiniam poilsiautojui/turistui pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

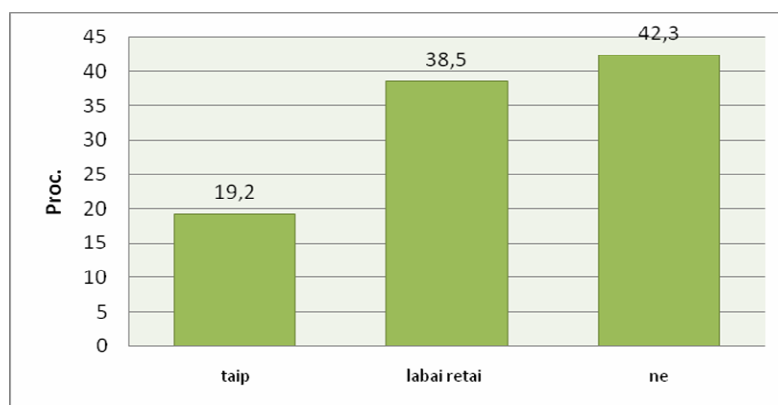
Ekologinis sąmoningumas yra svarbus veiksnys ekoturizmo plėtrai. Atlikus duomenų analizę, paaiškėjo, kad daugumos apklaustų Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonių nuomone Lietuvoje ekoturizmas paklausus tik iš dalies. Taip manantys apklausos dalyviai sudarė net 53,8 proc. Tik 15,4 proc. tiriamųjų įsitikinę, kad ekoturizmas Lietuvoje vis dėl to paklausi verslo šaka. Nežinantys bei teigiantys, kad ekoturizmas Lietuvoje visiškai neturi paklausos sudaro atitinkamai 19,2 proc. ir 11,5 proc. (žr. 18 pav.). Apklausos rezultatai leidžia daryti išvadą, kad siekiant populiarinti ekoturizmą bei didinti jo paklausą Lietuvoje, būtina didinti informacijos sklaidą bei pasitelkti kuo įvairesnius būdus šiam tikslui pasiekti. Didesnis šios verslo šakos propagavimas padės skatinti tausoti bei pažinti supančią aplinką, ugdyti kitokią laisvalaikio leidimo kultūrą.

18 pav. Apklaustos dalyvių nuomonės apie ekologinio turizmo paklausą Lietuvoje pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonių nuomonę apie mažą ekoturizmo paklausą Lietuvoje iš dalies patvirtina ir pateikti apklaustųjų duomenys, kad svečiai jų apgyvendinimo įstaigos ekologiškumu nesidomi (42,3 proc.) arba domisi labai retai (38,5 proc.). Tuo tarpu teigiamai į šį klausimą atsakė tik 19,2 proc. apklaustos dalyvių (žr. 19 pav.). Toks nuomonių pasiskirstymas įrodo dalyvavimo ekoturizmo skleidžiamose ekologinėse programose naudą, taip skatinant ne tik įstaigų, bet ir poilsiautojų/turistų ekologinį sąmoningumą. Kuo daugiau įstaigų išitrauks į ekoturizmo verslą, tuo plačiau bus skleidžiama informacija apie ekologinių problemų sprendimo priemones bei būdus.

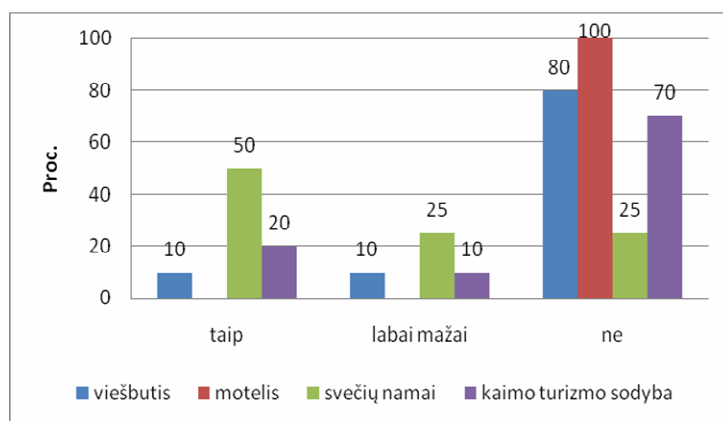
19 pav. Apklaustos dalyvių svečių domėjimasis apgyvendinimo įstaigos ekologiškumu pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Ekoturizmo plėtrą įtakoja tokie veiksniai kaip turimi gamtiniai išteklių, geografinė padėtis, šalies/regiono vykdoma politika ir strateginiai plėtros planai, gebėjimas ir galimybė pritaikyti ekoturizmą per vieną ar kitą turizmo veiklos rūšį. Ekoturizmą plėtoti padeda ir Aplinkosauginio

švietimo fondo (FEE) programos. Kaip jau buvo minėta anksčiau, Lietuvoje iš penkių Aplinkosauginio fondo programų yra įgyvendinamos trys iš jų: Gamtosauginių mokyklų programa, Mėlynosios vėliavos ir Žaliojo rakto. Kadangi šiame darbe apsiribojama ekoturizmo plėtros galimybių tyrimu apgyvendinimo sektoriuje, vykdant tyrimą atlikta „Žaliojo rakto“ programos, skirtos viešbučiams, svečių namams, moteliams, kaimo turizmo sodyboms, žinomumo, įgyvendinimo galimybių bei teikiamos naudos analizė Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje.

Gautų duomenų analizė parodė, kad tik 19,2 proc. Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų žinoma tarptautinė Aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programa, o 11,5 proc. apie ją žinantys labai mažai. Net 69,2 proc. – apskritai nėra susidūrę su šios programos vykdoma veikla. Dalyvių, kurie yra, arba susipažinę ar dalinai žinantys apie šią programą, daugumą sudaro svečių namai ir kaimo turizmo sodybos (žr. 20 pav.). O tai rodo, kad svečių namų ir kaimo turizmo sektoriaus žinios ir domėjimasis ekologinėmis problemomis yra ženkliai gilesnis nei viešbučių ir motelių. Toks rezultatų pasiskirstymas gali būti sietinas su didesne Šiaulių rajono viešbučių ir motelių koncentracija mieste, o kaimo turizmo sodybų ir svečių namų atitinkamai užmiestyje. Pastarųjų geografinė padėtis tiesiogiai siejasi didesniu ryšiu su gamta, kuri daugelio sąmonėje, glaudžiai siejasi su ekologija bei ekologinių problemų sprendimu. Todėl galima daryti išvadą, kad Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus domėjimasis „Žaliojo rakto“ programa labiau aktualus svečių namams ir kaimo turizmo sodyboms.

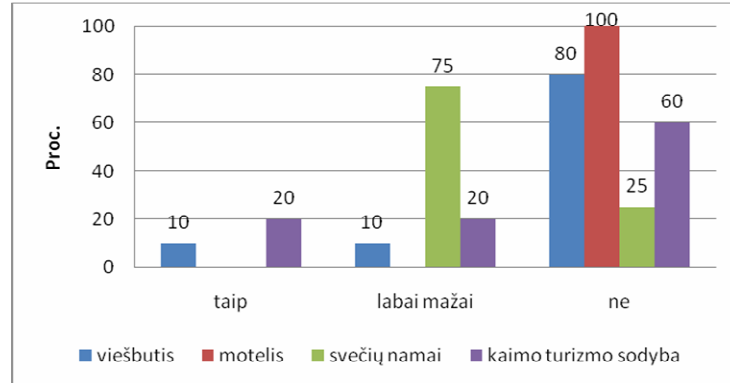

20 pav. Apklaustos dalyvių „Žaliojo rakto“ programos žinomumo pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Siekiant išsiaiškinti „Žaliojo rakto“ programos reikalavimų žinomumą, nustatyta, kad 60 proc. tiriamųjų, nurodžiusių, kad „Žaliojo rakto“ programa jiems žinoma, yra susipažinę ir su šios programos reikalavimais, 40 proc. – susipažinę labai mažai. Iš apklaustųjų, žinančių apie „Žaliojo rakto“ programą labai mažai, 66,7 proc. sudaro susipažinę su šios programos reikalavimais bei 33,3 proc. – nežinantys. Bendras susipažinusių ar susipažinusių su reikalavimais labai mažai svirtas

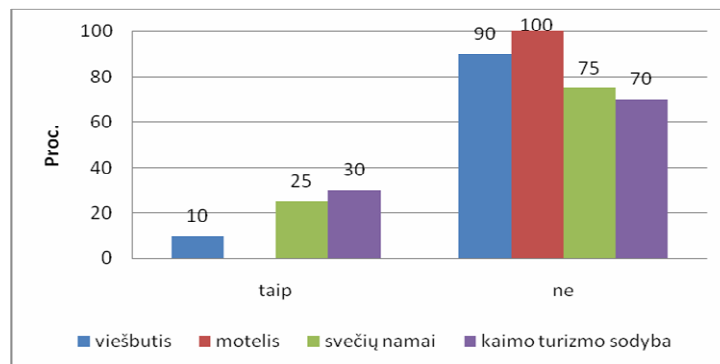
atitinkamai sudaro 11,5 proc. ir 23,1 proc. visų apklaustųjų. Didžiąją dalį pastarųjų vėl gi sudarė svečių namai ir kaimo turizmo sodybos (žr. 21 pav.). Apibendrinant gautus duomenis galima daryti išvadą, kad Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus domėjimasis „Žaliojo rakto“ programa proporcingas tiriamųjų susipažinimui su šios programos reikalavimais.

21 pav. Apklauso dalyvių „Žaliojo rakto“ programos reikalavimų žinomumo pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Tyrimo rezultatai parodė, kad 19,2 proc. apklaustųjų įmonių yra svarsčiusios galimybę dalyvauti „Žaliojo rakto“ programoje ir siekti gauti jos suteikiamą diplomą dėl švietėjiškos misijos. Net 80,8 proc. tiriamųjų tokios galimybės nesvarstė niekada, grįsdami didelių investicijų poreikiu ar informacijos sklaidos stoka apie šią programą apskritai. Tarp svarstančių galimybę dalyvauti „Žaliojo rakto“ programoje kaimo turizmo sodybos sudaro 30 proc., svečių namai – 25 proc. bei viešbučiai – 10 proc. apklaustųjų (žr. 22 pav.).

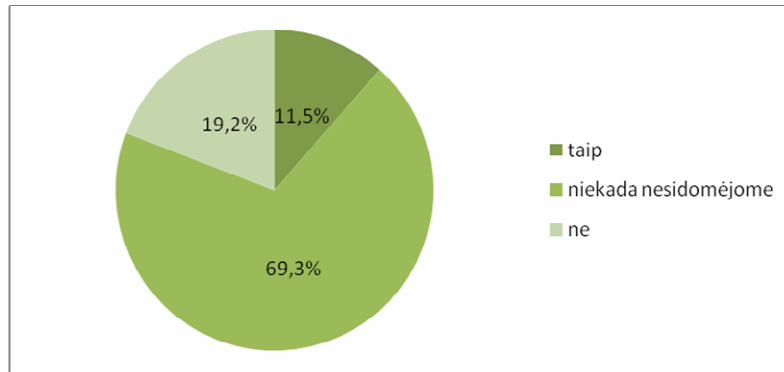

22 pav. Apklauso dalyvių galimybės dalyvauti „Žaliojo rakto“ programoje svarstymo pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

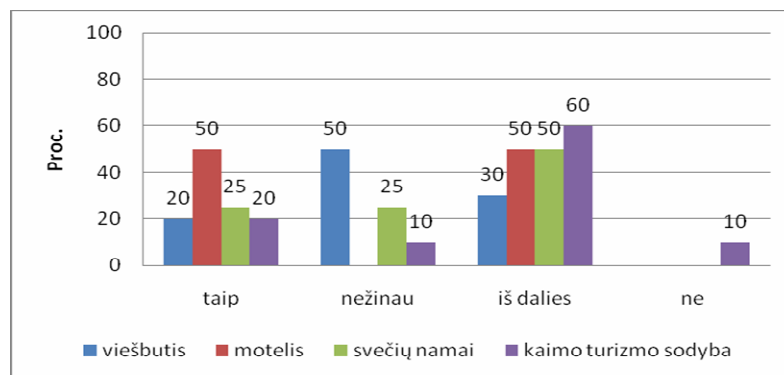
Teikiamos informacijos apie „Žaliojo rakto“ programą pakankamumo trūkumą nurodė 19,2 proc. apklaustųjų (žr. 23 pav.). Didžioji dauguma (69,3 proc.) tyrime dalyvavusių įmonių tiesiog niekada nesidomėjo nei pačia programa, nei, žinoma, jos keliamais reikalavimais. Tačiau 11,5 proc. tiriamųjų mano, kad informacijos pakanka, šią grupę sudaro po 33,3 proc. viešbučiai, svečių namai ir kaimo turizmo sodybos.

23 pav. Apklauso dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos teikiamos informacijos pakankamumą pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Daugumos apklaustųjų teigimu (46,2 proc.), dalyvavimas „Žaliojo rakto“ programoje iš dalies padėtų populiarinti jų apgyvendinimo įstaigą ir atneštų didesnę pelną. Įsitikinę programos nauda sudaro 23,1 proc. Su šia nuomone nesutiko tik 3,8 proc. dalyvių, manančių, kad dalyvavimas šioje programoje visiškai nepadėtų populiarinti jų įstaigą bei vykdomo verslo. Tačiau net 26,9 proc. tiriamųjų neturi jokios nuomonės šiuo klausimu ir nėra tiksliai įsitikinę programos nešama nauda (žr. 24 pav.).

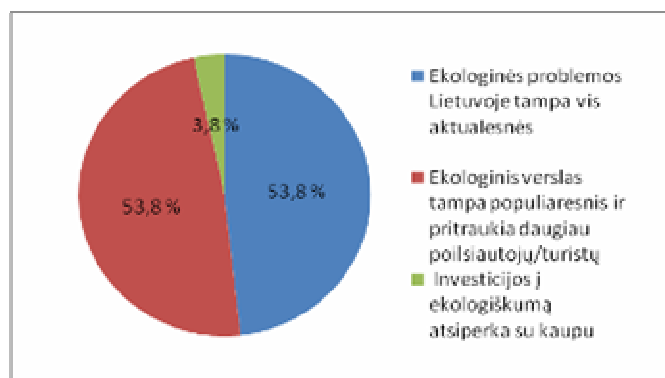

24 pav. Apklauso dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos įtaką įstaigos populiarinimui pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Galima teigti, kad 69,3 proc. tyrime dalyvavusių Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų pripažįsta visišką ar dalinę „Žaliojo rakto“ programos naudą jų įstaigos populiarinimui. Dauguma jų sudaro motelių, svečių namų bei kaimo turizmo sektoriaus atstovai. Pastarųjų nuomonės pasiskirsto ties 60–50 proc. riba, tačiau tik 30 proc. viešbučių sektoriaus atstovų pritaria iš dalies teiginiui (žr. 24 pav.). Aptarti rezultatai leidžia daryti išvadą, kad „Žaliojo rakto“ programos realią tiek ekonominę, tiek socialinę ir kultūrinę naudą vykdomam verslui daugiausiai išžvelgia Šiaulių rajono kaimo turizmo sektorius.

Aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programos diegimas Lietuvos turizmo sektoriuje palaipsniui didėja. 2008 m. Lietuvoje buvo 4 viešbučiai ir 4 kaimo turizmo sodybos dalyvaujančios šioje programoje. 2010 m. jau yra 7 viešbučiai, tačiau sumažėjo viena kaimo turizmo sodyba, kurių beliko 3. Kaip vienos iš svarbiausių šių pasikeitimų priežasčių dauguma Šiaulių rajono apklausoje dalyvavusių apgyvendinimo sektoriaus atstovų nurodė ekologinių problemų Lietuvoje didėjantį aktualumą (53,8 proc.) bei ekologinio verslo populiarėjimą, pritraukiant daugiau poilsiautojų/turistų (53,8 proc.). Tik 3,8 proc. tiriamųjų mano, kad vienas iš šių pasikeitimo priežasčių yra aukštas investicijų į ekologiškumą atsiperkamumo lygis (žr. 25 pav.). Galima daryti prielaidą, kad šios priežasties žemas reitingas ir nusako kaimo turizmo sodybų, turinčių „Žaliojo rakto“ diplomą, skaičiaus sumažėjimą. Ekoturizmo, kaip alternatyvaus turizmo rūšies, augantį populiarėjimą nusako vieno kaimo turizmo sektoriaus atstovo teiginys, kuriuo nuomone „ekoturizmas yra ateities verslas, todėl vyriausybė turėtų skatinti šio verslo rūšį bei jį propaguoti“.

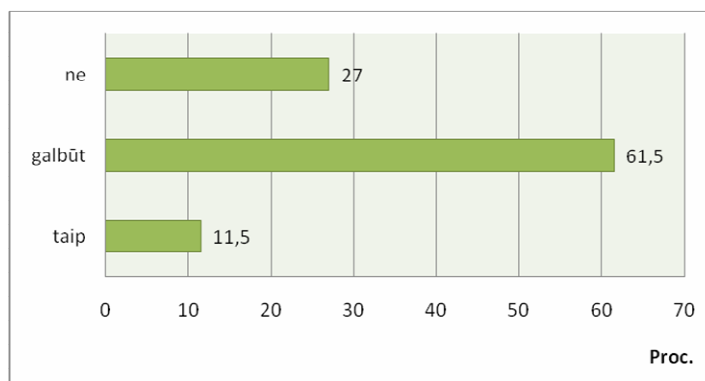

25 pav. Apklausoje dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos populiarėjimo priežastis Lietuvoje pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

11,5 proc. apklausoje dalyvavusių Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų domintų galimybė dalyvauti Aplinkosauginio švietimo fondo vykdomoje „Žaliojo rakto“ programoje. Dalyvavimas šioje programoje vienodai aktualus tiek viešbučių, tiek svečių namų bei kaimo

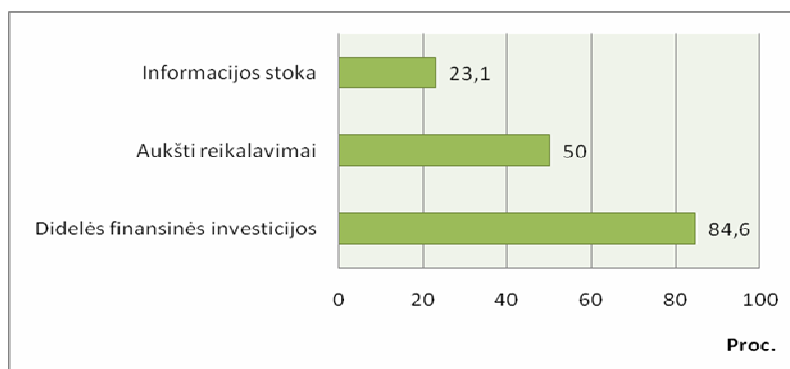
turizmo sektoriaus atstovams (po 33,3 proc.). Pastarųjų didžiąją dalį sudaro įmonės, savo veiklą vykdančios daugiau nei 4 metus. Net 61,5 proc. apklaustųjų teigia, kad šiuo metu negali atsakyti į šį klausimą, bet galbūt ateityje šią galimybę svarstys (žr. 26 pav.). Ši skaičių po 43,8 proc. sudaro viešbučiai ir kaimo turizmo sodybos. Tikėtina, kad tokia tiriamųjų nuomonė įtakota pasaulinės ekonominės krizės pasekmių, kurios neišvengiamai palietė ir turizmo sektorių. Todėl 27 proc. mano, kad niekada nedalyvaus tokio pobūdžio programose.

26 pav. Apklaustųjų dalyvavimo „Žaliojo rakto“ programoje galimybės svarstymo pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Daugumos apklaustųjų nuomone (net 84,6 proc.) didžiausios kliūtys, su kuriomis susidurtų įgyvendinant „Žaliojo rakto“ programą, būtų didelių finansinių investicijų poreikis. Pusė tiriamųjų teigia, kad aukštų reikalavimų tenkinimas taip pat būtų viena iš didesnių kliūčių. Mažiausia kliūtis, apklausoje dalyvavusių apgyvendinimo sektoriaus atstovų nuomone, būtų informacijos stoka. Pastarieji sudarė 23,1 proc. (žr. 27 pav.).

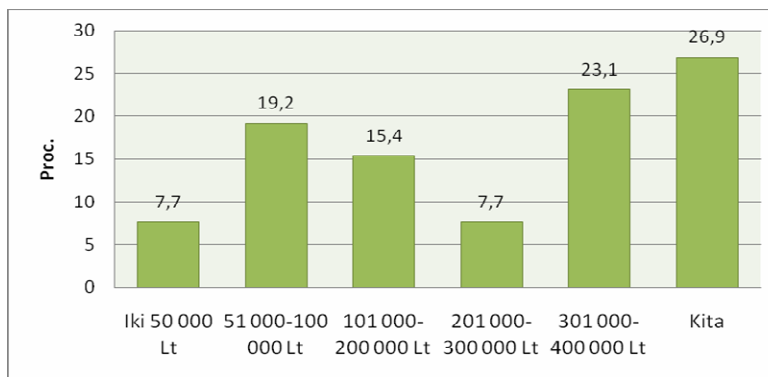

27 pav. Apklausoje dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimo kliūtis pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Taigi, remiantis gautais rezultatais, galima daryti išvadą, kad Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriui, įgyvendinant „Žaliojo rakto“ programą, o tuo pačiu plėtojant savo verslą ekologinių problemų sprendimo linkme bei tenkinant keliamus aukštus reikalavimus, labiausiai reikėtų didelių finansinių investicijų.

Siekiant išsiaiškinti apytiksliai kokio dydžio investicijų pareikalautų „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimas apgyvendinimo įstaigoje, nustatyta, kad 23,1 proc. tiriamųjų mano, kad ši suma siektų 301000-400000 Lt, o tai tikrai ženkli suma. 19,2 proc. apklaustųjų teigimu, jų verslo perorientavimui ekoturizmo linkme užtektų 51000-100000 Lt. 15,4 proc. apgyvendinimo sektoriaus atstovų nurodė, kad visus keliamus reikalavimus įgyvendintų už 101000-200000 Lt. Tik 7,7 proc. apklausos dalyvių pažymėjo, kad „Žaliojo rakto“ programos integravimui pakaktų sumos neviršijančios 50000 Lt. Toks pat procentas – 201000-300000 Lt dydžio investicijų. Būtina pažymėti, kad net 26,9 proc. dalyvių neturėjo nuomonės šiuo klausimu bei tikslios sumos neįvardijo (žr. 28 pav.). Taigi, dalyvavusių tyrime Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų daugumos nuomone ekoturizmo plėtrai bei „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimui jų verslo sektoriui reikėtų ne mažų finansinių investicijų, todėl šios programos diplomo siekimas pareikalautų papildomų kaštų. Diegiant papildomas investicijas, būtina numatyti jų atsiperkamumo lygį bei laikotarpį. Pastarųjų įvertinimas yra vienas svarbiausių veiksnių investicinių sprendimų priėmime.

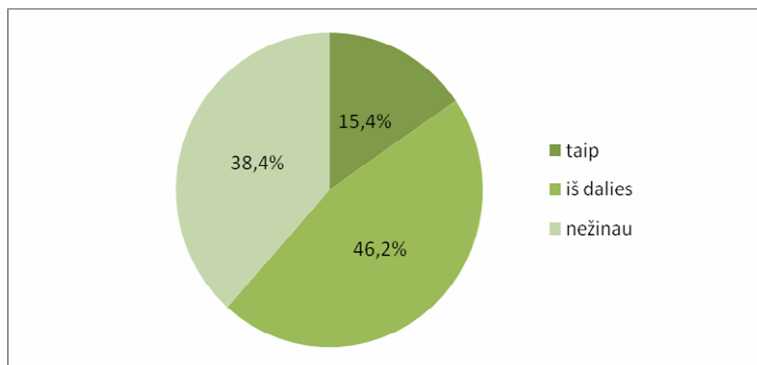

28 pav. Apklauso dalyvių nuomonės apie investicijų poreikį „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimui pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Investicijų į ekoturizmo plėtrą bei „Žaliojo rakto“ programos diegimą atsiperkamumą apklausos dalyviai vertina pakankamai skeptiškai. 46,2 proc. apklaustųjų mano, kad investicijos atsiperks tik iš dalies, o 38,4 proc. tiriamųjų neturi nuomonės šiuo klausimu ir nežino kokios laukia perspektyvos (žr. 29 pav.). Tik 15,4 proc. Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų teigia, kad investicijos vis dėl to atsiperks, nors nurodo, kad tai įvyks tikrai neiškarto. Optimistiškiausi šiuo klausimu buvo

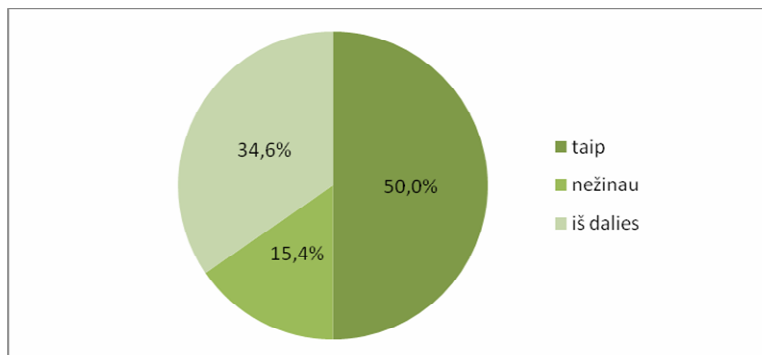
kaimo turizmo sodybų atstovai, kurie „taip“ ir „iš dalies“ atsakymų svertuose atitinkamai sudarė 50 proc. ir 41,7 proc.

29 pav. Apklaustos dalyvių nuomonės apie investicijų į „Žaliojo rakto“ programą atsiperkamumą pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Nors didžioji dauguma Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų įsitikinę, kad „Žaliojo rakto“ programos reikalavimų tenkinimui būtinos ne mažos investicijos, o jų atsiperkamumas vertinamas ganėtinai žemai, 50 proc. ir 34,6 proc. tiriamųjų atitinkamai pripažįsta ar iš dalies pripažįsta šios programos reikalingumą Lietuvoje. Abejojantys bei nežinantys „Žaliojo rakto“ programos teikiama nauda Lietuvoje sudaro 15,4 proc. visų apklaustųjų (žr. 30 pav.).

30 pav. Apklaustos dalyvių nuomonės apie „Žaliojo rakto“ programos reikalingumą Lietuvoje pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrinus tyrimo metu gautus rezultatus galima daryti išvadą, kad Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovai suvokia ekologinių problemų sprendimų svarbą versle bei taiko tam tikras priemones jų pasekmių mažinimui. Apklaustųjų nuomone, „Žaliojo rakto“ programa Lietuvoje reikalinga, tačiau didesnė informacijos sklaida ir jos populiarinimas padėtų verslininkams

labiau apsispręsti dėl dalyvavimo joje bei savo vykdomos veiklos perorientavimo ekoturizmo linkme. Nors Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonės nėra abejingos ekologijos problemoms, dauguma jų atsargiai žiūri į ekologinių naujovių diegimą savo versle.

Atlikta apklausa parodė, kad kaimo turizmo ir svečių namų atstovai yra geriau susipažinę su „Žaliojo rakto“ programa nei viešbučių ar motelių verslininkai. Tai gali būti sietina su tuo, kad ekoturizmas paprastai suvokiamas kaip gamtinio, kultūrinio, nuotykinio ir kitokio „alternatyvus“ turizmo apjungimu su lankymusi gamtoje susijusiu turizmu, todėl jo plėtra labiau aktualesnė kaimo turizmo sektoriui nei viešbučiams ar moteliams esantiems mieste.

Investicijos skirtos ekologinių problemų sprendimams nėra vien ekonominė nauda, kuri greitai atsipirktų ir neštų verslui didesnę pelną, tai taip pat socialiniai, moraliniai ir kultūriniai aspektai, kurie yra nemažiau svarbūs vartotojų pasirinkimui. Tačiau, nors ekoturizmo Lietuvoje plėtros prognozės yra optimistiškos, paaiškėjo, kad daugelis Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų, svarstantys galimybę užsiimti šia veikla, vis dėl to išsigąsta finansinių sunkumų bei nesugebėjimo patenkinti keliamus aukštus reikalavimus. Apklaustųjų nuomone, investavimas į ekologiją ir „Žaliojo rakto“ programos diegimą atsipirktų tik iš dalies. Dauguma tiriamųjų teigia, kad juntamas informacijos apie vykdomas ekologines programas, jų įdiegimą versle ir teikiamą naudą trūkumas. Tai pagrindiniai veiksniai, lemiantis žemą ekoturizmo plėtrą Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje.

Siekiant geriau įvertinti ekoturizmo plėtros perspektyvas Šiaulių rajone svarbu detaliau išanalizuoti turizmo sektorių įtakojančius veiksnius ir pastebimas tendencijas. Todėl tikslinga atlikti išorinės (makro) aplinkos bei SWOT analizes.

3.2. Ekoturizmo plėtros galimybių Šiaulių rajone makroaplinkos analizė

Siekiant sėkmingos ekoturizmo plėtros būtina surasti tinkamus būdus kaip ugdyti ir pritraukti ekoturizmo paslaugų vartotojus. Šių dienų pasaulyje turizmas suvokiamas kaip ryškus šiuolaikinis reiškinys, grindžiamas paklausos ir pasiūlos dėsniais, socialinėmis ekonominėmis sąveikomis tarp skirtingų ūkio subjektų, gamybinių šakų ir paslaugų teikimo, kurių veikla tiesiogiai ir netiesiogiai siejasi su turizmo produkto kūrimu ir pardavimu.

Turizmo socialinė ekonominė įtaka gyventojų užimtumui, investicijų mastams, regionų plėtrai tampa reikšmingu veiksniu skatinančiu ekonomikos plėtrą kuriant naujas darbo vietas paslaugų sektoriuje bei didesnės paslaugų įvairovės, tenkinančios skirtingus turistų bei vietos gyventojų poreikius, teikimą.

Šiaurės vidurio Lietuva – tai vienas iš tų regionų, kuriam būdingas itin fragmentiškas turizmo sektoriaus išvystymas. Šiaulių rajonas yra geografiškai priskiriamas šiam regionui. Pastarasis

turtingas turizmui tinkamais kultūros paveldo objektais, kultūrai vertingomis istorinėmis vietovėmis, saugomomis teritorijomis bei vietos gyventojų autentiškais amatais ir kultūromis, tačiau, lyginant su aplinkiniais rajonais, išsiskiria ne itin gausiais rekreacijai bei turizmui tinkamais gamtos ištekliais. Kurtuvėnų regioninis parkas Šiaulių rajone – tai pagrindinis perspektyvinis rekreacijos ir turizmo plėtros arealas, didinantis turistinių patrauklumą tiek Šiaurės vidurio Lietuvos regiono, tiek visos Lietuvos atžvilgiu.

Per rajoną driekiasi transeuropinis kelias Via Hanza, kuris turizmo atžvilgiu yra tam tikru traukos objektu, nes šiuo keliu vyksta didžioji dalis vietinių ir užsienio turistų bei lankytojų, kurie dažniausiai aplanko Šiaulių miestą, Kryžių kalną, apsistoja Šiaulių rajono bei miesto apgyvendinimo įstaigose. Šiaulių rajone iš Vakarų į Rytus driekiasi kelias iš Palangos per Kuršėnus, Šiaulius link Radviliškio ir Panevėžio, kuriuo dažniausiai keliauja vietos turistai bei lankytojai iš Žemaitijos į Aukštaitiją ir atvirkščiai.

Vertinant ES politiką, rajono savitumą, nemažas galimybes suteikia turizmo aktyvinimas. Tačiau dėl rajono ypatumo svarbu į turizmo vystymą žvelgti per sisteminę prizmę, nes fragmentiniai jo skatinimo veiksniai nebus pakankamai produktyvūs.

Remiantis Valstybiniu turizmo departamentu, planuojant ekoturizmo plėtrą būtina atsižvelgti į penkis pagrindinius veiksniai, kurie įtakoja turizmo vartotojų elgsenos pokyčius, tai:

- socialiniai veiksniai;
- technologiniai veiksniai;
- aplinkos veiksniai;
- ekonominiai veiksniai;
- politiniai veiksniai.

Išvardinti veiksniai palaipsniui keičia ir įtakoja turizmo vartotojų norus, poreikius bei elgseną. Vartotojų perkamąją galią labiausiai įtakoja ekonominiai ir politiniai veiksniai. Turizmo sektoriui ypač svarbu suvokti bei tinkamai atsižvelgti į visus išvardintus pokyčius, siekiant didinti turistų srautų didėjimą. Valstybėse egzistuojantys turizmo produktai ir paslaugos, marketinginės priemonės, tolimesnės investicijos į turizmo sektorių turi būti pritaikytos prie kintančios paklausos ir turistų elgsenos, kitaip turizmo sektoriaus rezultatai gali būti neefektyvūs ir nepakankami.

Socialiniai veiksniai.

Ekoturizmas populiarus tarp poilsiautojų/turistų, kurie vertina natūralią gamtą ir siekia ją išsaugoti. Jo vystymas turi būti vykdomas tik pagal griežtą valdymo programą. Ekoturizme smarkiai reglamentuojamas turistų elgsenos – jie negali privažiuoti prie lankomų objektų ir didelę kelio dalį privalo eiti pėsti, negali naudoti cheminių priemonių, maitinti gyvūnų ir pan. Tai yra tausojantysis turizmas, kuris apima ne tik gamtinę aplinką, bet ir saugo išteklius, vietos gyventojų

papročius ir tradicijas, siekia savo veikla nekenkti vietiniams gyventojams. Tolesnė pakopa – beužsimezgantasis atsakingasis turizmas, kuris ne vien tausoja sociokultūrinę bei gamtinę aplinką, bet ir prisideda tiek prie gamtosaugos, tiek prie vietinių socioekonominių ir sociokultūrinių reiškinių saugojimo.

Reikia pažymėti, kad sąmoningai ekoturizmo produktą besirenkantys ir socialinį susirūpinimą pasirinkimu išreiškiantys poilsiautojai/turistai vis dar sudaro mažą esamos ekoturizmo rinkos dalį. Didžioji dauguma yra aktyvaus poilsio ir nuotykių gamtoje ieškantys „tradiciniai“ turistai. Šią išvadą patvirtina ir ekoturizmo rinkos socialinių vertybių analize paremtos studijos (Blamey, Braitwaite, 1997).

Taigi, siekiant tiek Lietuvoje, tiek Šiaulių rajone plėtoti ekoturizmą, būtina nustatyti tikslią šio turizmo produkto vartotojų grupę. Remiantis Valstybinio turizmo departamento pateikta informacija pagrindinė Lietuvos turizmo tikslinė vartotojų grupė pagal amžių patenka į intervalą asmenų, kuriems yra nuo 25 iki 64 metų, pastaruosius galima suskirstyti į du segmentus: 25-44 metų bei 45-64 metų.

Pirmojo segmento atstovai (25-44 metų) apibūdinami kaip aktyvūs, dirbantys ir vidutines arba aukštesnes nei vidutines pajamas gaunantys gyventojai. Tai išsilavinę, smalsūs, besidomintys naujomis galimybėmis ir naujais neišbandytais kelionių maršrutais, pasiryžę vykti į nežinomas, neatrastas šalis. Išsiskiriantys savo sprendimais, mėgstantys būti nepriklausomais. Jiems svarbi yra šeima bei dvasingumas. Būdingi tokie bruožai kaip nuovokumas, įžvalgumas, skeptiškumas, mėgsta aštrius įspūdžius, ieško panašaus mastymo žmonių. Pasižymi novatoriškumu, domisi ekoturizmu. Siekiant padidinti šios tikslinės grupės srautus, ypatingai svarbu naudoti originalias komunikacijos priemones. Nors iki šiol tyrimai rodo, kad šis segmentas sudaro labai mažą ekoturistų dalį, jaunimas gali būti įtraukiamas į ekoturizmo veiklą kuriant ekoturizmo produktus, apimančius nuotykinio turizmo komponentus. Ši tikslinė amžiaus grupė sudaro beveik pusę visų Lietuvoje apsilankančių turistų, todėl realu didinti šį potencialą ir Šiaulių rajono turizmo sektoriuje.

Geresnė vyresnio amžiaus žmonių sveikatos būklė, didelės pensijos ir lengvatos, ankstyvo pasitraukimo į pensiją galimybės ekonomiškai stiprioje Europos valstybėse lemia didelę grupę pagyvenusių žmonių, pasirengusių keliauti. Taigi, antrajam segmentui (45-64 m.) priskiriami vidutinio amžiaus turistai, dalis – jauni aktyvūs pensininkai, dažniau keliaujantys ne su vaikais, o kartu su kitais panašaus amžiaus ir interesų keliautojais. Besidomintys kultūros palikimu, ekologija, aktyviu poilsiu, sveikatingumo paslaugomis. Šiai amžiaus grupei mažiau nei kitoms yra aktualios pramogos baruose ir dėl šios priežasties ši tikslinė grupė yra itin svarbi Lietuvos turizmui. Šio segmento atstovai dar aiškiai prisimena šaltojo karo laikus ir potencialiai, kaip vienas iš kultūrinio ar istorinio paveldo aspektų, jiems įdomus sovietinis palikimas būdingas Šiaulių rajonui.

Pagrindinė ekoturizmo kryptis – individualizuotų kelionių poreikio augimas ir turizmo produktų įvairovės paieška, kuri aktuali visoms amžiaus grupėms. Autentiška patirtis – viena iš tokių individualizuotų kelionių, kurios svarbiausias atributas – siekimas pažinti visą gamtinę ir kultūrinę terpę (maistą, tradicijas, gyvenimo būdą ir pan.), o ne tik aplankyti kelis turistinius objektus, tiesiogiai ir giliau išgyventi kontaktą su aplinka ar net sudalyvauti tos aplinkos kūrime. Būtent ekoturizmo produktai pasižymi didele įvairove, o taip pat stipriu autentiškumo elementu, taigi jų kūrimas būtų puikia priemone patenkinti vyraujančią paklausą. Atsižvelgiant į tausojančio ir ekoturizmo perspektyvas, tikslinga siekti, kad kelionėms dažnėjant didesnę jų dalį sudarytų kelionės viešuoju ar bemotoriu transportu atitinkamai planuojant turizmo produktų plėtrą.

Politiniai veiksniai.

Turizmo politika Lietuvoje yra pakankamai svarbi ekonominės politikos sritis, kadangi turizmas yra viena prioritetinių ūkio šakų. Turizmo valstybinio valdymo funkcijas šalyje vykdo Vyriausybė, Valstybinis turizmo departamentas, apskričių viršininkai, vietos savivaldos institucijos. Valstybė užtikrina racionalų ir efektyvų šalies turizmo išteklių naudojimą, apskaitą ir apsaugą, taip pat skatina turizmo klubų ar kitų turizmo visuomeninių organizacijų veiklą.

Stiprėjant negatyviems aplinkos kaitos padariniams Europos Sąjungoje, griežtėja politinė valia aplinkosauginiams reikalavimams, kurios atitinkamai turi tenkinti ir Lietuva. Darna vystymosi idėjos vis plačiau diegiamos teisiniuose ir norminiuose aktuose. Šiame kontekste ekoturizmui, kaip pripažintam darnaus vystymosi instrumentui, skiriamas nemažas dėmesys.

Siekiantys vystyti ekoturizmą gali pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinė parama, kuri teikiama pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ 3 priemonių grupės „Atvykstamojo ir vietos turizmo skatinimas naudojant gamtos išteklius, kultūros paveldą ir sukuriant palankesnes aktyvaus poilsio sąlygas“ priemones. Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimui ir plėtrai numatyta paskirstyti 140,4 mln. Lt struktūrinių fondų ir 16,5 mln. Lt bendrojo finansavimo lėšų, o viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiniam pritaikymui turizmo reikmėms – 215,7 mln. Lt struktūrinių fondų ir 25,3 mln. Lt bendrojo finansavimo lėšų.

Didesnio turistų srauto pritraukimui nemažą reikšmę turi Lietuvos įstojimas į Šengeno erdvę, tačiau kaimyninių šalių (Rusijos, Baltarusijos) gyventojų viešnagės vis dar ribojamos viziniu režimu, kuris neišvengiamai įtakoja turizmo sektoriaus patrauklumo mažėjimą.

Teroristiniai aktai, regioniniai karai, neramumai, didelis nusikalstamumas, užterštumas ir kiti panašūs veiksniai labai neigiamai veikia turistų srautus, vengiančių vykti į vietas, kurios

suvokiamos kaip nesaugios. Atitinkamai labai svarbu įtvirtinti nuomonę, kad tikslinė šalis (Lietuva) yra saugi keliauti. Šių veiksmų eliminavimas svarbus ir rajonų turistų traukos didinimui.

Aplinkos veiksniai.

Dėl žmogaus ūkinės veiklos didėjant aplinkos apkrovai ir Žemės ekosistemoms nepajėgiant regeneruoti išnaudojamų resursų, neigiami padariniai (klimato kaita, bioįvairovės nykimas) įgyja vis stipresnį ir globalesnį pobūdį.

Klimato kaita – vienas iš reikšmingiausių ilgalaikių faktorių vis stipriau įtakosiančių turizmo plėtrą. Daugelis turizmo traukos vietų pasaulyje gali būti prarasta dėl sparčiai besikeičiančio klimato. Plintant neigiamiems padariniams, aplinkosauginės ir socialinės atsakomybės klausimai tampa vis aktualesniais. Augantis supratimas apie gamtos resursų baigtinumą ir poreikį juos išsaugoti stipriai didina išlikusių ūkinės veiklos nepažeistų teritorijų vertę, o daugėjant informacijos apie tausojantį turizmą, auga turistų ekologinis sąmoningumas. Didėja ekoturizmo ir gamtinio turizmo produktų poreikis bei jų įvairovė.

Rūpinimasis aplinka tiek Lietuvoje, tiek Europoje ir toliau didėja. Turizmui tai reiškia didesnę susidomėjimą gamtos objektais, ekoturizmu, natūralia gamta. Viena vertus, siekiant padengti darnios plėtros, ekologiškų produktų kaštus, jie dažniausiai perkeliama ant turistų pečių, t.y. šios paslaugos rinkoje santykinai yra brangesnės, todėl patrauklesnės didesnes pajamas gaunantiems asmenims. Kita vertus, per daug urbanizuoti regionai Europoje praranda savo patrauklumą. Todėl Lietuvai, kuri pasižymi neurbanizuotu kraštovaizdžiu, tai galėtų būti itin svarbus privalumas konkuruojant su kitomis šalimis dėl šių turistų. Minėtieji faktoriai teigiamai įtakoja ekoturizmo plėtros galimybes Šiaulių rajone.

Ekonominiai veiksniai.

Ekonominiu požiūriu Šiaulių rajonas turi keletą strateginių pranašumų: gera geografinė padėtis, jis supa vieną iš didžiausių Lietuvos miestų, turinčių ekonominio-socialinio vystymosi potencialą. Miestą kertantys ir netoli jo praeinantys strategiškai svarbūs keliai – ne tik yra svarbus bendrosios infrastruktūros elementas, bet ir gali būti rajono ekonominės veiklos traukos centru.

Remiantis Valstybiniu turizmo departamentu svarbiausi apgyvendinimo sektorių Lietuvoje apibūdinantys rodikliai yra bendra apgyvendinimo įmonių infrastruktūra, paslaugas teikiančių įmonių veiklos rodikliai, užsienio turistų pasiskirstymas pagal šalis, apsistojimo trukmė ir vienos dienos išlaidų struktūra.

Statistikos departamento duomenimis 2009 m. Lietuvos apgyvendinimo įstaigos sulaukė 21,8 proc. mažiau svečių nei 2008 m. Apgyvendinimo įstaigose buvo apsistoję 1,43 mln. svečių, iš jų 52,7 proc. užsieniečių. Viešbučiuose 2009 m., lyginant su 2008 m., svečių gyveno 20,5 proc.

mažiau. Užsieniečiai sudarė 62,6 proc. Daugiausia svečių buvo iš Lenkijos (17,1 proc.), Vokietijos (14,6 proc.), Rusijos (10,1 proc.), Latvijos (8,2 proc.), Suomijos (4,3 proc.) ir Estijos (3,9 proc.). Lietuvos viešbučių numerių užimtumas 2009 m. sudarė 34,3 proc. (2008 m. – 44,9 proc.).

Lyginant bendrus apgyvendinimo įstaigų veiklos rodiklius 2009 m. pastebimas ryškus turizmo rinkos aktyvumo silpnėjimas. 2008-2009 m. laikotarpiu Lietuvos apgyvendinimo įmonių skaičius bei pagrindinių jų veiklos rodiklių dauguma mažėjo. Nagrinėjamu periodu bendras apgyvendinimo įmonių skaičius sumažėjo 0,4 proc., tačiau bendras numerių jose skaičius padidėjo 3,98 proc., o bendras vietų jose skaičius – 4,47 proc. Bendras apgyvendintų svečių skaičius mažėjo 21,84 proc., apgyvendintų svečių iš užsienio skaičius – 17,32 proc. Apgyvendinimo rodiklių mažėjimas susijęs su kuro kainų augimu, infliacija ir ekonominės krizės padariniais.

Atvykstamojo turizmo kasmėnesinė pajamų struktūra bei per Lietuvos kelionių organizatorius atvykusių užsienio turistų skaičius ketvirčiais aiškiai parodo, kad atvykstamajam turizmui į Lietuvą didelę įtaką turi sezoniškumas. 2009 m. apgyvendinimo įstaigų paslaugomis birželio, liepos ir rugpjūčio mėnesiais naudojosi atitinkamai 167629, 201535, 203792 klientų, tai yra 2-2,5 karto daugiau klientų nei sausio, vasario ir kovo mėnesiais.

Valstybinio turizmo departamento atlikto ekspertinio vertinimo metu nustatyta, kad trumpą užsienio turistų vidutinę buvimo trukmę Lietuvoje įtakoja sekantys veiksniai: kokybiškos ir išsamios turizmo informacijos, laisvalaikio praleidimo vietų, pramogų infrastruktūros, nepakankama apgyvendinimo paslaugų, ypač kempingų, jaunimo namų ir ekonominės klasės viešbučių stoka, didelis verslo turistų skaičius, kaimyninių šalių turistų atvykimas vienam savaitgaliui, turizmo produktų stoka. 2009 m. vidutinė užsieniečio kelionė Lietuvoje sudarė 4,5 nakvynės (2008 m. – 4,9 nakvynės). 26 procentus visų kelionių su nakvyne sudarė ilgesnės trukmės kelionės (su 4 ir daugiau nakvynėmis). Vidutiniškai daugiausia nakvynių vieno apsilankymo Lietuvoje metu, viešbučiuose ir svečių namuose praleido Rusijos, JAV ir Jungtinės Karalystės piliečiai, mažiausiai – kaimyninių Latvijos, Baltarusijos ir Estijos piliečiai, dažniausiai atvykstantys tik vienai ar dviem dienoms.

Trumpas užsienio turistų viešnagės laikas, nepakankama turistinių paslaugų įvairovė Lietuvoje įtakoja ir kitą žemą rodiklį – turistų, atvykstančių iš užsienio valstybių, vidutines kelionės išlaidas per dieną. 2009 m. užsienio keliautojas vidutiniškai 222,3 Lt per dieną.

Apie 85,1 proc. visų lankytojų į Lietuvą atvyksta kelių transportu, 1,9 proc. atvyksta jūrų transportu, 11 proc. oro transportu, 2 proc. geležinkelio transportu.

Turizmo paslaugų įmonės Šiaulių rajone teritoriškai išsidėsčiusios netolygiai, tačiau didžioji dalis šių paslaugų teikiamos vietovėse, kurios lankomos vietos bei pravažiuojančių lankytojų (Meškuičių ir Bubių seniūnijose, Sitkūnų bei Ginkūnų gyvenvietėse, Kuršėnų apylinkėse), taip pat teritorijose, kurios išsiskiria rekreacinių bei turizmo išteklių gausa (Kurtuvėnų regioninio parko

rekreacinės zonos). Iš viso rajone 2009 m. veikė 24 įmonės, kurių veikla susijusi su apgyvendinimo ir maitinimo, pramoginių bei kaimo turizmo paslaugų teikimu.

Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje 2009 m., lyginant su 2008 m., apgyvendinta 27,85 proc. mažiau svečių, užsieniečių – 6,42 proc. mažiau. Sumažėjo viešbučių numerių užimtumas – 2008 m. jis sudarė 44,8 proc., 2009 m. – 36,4 proc. Tokia mažėjimo tendencija atsiranda dėl to, kad dauguma turistų Šiaulių rajone lankosi tik vieną dieną arba pusdienį (vykstant per Lietuvą tranzitu), taip pat dėl didėjančio tarptautinių turistų skaičiaus, kurie dažnai keliauja „nameliais ant ratų“ ir nesinaudoja Šiaulių rajono apgyvendinimo įmonių paslaugomis. Visumoje, didėjantis pravažiuojančių užsienio turistų skaičius bei jų trumpalaikis apsilankymas Šiaulių mieste ir Kryžių kalne, dar nesukuria itin reikšmingo poveikio turizmo paslaugų teikėjams. Dėl turizmo infrastruktūros neišvystymo, nesukurtos vieningos turizmo rinkodaros, Šiaulių rajonas turistus ne itin domina ir išlieka pravažiuojamu.

Šiaulių apskrityje, lyginant su kitomis Lietuvos apskritimis, sutelkta tik 6 % visų Lietuvos apgyvendinimo įmonių. Mažiau tik Panevėžio (3%), Telšių (3%) ir Tauragės (2 %) apskrityse. Šiaulių rajone daugiausia apsistoja užsienio svečiai iš Vokietijos, Latvijos, Rusijos, Lenkijos, Suomijos, Italijos, Estijos, Didžiosios Britanijos, Baltarusijos, JAV, Švedijos, Norvegijos, Prancūzijos, Danijos, Ispanijos, Italijos. Atskirą užsienio svečių segmentą sudaro NATO karinių oro pajėgų kariai.

Technologiniai veiksniai.

Naujosios technologijos, tame tarpe internetas, žaibiškai keičia turizmo rinką, todėl labai svarbu išlaikyti augimo ir pokyčių įsisavinimo tempą.

Remiantis kelerių metų Europos šalių interneto naudojimo tendencijų stebėseną, galima teigti, kad pirminį vartotojų susidomėjimą šalimi labiausiai sukelia šeimos narių bei draugų nuomonė bei atsiliepimai, tuo tarpu antroje vietoje – informacija, surasta internete. Šiandien internete pateikiama informacija yra viena iš pagrindinių vartotojų nuomonės ir poreikių formuotojų, kuri turi poveikį visoms pagrindinėms turizmo rinkoms. Individualiai keliaujantiems turistams informacija yra ypač svarbi, nes keliones jie planuoja patys. Jeigu apie norimą šalį neranda pakankamai informacijos, planuoja kelionę kitur. Turizmo rinkos veikėjams internetas ir naujosios technologijos tampa pagrindiniu konkurencijos faktoriumi.

Dabartinis technologinis progresas įtakoja vartotojų pasirinkimą, pirkimą ir informacijos pasikeitimą. Tai įpareigoja rinkos dalyviams patiems keisti ir formuoti rinką.

Siekiant atkreipti dėmesį į pateikiamą informaciją labai svarbu suprasti informacijos naudotojų grupių motyvą ir interesus, todėl vis svarbesniu tampa segmentacija ir požiūrio formavimas. Atsižvelgiant į tai, kad vis svarbesniu tampa produkto atitikmuo darnaus vystymosi principams,

ekoturizmas turėtų pritraukti platų turistų ratą. Privataus ir valstybinio sektoriaus bendradarbiavimas teikiant informaciją, tampa puikia galimybe turizmo plėtrą koordinuojančioms valstybinėms institucijoms skleisti tausojančio ir ekoturizmo idėjas.

Daugėjant patyrusių keliautojų skaičiui, kurie savarankiškai organizuojasi keliones internetinių rezervavimo sistemų pagalba, auga reikalavimas teikiamoms paslaugoms visuose paslaugų teikimo lygmenyse. Tai svarbu tiek ieškant informacijos, tiek perkant konkrečius turizmo produktus.

Išsami ir prieinama informacija apie kelionės vietas ir turizmo produktus, galimybė naudotis paieškos sistemomis skatina šalių ir turizmo produktų konkurenciją virtualioje erdvėje. Įsisavinant naujovėms juntamas kelionių agentūrų svarbos palaipsnis mažėjimas. Didėja tikslinio miesto, šalies, regiono rinkodaros svarba, siekiant padidinti tikslinių interneto tinklapių lankomumą. Galimybė viename tinklapyje surasti išsamią informaciją apie konkrečius siūlomus turizmo produktus tampa vis svarbesne sąlyga, nulemiančia tinklalapių sėkmę ir lankomumą. Galimybė įsigyti turizmo produktus internetu didina spontaniško ir greito apsisprendimo tikimybę. Didėja saugių tiesioginių rezervacijų internetu poreikis.

Apžvelgus kaimyninių šalių, kitų Rytų Europos šalių informacines priemones, kurių pagalba individualiai keliaujantys turistai gali planuoti kelionę, pastebima, kad Lietuvos turizmo informaciją pateikiantys internetiniai tinklalapiai ženkliai atsilieka nuo kitų šalių pateikiamos informacijos kiekiu, turiniu, interaktyvumu. Lietuviškose turizmo informacijos svetainėse ypač išryškėja elektroninių žemėlapių ir jų interaktyvaus panaudojimo trūkumas.

3.3. Ekoturizmo plėtros galimybių Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje SSGG analizė

Įvairios verslo šakos labai skiriasi savo charakteristikomis, konkurencine situacija ir ateities perspektyvomis, tačiau jas vienija nuolatinė verslo sąlygų kaita, atsirandanti dėl šakose vykstančios dalyvių kaitos ir tarpusavio sąveikos. Ši sąveika ypač aktuali turizmo sistemoje, kuriai būdingas kompleksiskumas ir sistemos elementų procesinis dinamiškumas lemiantis sistemos kaip visumos analizės sudėtingumą. Todėl plėtojimo galimybės gali būti išryškintos kompleksiskai analizuojant ir apibendrinant tiek visą turizmo sistemą, tiek atskirų struktūrinių elementų veiklos tendencijas.

Turizmo sektoriaus potencialios galimybės teoriškai siejamos su siekiu plėsti esamus ir vystyti naujus vartotojų segmentus, gerinti informacinį aprūpinimą, tobulinti infrastruktūrą, mažinant aplinkos taršą ir suniokojimą turizmo centruose ir t.t. Grėsmės siejamos su instituciniais trikdžiais, neužtikrinančiais atskirų turizmo sistemos elementų veiklos koordinavimo ir bendradarbiavimo, nepakankamomis investicijomis į turizmo infrastruktūrą, socialinėmis ekonominėmis grėsmėmis, klimatinėmis sąlygomis (Ligeikienė, 2003).

Ekoturizmo plėtros Šiaulių rajone perspektyva tiriama atliekant SSGG (SWOT) analizę. Analizė atlikta remiantis ekoturizmo plėtros situacijos ir galimybių Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje tyrimo bei makroaplinkos analizės rezultatais (žr. 7 lentelę). SSGG metodo pagalba atsiranda galimybė išryškinti pavojus ir veiksmingai panaudoti galimybes, šiems pavojams įveikti.

7 lentelė

Ekoturizmo plėtros Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje SSGG analizė

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS	GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
<ol style="list-style-type: none"> 1. Aplinkosauginių priemonių taikymas apgyvendinimo sektoriuje. 2. Santykinai naujas turistinis regionas. 3. Gera infrastruktūra bei patogi geografinės padėties leidžia pritraukti turistus. 4. Sąlyginai nebrangios ir kokybiškos apgyvendinimo paslaugos. 5. Rajono parengti turistiniai maršrutai apimantys žinomas vietas ir ekspozicijas objektai pritaikyti ekoturizmo infrastruktūrai. 6. Rajone gausu ekoturizmui vertingų kultūros paveldo objektų, ypač vertingi dvarai bei išlikusių dvarų fragmentai, sakraliniai objektai, etnografiniai kaimai, istorinės bei literatūrinės vietovės. 7. Lygumų, kaimiško tipo kraštovaizdis palankus ekoturizmo vystymui apgyvendinimo sektoriuje. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Šiaulių rajono kaip ekoturizmo traukos objekto įvaizdžio nepakankamas formavimas. 2. Apgyvendinimo sektoriuje ryškus sezoniškumas. 3. Nepakankamas valstybinių institucijų integravimas į turizmo rinką, siekiant plėtoti ekoturizmą. 4. Ekoturizmo skatinimo trūkumas. 5. Santykinai žemas apgyvendinimo sektoriaus klientų domėjimasis įmonių ekologiškumu. 6. Apgyvendinimo sektoriaus nepakankamas iniciatyvumas ekoturizmo plėtrai. 7. Įstatyminės bazės apribojimai apgyvendinimo sektoriaus verslininkams. 8. Žemas informacijos apie ekoturizmą sklaidos lygis. 9. Didelių investicijų poreikis ekoturizmo plėtrai. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ES lėšų panaudojimas ekoturizmo plėtrai apgyvendinimo sektoriuje. 2. Savivaldybės teisinė bei finansinė parama verslininkams, siekiantiems užsiimti ekoturizmu. 3. Investicinės aplinkos gerinimas. 4. Geresnis turizmo išteklių panaudojimas ekoturizmo plėtrai. 5. Turizmo informacijos sistemos galimybių panaudojimas ekoturizmo populiarinimui. 6. Viešųjų ir privačių investicijų koncentravimas į ekoturizmui patrauklias vietas. 7. Apgyvendinimo sektoriaus verslininkai, skleidžia informaciją apie ekoturizmą bei aplinkosaugines priemones savo klientams taip populiarindami bei didindami domėjimąsi ekoturizmu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nepakankamas finansavimas ekoturizmo sektoriaus plėtrai skatinti. 2. Neracionalus investicijų į ekoturizmą panaudojimas. 3. Lėtas ekonomikos atsigavimas. 4. Kitų Lietuvos rajonų turizmo rinkų konkurencija Šiaulių rajono produktui. 5. Atsinaujanti gyventojų emigracija dėl krizės sukeltų sunkumų, kurios pasėkoje vietinio turizmo rinkos sumažėjęs domėjimasis ekoturizmu. 6. Maža investicijų į ekoturizmą grąža. 7. Savivaldybės ribotos finansinės galimybės ekoturizmo plėtrai.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Apibendrinant galima teigti, kad turizmo sektorių Europoje veikiantys bendrieji veiksniai yra ne tik palankūs, bet ir skatinantys ekoturizmo, kaip vieno iš tausojančio turizmo krypčių, plėtrą. Tačiau neabejotina, kad norint užtikrinti sėkmingą jo pradžią Lietuvoje bei Šiaulių rajone būtina sudaryti tam tinkamas politines, ekonomines, socialines, aplinkos, technologines prielaidas, t. y. ekoturizmas turi būti diegiamas kaip darnaus vystymosi instrumentas, nešantis ilgalaikę socialinę, aplinkosauginę ir ekonominę naudą, ir jam suteiktas tinkamas prioritetas šalies ūkio plėtroje.

IŠVADOS

Ekoturizmas – tolydaus turizmo forma, skirta turistams, kurie jautrūs aplinkai ir kultūrai, ieško natūralių dalykų ir stengiasi juos išsaugoti. Ekoturizmo idėja kilo 1950 m. Afrikoje kaip alternatyva iškilusių aplinkosauginių problemų sprendimui. Ekoturizmas iš esmės skiriasi nuo kitų turizmo krypčių savo praktika gamtinėse teritorijose. Juo pagalba sprendžiamos aplinkosauginės, ekonominės ir socialinės plėtros problemos, skleidžiamas aplinkosauginis švietimas ir ugdomas. Šiandien ekoturizmas yra neatsiejama darnios plėtros dalimi ir yra įtrauktas į daugelio besivystančių šalių nacionalines ekonomikos plėtros strategijas. Pagrindinis ekologinio turizmo principas – santykių harmonija tarp ekonominės naudos ir gamtos teritorijų, naudojamų poilsiui ir žmonių bendravimui su gamta, ekologinio saugumo.

Aplinkosauginis švietimo fondas (FEE), kuruoja 5 programas, kurių pagalba skatinama ekoturizmo plėtra visame pasaulyje diegiant ekologines naujoves verslo sektoriuje. Lietuvoje iš penkių programų yra įgyvendinamos trys iš jų: Gamtosauginių mokyklų programa, Mėlynosios vėliavos ir Žaliojo rakto programa.

Aplinkos švietimo fondo organizuojamų programų didėjantis populiarumas visame pasaulyje rodo, kad žmonės vis daugiau dėmesio skiria ekologinėms problemoms bei ekologinių priemonių integravimui į verslą. Nors šio fondo programų vykdymas Lietuvoje vyksta lėtai, verslininkų siekis dalyvauti šiose programose yra didelis indėlis į Lietuvos gamtos išsaugojimą bei ekoturizmo, kaip jaunos Lietuvoje turizmo šakos populiarinimą. Atsižvelgiant į tai buvo atliktas tyrimas, kurio metu buvo siekiama išsiaiškinti ekoturizmo situaciją bei plėtros galimybes Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje bei nustatyti apgyvendinimo sektoriaus verslo atstovų požiūrį į ekologijos svarbą ir verslo plėtojimą šia kryptimi per Aplinkosauginio švietimo fondo (FEE) „Žaliojo rakto“ programą.

Tyrimo metu gautų duomenų analizė parodė, kad Šiaulių rajone didžiausią apgyvendinimo sektoriaus dalį sudaro viešbučiai bei kaimo turizmo sodybos (po 38,5 proc.), pagal verslo plėtojimo laikotarpį vyrauja įmonės vykdančios savo veiklą daugiau nei 4 metus. Daugiausiai apgyvendinimo paslaugas teikiančių įmonių sudaro paženklintos 3 žvaigždutėmis (31,25 proc.) bei dominuoja neklasifikuotos kaimo turizmo sodybos (50 proc.). 50 proc. Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įstaigų vienu metu gali aptarnauti 21-50 poilsiautojų/turistų.

Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad Šiaulių rajone turizmo rinka yra nusistovėjusi, o apgyvendinimo sektoriuje nesikuria naujų įmonių. Tai gali būti sietina su pastarųjų metų ekonomine krize, kuri įtakojo didžiosios dalies namų ūkių išlaidas laisvalaikio paslaugoms bei iššaukė pokyčius verslo subjektų veikloje. Norint pritraukti ar išlaikyti esamus bei būsimus klientus, būtina ieškoti naujų verslo skatinimo sprendimų. Vienas jų galėtų būti verslo perorientavimas ekologinių problemų sprendimo linkme, nagrinėjamu atveju, pasirenkant alternatyvaus turizmo rūšį – ekoturizmą.

Tyrimė nustatyta, kad Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonėms aktuali ekologijos svarba. Skatinant ekologiškumą bei ekologinių problemų sprendimui viešbučiuose bei kaimo turizmo sodybose dažniausiai taikomos tokios priemonės kaip elektrą taupančių prietaisų ir lempučių naudojimas (88,5 proc.), vandens taupymas (57,7 proc.) bei atliekų rūšiovimas (34,6 proc.). Ekologinių problemų sprendimo priemonių reikšmingumo įvertinimas patvirtino Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonių ekologinio sąmoningumo bei praktikos ryšį. Tyrimo dalyviai tvirtina, kad įstaigos ekologinis sąmoningumas atitinkamai iš dalies ar mažai įtakoja poilsiautojus/turistus, tačiau jų praktikoje pastebėta tendencija, kad klientai jų įstaigos ekologiškumu domisi labai mažai arba visai nesidomi. Šie pastebėjimai leidžia Šiaulių rajono apgyvendinimo įstaigų atstovams daryti prielaidą, kad ekoturizmas Lietuvoje beveik nepaklausus.

Požiūrio į verslo plėtojimą ekoturizmo kryptimi, pasitelkiant Aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programą, analizė leidžia teigti, kad didžioji dauguma Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus atstovų nėra susidūrę su šios programos vykdoma veikla bei nėra susipažinę su jos keliamais reikalavimais. Atitinkamai, daugumos apklaustųjų nėra svarstyta galimybė dalyvauti šioje programoje. Tačiau detaliau nagrinėjant „Žaliojo rakto“ programos teikiamą naudą, paaiškėjo, kad apklaustųjų manymu, ji padėtų tik iš dalies populiarinti apgyvendinimo įstaigą. Tačiau didėjantis ekologinių problemų aktualumas Lietuvoje bei atitinkamai ekologinio verslo populiarėjimas yra pagrindinės priežastys, skatinančios perorientuoti vykdomą veiklą ekoturizmo linkme. Tik 11,5 proc. apklaustųjų vis tik domintų galimybė dalyvauti „Žaliojo rakto“ programoje. Tikėtina, kad toks tiriamųjų pasiskirstymas įtakotas pasaulinės ekonominės krizės pasekmių, kurios neišvengiamai palietė ir turizmo sektorių. Pastarieji nurodo, kad didžiausios kliūtys, su kuriomis susidurtų diegiant „Žaliojo rakto“ programą, būtų ganėtinai didelių investicijų poreikis, kurios, savo ruožtu, atsipirktų tik iš dalies, bei aukštų reikalavimų tenkinimas. Optimistiškiausi ekoturizmo plėtros požiūriu buvo kaimo turizmo sektoriaus atstovai. Tai gali būti sietina su tuo, kad ekoturizmas paprastai suvokiamas kaip gamtinio, kultūrinio, nuotykinio ir kitokio „alternatyvus“ turizmo apjungimu su lankymusi gamtoje susijusiu turizmu, todėl jo plėtra labiau aktualesnė kaimo turizmo sektoriui nei viešbučiams ar moteliams esantiems mieste.

Siekiant geriau įvertinti ekoturizmo plėtros perspektyvas, išanalizuoti turizmo sektorių įtakojančius veiksnius ir pastebimas tendencijas Šiaulių rajone buvo atliktos išorinės (makro) aplinkos bei SWOT analizės.

Makroaplinkos analizė parodė, kad ekoturizmas populiarus tarp poilsiautojų/turistų, kurie vertina natūralią gamtą ir siekia ją išsaugoti. Pažymėtina, kad sąmoningai ekoturizmo produktą besirenkantys ir socialinį susirūpinimą pasirinkimu išreiškiantys poilsiautojai/turistai vis dar sudaro mažą esamos ekoturizmo rinkos dalį. Taigi, remiantis Valstybinio turizmo departamento pateikta informacija, nustatyta, kad pagrindinė ekoturizmo tikslinė vartotojų grupė pagal amžių patenka į

intervalą asmenų, kuriems yra nuo 25 iki 64 metų. Jie pasižymi domėjimusi kultūros palikimu, ekologija, aktyviu poilsiu, sveikatingumo paslaugomis. Nors iki šiol tyrimai rodo, kad jaunimas sudaro labai mažą ekoturistų dalį, jis gali būti įtraukiamas į ekoturizmo veiklą kuriant ekoturizmo produktus, apimančius nuotykinio turizmo komponentus.

Turizmo politika Lietuvoje yra pakankamai svarbi ekonominės politikos sritis, kadangi turizmas yra viena prioritetinių ūkio šakų. Griežtėjant politinei valiai aplinkosauginiams reikalavimams, darnaus vystymosi idėjos vis plačiau diegiamos teisiniuose ir norminiuose aktuose. Šiame kontekste ekoturizmui, kaip pripažintam darnaus vystymosi instrumentui, skiriamas nemažas dėmesys. Siekiantys vystyti ekoturizmą gali pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinė parama.

Rūpinimasis aplinka tiek Lietuvoje, tiek Europoje ir toliau didėja. Turizmui tai reiškia didesnę susidomėjimą gamtos objektais, ekoturizmu, natūralia gamta, todėl šie faktoriai teigiamai įtakoja ekoturizmo plėtros galimybes Šiaulių rajone. Tačiau ekonominių veiksnių analizė parodė, kad 2008-2009 m. laikotarpiu Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus įmonių skaičius bei pagrindinių jų veiklos rodiklių dauguma mažėjo. Apgyvendinimo rodiklių mažėjimas susijęs su kuro kainų augimu, infliacija ir ekonominės krizės padariniais. Didėjantis pravažiuojančių užsienio turistų skaičius bei jų trumpalaikis apsilankymas nesukuria itin reikšmingo poveikio turizmo paslaugų teikėjams. Dėl turizmo infrastruktūros neišvystymo, nesukurtos vieningos turizmo rinkodaros, Šiaulių rajonas turistus ne itin domina ir išlieka pravažiuojamu.

Naujosios technologijos, tame tarpe internetas, žaibiškai keičia turizmo rinką, todėl labai svarbu išlaikyti augimo ir pokyčių įsisavinimo tempą. Daugėjant patyrusių keliautojų skaičiui, kurie savarankiškai organizuojasi keliones internetinių rezervavimo sistemų pagalba, auga reikalavimas teikiamoms paslaugoms visuose paslaugų teikimo lygmenyse. Tai svarbu tiek ieškant informacijos, tiek perkant konkrečius turizmo produktus. Todėl internetinių technologijų pagalba galima plačiau paskleisti informaciją apie ekoturizmo paslaugas tam tikrame regione ar įstaigoje.

SSGG analizė atskleidė, kad pagrindinės ekoturizmo plėtros Šiaulių rajone stiprybės yra tai, kad tai santykinai naujas turistinis regionas, pasižymintis nebrangiomis pagyvendinimo paslaugomis, ekoturizmui vertingais kultūros paveldo objektais. Pagrindinės silpnybės yra Šiaulių rajono kaip ekoturizmo traukos objekto įvaizdžio nepakankamas formavimas, apgyvendinimo sektoriuje ryškus sezoniškumas, ekoturizmo skatinimo trūkumas, žemas informacijos apie ekoturizmą sklaidos lygis. Išskiriamos tokios galimybės kaip ES lėšų panaudojimas ekoturizmo plėtrai apgyvendinimo sektoriuje, viešųjų ir privačių investicijų koncentravimas į ekoturizmui patrauklias vietas. Pagrindinės grėsmės, su kuriomis gali susidurti ekoturizmo plėtrą planuojantys apgyvendinimo sektoriaus atstovai, būtų maža investicijų į ekoturizmą grąža, neracionalus investicijų į ekoturizmą panaudojimas, lėtas ekonomikos atsigavimas.

Išvados leidžia teigti, kad panaudojus esamas ekoturizmo sistemos potencialo stipriąsias puses – gana išvystytą turizmo infrastruktūrą ir įvairialypius turizmo išteklius bei kryptingai eliminuojant neveiksmingus elementus ir pagal galimybes užtikrinant adekvatą finansavimą, ekoturizmo plėtra Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje ilgalaikėje perspektyvoje yra galima, tačiau ar ji bus įgyvendinta ar ne priklauso nuo pačių apgyvendinimo sektoriaus atstovų iniciatyvos bei aktyvumo. Siekiant užtikrinti sėkmingą ekoturizmo plėtrą būtina sudaryti tam tinkamas politines, ekonomines, socialines, aplinkos, technologines prielaidas, t. y. ekoturizmas turi būti diegiamas kaip darnaus vystymosi instrumentas.

REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais galima pateikti šias rekomendacijas:

1. Skatinti informacijos sklaidą apie (FEE) „Žaliojo rakto“ programą.
2. Plėtoti Aplinkosauginio švietimo fondo (FEE) programą „Žalioji raktas“ viešbučiuose, svečių namuose, poilsių ir informacijos centruose, poilsiavietėse.
3. Skatinti ekoturizmo plėtrą kaimo turizmo sodybose.
4. Tobulinti ekologinių turizmo objektų paieškos sistemą, skatinti „Žaliojo rakto“ programos dalyvius skleisti informaciją apie dalyvavimą šioje programoje savo internetiniame tinklalapyje.

Rekomendacijos teikiamos makroaplinkos analizės pagrindu:

1. Plėtoti informacijos sklaidą apie ekoturizmą ir su juo susijusias programas respublikos, apskričių, rajonų, miestų ir gyvenviečių lygmenimis, taip pat sudominant ir konkrečius verslininkus.
2. Naudojant modernias technologijas ir informacijos pateikimo priemones, būtina pasiekti, kad informacija apie ekoturizmą būtų lengvai prieinama kuo daugiau vartotojų, tiek Lietuvos gyventojams, tiek ir užsieniečiams.
3. Skatinant ekoturizmo plėtrą, supaprastinti vizų režimą Rytų šalių gyventojams.

Atlikus SSGG analizę išplaukia tokios rekomendacijos:

1. Mažinti sezoniškumo įtaką Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriuje plečiant paslaugų įvairovę taip pritraukiant daugiau klientų.
2. Skatinti apgyvendinimo sektoriaus verslininkus ekoturizmo plėtrai teikti paraiškas ES lėšoms gauti.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė, J., Zubrickienė, I., Andriekienė, R. M. (2006). Pedagogų požiūris į darnų vystimąsi: aktualumas ir plėtros galimybės. *Pedagogika. Mokslo darbai*. Vilnius.
2. Agenda 21. (1992). [žiūrėta 2010-04-09]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Agenda_21>.
3. Anderson, L., Huggins, L.E., (2003). *The property Rights Path to Sustainable Development*. [žiūrėta 2010-04-20] Prieiga per internetą <http://www.dallasfed.org/research/pubs/ftc/anderson_huggins.pdf>.
4. Bivainis, E., Tamošiūnas, T. (2007). Darnus regionų vystymasis: teorinis diskursas. Šiaulių universitetas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2007*. 1 (8), p. 30-36.
5. Blamey, R. K., Braitwaite, V. A. (1997) A social values segmentation of the potential ecotourism market. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 5, No.1, p. 29-45.
6. Bossel, H. (1999). Indicators for Sustainable Development: Theory, Method, Applications. *International Institute for Sustainable Development*. Canada.
7. Burinskienė, M., Rudzkienė, V. (2005). Modelling and forecasting of country tourism development in Lithuania. *Journal of Environmental Engineering and Landscape Management*. 2005. Vol. XIII, No. 3, p. 116-120.
8. Burneikis, J. (2005). Tvarioji plėtra ir ekologija. [žiūrėta 2010-05-01]. Prieiga per internetą: <http://193.219.47.10/mokslo-naujienos/files/mokslo-naujienos/ml/archyvas_ml/1998-2000/ml/187/pletra.htm>.
9. Burneika, D. Kriauciūnas, E. (2007). Some premises for balanced development of ecotourism on the territory of Lithuania. *Ekologija*, 2007. Vol. 53. Supplement, p. 10-15. Lietuvos mokslų akademija, 2007. Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
10. Chafe, Z. (2005). *Interest in Responsible Travel Grows*. The Worlwatch Institute.
11. Ceballos-Lascurain, H. (1991). Tourism, eco-tourism and protected areas. IN Kusler, Eco-tourism ad Resource Conservation, Vol.1. *Eco-tourism and resourse conservation Project*. p. 25.
12. Climpson, A. (2008). Sustainable Destination Management: The VICE model. [žiūrėta 2010-03-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.insights.org.uk/articleitem.aspx?title=Sustainable+Destination+Management%3A+the+VICE+model>>.
13. Dujon, V. (2002). The challange of Ecotourism in the next Millenium: overcoming structural constrains with local potential. [žiūrėta 2010-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://nsgl.gso.uri.edu/washu/washuw99003/5-Dujon.pdf>>.

14. Eagles, P. F. J., Ballantine, J. L., Fennell, D. A. (1992). Marketing to the Ecotourist: Case Studies From Kenya and Costa Rica. *Mimeo, Dept. of Recreation and Leisure Studies, University of Waterloo, Ontario, Canada*. Prieiga per internetą [žiūrėta 2010-03-25] <<http://www.fao.org/docrep/w7714e/w7714e06.htm#TopOfPage>>.
15. Ecotourism Australia. Ecotourism concept (2010). [žiūrėta 2010-04-25]. Prieiga per internetą: <www.ecotourism.org.au>.
16. Ekoturizmo metodinės rekomendacijos (2008). Mosklo tiriamasis darbas. VŠĮ Gamtos paveldo fondas. Vilnius. [žiūrėta 2010-03-15]. Prieiga per internetą: <www.tourism.lt/.../ekoturizmas/Ekoturizmo_metodines_rekomendacijos.doc>.
17. Europos Parlamento rezoliucija dėl turizmo ir vystimosi. (2005). [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2005-0337+0+DOC+XML+V0//LT>>.
18. Foundation for Environmental Education. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.fee-international.org/en>>.
19. Gale, T. ir Hill, J., (2009). Ecotourism and enviromental Sustainability: An Introduction. [žiūrėta 2010-03-25]. Prieiga per internetą: <http://www.ashgate.com/pdf/SamplePages/Ecotourism_and_Environmental_Sustainability_Ch1.pdf>.
20. Galkutė, L. (2005). Darnaus vystymosi paradigmos projekcija mokykloje. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica.../14/83-90.pdf>.
21. Gamtosauginės mokyklos. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://mokykla.zalieji.lt/>>.
22. Giedra, A., (2008). Ar įžengs ekologija į viešbučius? Verslo naujienos. Delfi. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/economy/business/article.php?id=17062826>>.
23. Goepl, M. (2010). Formulating Future Just Policines:Applying the Delhi Sustainable Development Law Principles. *Sustainability*, 2, p. 1694-1718.
24. Green, H., Hunter, C. (2006). The environmental impact assessment of tourism development. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6V9R-45P0B0C-4&_user=10&_coverDate=06%2F30%2F1990&_rdoc=1&_fmt=high&_orig=search&_origin=search&_sort=d&_docanchor=&view=c&_searchStrId=1482867552&_rerunOrigin=google&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=7958eaf0b7ce85978ce6cb218c5fb16b&searchtype=a>.

25. Grecevičius, P. ir kiti (2002). *Turizmas*. Vadovėlis. Kaunas: Kauno kolegijos leidybos centras, 2002.
26. Grumulytė, Ž. (2006). Turizmo plėtros siekis – darni kaimo plėtra. Lietuvos žemės ūkio universitetas. [žiūrėta 2010-03-20] Prieiga per internetą:
<www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/.../Grumulyte%20Zana.pdf>.
27. Grundey, D. (2006). Managing sustainable tourism in Lithuania: Deam or Reality?. Technological and economic development. *Baltic Journal on Sustainability*. 2008. 14 (2), p. 118-129.
28. Harding, R. (1998). Environmental decision making. The roles of scientists, engineers and the public. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą:
<[http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=mtpJdv9rdIgC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Ronnie+Harding+\(1998\)+Environmental+Decision-making&ots=AEqjAuFCPt&sig=l3eSEb81TIpZ-DyuFHrsEFRbA_A#v=onepage&q=Ronnie%20Harding%20\(1998\)%20Environmental%20Decision-Making&f=false](http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=mtpJdv9rdIgC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Ronnie+Harding+(1998)+Environmental+Decision-making&ots=AEqjAuFCPt&sig=l3eSEb81TIpZ-DyuFHrsEFRbA_A#v=onepage&q=Ronnie%20Harding%20(1998)%20Environmental%20Decision-Making&f=false)>.
29. Hardy, A., Beeton, R. J. S., Pearson, L. (2002). Sustainable Tourism: an Overview of the Concept and its Position in Relation to Conceptualisation of Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*. Vol. 10, No.6, 2002.
30. Honey, M. S. (1999). *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* Washington, DC: Island Press.
31. Hopenienė, R., Kamičaitytė, A. (2004). Tolydi turizmo plėtra. Konkurencingos turizmo sistemos kūrimo prielaidos. *Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai*: 2004. 29.
32. Hopwood, B. Mellor, M., O'Brien, G. (2005). Sustainable Development: Mapping different Approaches. [žiūrėta 2010-03-14] Prieiga per internetą
<http://www.geography.ryerson.ca/jmaurer/030_108art/030_108SustDevel.pdf>.
33. Hunter, C. (1996). Sustainable tourism as an adaptive Paradigm. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą:
<http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6V7Y-3SX24XY-5&_user=10&_coverDate=10%2F31%2F1997&_rdoc=1&_fmt=high&_orig=search&_origin=search&_sort=d&_docanchor=&view=c&_searchStrId=1482876306&_rerunOrigin=google&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=4cc266a6c5f00bda4709d751ae24592e&searchtype=a>.
34. Jazczak, A., Žukovskis, J. (2010). Tourism Development of European Rural areas. *Managament theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2010. Nr. 20 (1). *Research papers*.

35. Jucevičius, R. (1997). Organizacijos vizija, misija, filosofija: tai labai praktiška. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 5, p. 41-52.
36. Jucevičius, R. (1998). *Strateginis organizacijos vystymas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
37. Jungtinių Tautų konferencija dėl aplinkos ir plėtros (1992). [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: http://www.tourism.lt/nsv/Rezoliucija_del_Pas_tur_etikos_kod.doc
38. Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos rezoliucija. (2001). [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: www.tourism.lt/nsv/Rezoliucija_del_Pas_tur_etikos_kod.doc.
39. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: „Judex“ leidykla.
40. Kontogeorgopoulou, N., (2004). Ecotourism and mass tourism in Southern Thailand : Spatial interdependence, structural connections, and staged authenticity. *GeoJournal* 61, p. 1-11.
41. Kotler, P. (2003). *Rinkodaros principai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
42. Kvas, E. (2009). Turistas tiesia ranką aplinkosaugai. *Ozonas*. [Internete]. [žiūrėta 2010-04-02]. Prieiga per internetą:
<http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:INI91RC27M8J:www.ozonas.lt/uploads/block7/Ozonas_Nr23.pdf+turistas+tiesia+rank%C4%85+aplinkosaugai&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESj2ca8sv1xe_hL-NN5G_QkKGXciwMNZixXSBSS3iDG0rBunxHiZ5OZSs9S1j1IFEdCg40RzWX5ZmLqN-6n6HOHnlfeX9exdoIA5D4r1EyLhF3vWjBKFsaHyoWjTox-wHS12wJJ&sig=AHIEtbQsQy2zMQDpCN0bahBYIkJaTEtDQA>.
43. Leiserowitz, A.A., Kates, R. W., Parris, T. M. (2005). What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practise. *Environment: Science and policy for Sustainable Development*, Volume 47, Nr. 3, p. 8-21.
44. Lew. A.A. (1997). The Ecotourism Market in the Asia Pacific Region: A Survey of Asia Pacific and North American Tour Operators. [žiūrėta 2010-03-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.for.nau.edu/~alew/ecotsvy.html>>.
45. Lietuvos Žaliųjų judėjimas. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.zalieji.lt/>>.
46. Ligeikienė, R. A. (2003). Turizmo plėtros konceptualizavimas ir samprata. *Tiltai, priedas Nr. 13*. Transformacijos Rytų ir centrinėje Europoje. Klaipėda : KU.
47. Luobikienė, I. (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija.
48. MacKercher, B. (2003). Sustainable Tourism Development – guiding Principles for planning and Management. *Presentation to the National Seminario on sustainable*

- velopment*. [Bishkek, Kyrgystan, November 5-9, 2003] [žiūrėta 2010-03-05] Prieiga per internetą:
<http://www.tanzaniagateway.org/docs/Sustainable_tourism_development_%20principles_or_planning_management.pdf>.
49. McCool, S. F. (2002). Making Tourism Sustainable, Sustainable Tourism, and what should tourism sustain: Different questions, Different approaches. [žiūrėta 2010-02-25]. Prieiga per internetą: <nsgl.gso.uri.edu/washu/washuw99003/32-McCool.pdf>.
50. Merkys, G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiauliai: ŠPI.
51. Mėlynoji vėliava. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą:
<<http://blueflag.zalieji.lt/render/lt/eiga.htm>>.
52. Neto, F. (2002). Sustainable Tourism, Environmental Protection and Natural Recourse Managment: Paradise on Earth? *United Nations*. [žiūrėta 2010-03-14] Prieiga per internetą:
<www.mtnforum.org/oldocs/1423.pdf>.
53. Quebec Declaration on Ecotourism (2002). World ecotourism summit – Quebec 2002. [žiūrėta 2010-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.world-tourism.org/sustainable/TYE/quebec/anglais/declaration.html>>.
54. Rynngga, P. K. (2008). Ecotourism Prioritization. A Geographic Information System Approach. *South Asian Journal of Tourism and Heritage*. Vol.1, No.1.
55. Rudzkienė, V. (2007). Mokslininkai kuria ateities scenarijus. *Mokslo Lietuva*. [žiūrėta 2010-03-09]. Prieiga per internetą: <<http://193.219.47.10/mokslo-lietuva/node/714>>.
56. Ruževičius, R. (2009). *Tausojamojo turizmo plėtros problemos*. Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2010-03-21]. Prieiga per internetą :
<www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis.../1210.pdf>.
57. Simmons, D. G.(1999). Eco-tourism : product or process. *University New Zealand*. [žiūrėta 2010-03-25]. Prieiga per internetą:
<[http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:xu8PGE_fSgzJ:researcharchive.lincoln.ac.nz/dspace/bitstream/10182/506/1/eco-tourism.pdf+Simmons,+D.G.\(1999\).+Eco-tourism+:+product+or+process.+University+New+Zealand&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESgarEaUffhI4NtRHuBJ27WxL88-Wu0ksOjWbWAHZGeEIAwzTtbs244uJtOOR7MKyKUngp7nELAMUSZvwwnaFg2H3ZJJSe8ws9GaUvvIGWZXwmNjq0UHF5xGmfTuE-L0Ewieiu6&sig=AHIEtbTVbEMvqHGDIX5gl_Qvd7ZkTXEoGw](http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:xu8PGE_fSgzJ:researcharchive.lincoln.ac.nz/dspace/bitstream/10182/506/1/eco-tourism.pdf+Simmons,+D.G.(1999).+Eco-tourism+:+product+or+process.+University+New+Zealand&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESgarEaUffhI4NtRHuBJ27WxL88-Wu0ksOjWbWAHZGeEIAwzTtbs244uJtOOR7MKyKUngp7nELAMUSZvwwnaFg2H3ZJJSe8ws9GaUvvIGWZXwmNjq0UHF5xGmfTuE-L0Ewieiu6&sig=AHIEtbTVbEMvqHGDIX5gl_Qvd7ZkTXEoGw)>.
58. Singh, H. B. (2009). Origin and Evolution of Ecotourism. [žiūrėta 2010-04-05]. Prieiga per internetą:
<<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:2EOQX6RULL8J:www.e>

- pao.net/epPageSelector.asp%3Fsrc%3DOrigin_and_Evolution_of_Eco_tourism%26ch%3Dravel+origins+of+ecotourism&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.
59. Sirusienė, R. (2005). *Lietuvos kaimo turizmo asociacijos Ekologinis turizmas*. Kaunas: LKTA.
60. Švagždienė, B., Žaliene, I., Janulienė, I. (2006). Ekoturizmas: standartų įgyvendinimas praktikoje. // Sporto mokslo dabartis ir naujosios idėjos. Tarptautinė mokslinė konferencija : pranešimų tezės [Kaunas, 2006 m. spalio 5-6 d.] Kaunas : Lietuvos kūno kultūros akademija, 2006. p. 114.
61. Taylor, J. (2002). Sustainable Development. A Dubious Solution in Search of a Problem. *Policy Analysis*, No. 449. August 26, 2002.
62. TIES Global Ecotourism Sheet. (2006). [žiūrėta 2010-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.responsibletravel.org/news/Fact_sheets/Fact_Sheet_-_Global_Ecotourism.pdf>.
63. Valackienė, A. (2004). *Sociologinis tyrimas*. Kaunas: Technologija
64. Vasiliauskas, A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija.
65. Vasiliauskas, A. (2004). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Technologija.
66. Wall, G., (1997). Is eco-tourism sustainable. *Environmental Management* 24 (1) p.483-491.
67. Wood, M. E. (2002). *Ecotourism: principles, practices & policies for sustainability*. UNEP.
68. Zinkevičiūtė, V. (2008). Turizmo įmonių strateginiai sprendimai darnios plėtros kontekste. [žiūrėta 2010-04-10] Prieiga per internetą <www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl.../12_vta_2010_5.pdf>.
69. Zieger, J.B., MacDonald, D. 1997: Ecotourism: wave for the future. [žiūrėta 2010-03-25]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_m1145/is_n9_v32/ai_19855026/>.
70. Ziffer, A.(1989). Ecotourism: The Uneasy Alliance. *Washington DC: Conservation International*.
71. Žalienė, I., Sabaliauskaitė, A. (2002). *Pasaulio ir Lietuvos turizmo raida*. Mokomoji priemonė. LKKA, Kaunas, 2002.
72. Žalys, L., Žalienė I., Iždonaitė, I. (2006). Lietuvos kaimo turizmo charakteristika ir plėtros politika. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 2006. 2 (7), p. 180-179.
73. Žilinskas, V. J., Skrodenienė, L. (2007). *Turizmo plėtros valdymas regione*. [žiūrėta 2010-04-04] Prieiga per internetą: <<http://www.lzuo.lt/vadyb/lt/21312>>.
74. Žilinskas, V. J., Maksimenko, M. (2008). Kaimo turizmo darnios plėtros perspektyvos. *Vadybos mokslas ir studijos*, Nr. 13.
75. Александрова, А. Ю. (2008) География туризма. Москва, стр. 525-534

76. Гокарев, В. (2003) *Применение SWOT-анализа при разработке стратегии фирмы*.
[žiūrėta 2010-03-19] Prieiga per internetą:
<http://www.cfin.ru/management/strategy/plan.adapt_swot.shtml>.

PRIEDAI

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

A

Atsakingasis turizmas – kuris ne vien tausoja sociokultūrinę bei gamtinę aplinką, bet ir prisideda tiek prie gamtosaugos, tiek prie vietinių socioekonominių ir sociokultūrinių reiškinių saugojimo (J. E. S.Higham, 2007).

E

Ekologija – tai mokslas apie namus arba detaliau galima įvardinti - apie aplinką, kurioje mes ir visos kitos gyvos būtybės bei organizmai būna, gyvena ir veisiasi (Ecology global network, 2008).

Ekoturizmo produktas – paslaugų ir prekių kompleksas (paslaugų paketas), kurį panaudojant sukuriama turistinė kelionė (turas). Jį sudaro turizmo išteklių (gamtos, kultūros, architektūros ir istorijos išryškėjimas ir kita, kas gali sudominti turistą ir paskatinti jį keliauti) ir turizmo industrijos paslaugos (A. Stoškus, Dr. A. Birgelytė, M. Dijokienė, 2008).

Ekologinis turizmas – smarkiai reglamentuojamas turistų elgesys – jie negali privažiuoti prie lankomų objektų ir didelę kelio dalį privalo eiti pėsti, negali naudoti cheminių priemonių, maitinti gyvūnų (J. E. S.Higham, 2007).

Ekologiniai turistai – tai mažiausiai pretenzijų turintys turistų srauto atstovai, nekeliantys didelių reikalavimų aptarnavimui, kuris šalyje vis gerėja (I. Skurdenienė, 2007).

F

FEEE (European Foundation for Environmental Education) – Europos Aplinkosauginio Švietimo fondas.

FEE (Foundation for Environmental Education) – Aplinkosauginio Švietimo fondas.

J

JT – Jungtinės Tautos.

L

LŽJ – Lietuvos žaliųjų judėjimas.

LEAF – (Learning about Forests Programme) miškų pažinimo programos.

I

IUCN- tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga.

Y

YRE – (Young Reporters for the environment) – Jaunųjų Europos aplinkosaugos žurnalistų.

P

PTO - Pasaulinė turizmo organizacija

T

Tausojantysis turizmas - tai yra apimantis ne tik gamtinę aplinką, bet ir saugantis išteklius, gerbiantis vietos gyventojų papročius ir tradicijas, siekiantis nekenkti savo veikla vietiniams gyventojams (J. E. S.Higham, 2007).

TIES – Pasaulio ekoturizmo draugija (The International Ecotourism Society).

U

UNEP – (United Nations Environmental Program) Jungtinių Tautų Aplinkosaugos programa
WWF (World Wildlife Fund) Pasaulinis laukinės gamtos fondas.

Ž

Žaliojo rakto programa – viena iš Aplinkosauginio švietimo fondo vykdomų programų. Tai tarptautinė programa, skirta kaimo turizmo sodyboms, viešbučiams, svečių namams, konferencijų ir poilsio centrams, kempingams, vasarnamiams, restoranams.

2 priedas

MĒLYNOSIOS VĒLIAVOS PROGRAMOS KRITERIJAI PAPLŪDIMIAMS

Mėlynosios vėliavos programos kriterijų aplinkosauginio švietimo ir informavimo, vandens kokybės, aplinkosauginio valdymo, saugumo ir paslaugų grupėse dėka, pakrantės zonose siekiama įgyvendinti darnaus vystymosi principus.

Metai po metų, Mėlynoji vėliava sparčiai populiarėjo ir jau tapo plačiai pripažįstamu tarptautiniu paplūdimio/ priplaukos kokybės ženklu turistų ir kelionių operatorių tarpe.

Dauguma paplūdimiams skirtų kriterijų yra privalomieji, o tai reiškia, jog savivaldybės ir paplūdimius prižiūrinčios institucijos privalo juos įgyvendinti, siekdami gauti Mėlynosios vėliavos apdovanojimą. Kiti kriterijai yra rekomenduojamojo pobūdžio, kas reiškia, jog paplūdimiuose jų derėtų įgyvendinti kaip galima daugiau.

Jei Mėlynąją vėliava apdovanotas paplūdimys dėl kokių nors priežasčių sezono metu nebeatitinka kriterijų, Mėlynoji vėliava negali būti pakelta. FEE taip pat pasilieka teisę bet kuriame paplūdimyje nuleisti Mėlynąją vėliavą, jei bus aptikta pažeidimų.

APLINKOSAUGINIS ŠVIETIMAS IR INFORMAVIMAS

1. Paplūdimyje turi būti pateikiama informacija apie gamtiškai jautrias teritorijas pakrantės zonoje (p).
2. Paplūdimyje privalo būti pateikiama informacija apie vandens kokybę (p).
3. Paplūdimyje turi būti pateikiama informacija apie Mėlynosios vėliavos programą (p).
4. Paplūdimyje turi būti pateikiamos elgesio paplūdimyje taisyklės (p).
5. Savivaldybė ir paplūdimius prižiūrinčios institucijos privalo įrodyti, kad mažiausiai 5 aplinkosauginio švietimo veiklos yra siūlomos (p).

VANDENS KOKYBĖ

1. Paplūdimio maudyklos vandens kokybė privalo atitikti nustatytus standartus (p).
2. Pramoninės ar buitinės nuotekos negali pakenkti paplūdimio zonai (p).
3. Miesto nuotekos turi būti tvarkomos pagal reikalavimus, pateiktus ES miestų nuotekų direktyvoje (r).
4. Dumbliai ir kitos vegetacijos formos negali kauptis paplūdimiuose, išskyrus zonas, numatytas šiam tikslui, ir tik tuo atveju, jei tai nekelia grėsmės aplinkai (p).

APLINKOSAUGINIS VALDYMAS

1. Savivaldybė turi įsteigti paplūdimio aplinkosauginio valdymo komitetą (r).
2. Paplūdimyje (pakrantės zonoje) vykdoma veikla privalo atitikti galiojančius teisės aktus (pakrantės zonos planavimo ir aplinkos apsaugos teisės aktus) (p).
3. Paplūdimys privalo būti švarus (p).
4. Turi būti numatytas pakankamas tinkamai įrengtų ir prižiūrimų šiukšliadėžių skaičius (p).
5. Paplūdimyje poilsiautojams turi būti sudarytos galimybės rūšiuoti atliekas (turi būti pastatyti konteineriai bent trijų rūšių perdirbamoms atliekoms rinkti) (p).
6. Turi būti įrengti sanitariniu požiūriu tinkami tualetai (p).
7. Paplūdimiuose draudžiamas automobilių eismas, negali būti nelegalių kempingų ir sąvartynų (p).
8. Paplūdimiuose turi būti griežtai kontroliuojamas šunų ir kitų naminių gyvūnų vedžiojimas (p).
9. Visi pastatai ir įrengimai esantys paplūdimio zonoje turi būti tinkamai tvarkomi ir prižiūrimi (p).
10. Savivaldybė turi skatinti ekologiškai švarių transporto priemonių naudojimą (r).

SAUGUMAS IR PASLAUGOS

1. Sezono metu paplūdimiai turi būti prižiūrimi tinkamą kvalifikaciją įgijusių gelbėtojų ir (arba) numatytos gelbėjimo priemonės su aiškiais naudojimosi instrukcijomis (p).
2. Paplūdimyje turi būti numatytos pirmosios pagalbos priemonės (p).
3. Siekiant išvengti konfliktinių situacijų, paplūdimiai turi būti tinkamai ženklinami (pvz. aktyvaus poilsio, gamtiškai jautrios, plaukimo, buriavimo zonos) (p).
4. Turi būti sudarytas vietinis ir / arba regioninis planas taršos atvejams likviduoti (p).
5. Turi būti numatytas saugus priėjimas į paplūdimio zoną (p).
6. Paplūdimyje turi būti įrengti geriamo vandens šaltiniai (r).
7. Bent viename, savivaldybėje Mėlynąja vėliava apdovanotame paplūdimyje, turi būti įrengtas žmonėms su negalia pritaikytas takas bei žmonėms su negalia pritaikytas tualetas (p).
8. Paplūdimyje turi būti iškabintas paplūdimio zonos žemėlapis (p).

MĖLYNOSIOS VĒLIAVOS PROGRAMOS KRITERIJAI PRIEPLAUKOMS

Dauguma priepilaukoms skirtų kriterijų yra privalomieji, o tai reiškia, jog priepilaukos savininkai privalo juos įgyvendinti, siekdami gauti Mėlynosios vėliavos apdovanojimą. Kiti kriterijai yra rekomenduojamojo pobūdžio, kas reiškia, jog jų derėtų įgyvendinti kaip galima daugiau.

Jei Mėlynąją vėliava apdovanota priepilauka dėl kokių nors priežasčių sezono metu nebeatitinka kriterijų, Mėlynoji vėliava negali būti pakelta. FEE taip pat pasilieka teisę nuleisti Mėlynąją vėliavą, jei bus aptikta pažeidimų.

APLINKOSAUGINIS ŠVIETIMAS IR INFORMAVIMAS

1. Priepilaukoje turi būti skelbiama informacija apie gamtiškai jautrias zonas, esančias priepilaukos teritorijoje (p).
2. Priepilaukoje turi būti skelbiamos elgesio taisyklės (p).
3. Priepilaukoje turi būti skelbiama informacija apie Mėlynosios vėliavos programą ir/ar pateikiami Mėlynosios vėliavos programos kriterijai (p).
4. Priepilaukoje turi būti vykdomos bent 3 aplinkosauginio švietimo veiklos, skirtos priepilaukos lankytojams bei darbuotojams (p).
5. Priepilaukoje jachtų savininkams turi būti siūloma siekti individualios Mėlynosios vėliavos (p).

APLINKOSAUGINIS VALDYMAS

1. Turi būti parengta priepilaukos aplinkosauginė strategija ir planas, kaip ji turėtų būti įgyvendinta (p).
2. Priepilaukoje turi būti pakankamas, tinkamai paženklintų, izoliuotų konteinerių, skirtų pavojingų medžiagų surinkimui, skaičius (p).
3. Priepilaukoje turi būti pakankamai, tinkamai prižiūrimų šiukšliadėžių ir / ar konteinerių (p).
4. Priepilaukoje turi būti renkamos perdirbamos atliekos (p).⁵
5. Priepilaukoje turi būti įrengimai triuminio vandens surinkimui iš jachtų (r).
6. Priepilaukoje turi būti įrengimai skirti nuotekų surinkimui iš jachtų (r).
7. Visi pastatai bei įrengimai turi būti tinkamai prižiūrimi ir tvarkomi (p).
8. Priepilaukoje turi būti įrengtas sanitarinis mazgas (tualetai, dušai, geriamas vanduo) (p).

9. Jeigu priplaukoje yra taisomos ar plaunamos valtys bei jachtos, tuomet remonto ar plovimo metu susidaręs vanduo negali patekti nei į vandenį, nei į kanalizaciją (p).
10. Priplaukos savininkai bei savivaldybė, kurioje įrengta priplauka turi remti aplinkai draugišką transportą (r).
11. Automobiliai turi būti statomi tam skirtose vietose. Priplaukos teritorijoje važinėti automobiliais bei juos statyti turi būti draudžiama (p).

PASLAUGOS IR SAUGUMAS

1. Priplaukoje turi būti gelbėjimo, priešgaisrinės bei pirmosios pagalbos priemonės. Jų vieta turi būti aiškiai pažymėta. Šios priemonės turi būti sertifikuotos (p).
2. Priplaukos taršos, gaisro ar kito nenumatyto įvyko atveju turi būti numatytas avarinis planas. Priplaukoje turi būti skelbiamos saugaus elgesio priplaukoje taisyklės (p).
3. Jachtų stovėjimo vietose turi būti įrengti elektros energijos ir vandens šaltiniai, atitinkantys nacionalinius reikalavimus (p).
4. Priplaukoje turi būti įrengimai, pritaikyti žmonėms su negalia (r).
5. Priplaukoje turi būti priplaukos žemėlapis, kuriame būtų pažymėti visi priplaukoje esantys įrengimai (p).

VANDENS KOKYBĖ

1. Vanduo turi būti vizualiai švarus (nėra šiukšlių, tepalo dėmių, išsiliejusių nuotekų ar kitų teršalų) (p)

MĖLYNOS VĒLIAVOS PROGRAMOS KRITERIJAI JACHTŲ SAVININKAMS/BURIUOTOJAMS

Individuali Mėlynoji vėliava suteikiama jachtų savininkams (buriuotojams), kurie buriuodami laikosi tam tikrų aplinkosauginių reikalavimų.

Jachtos savininkas/ buriuotojas, norėdamas gauti Mėlynąją vėliavą, turi pasirašyti pasižadėjimą, kuriame įsipareigoja buriuodamas laikytis nustatytų aplinkosauginių reikalavimų. Į šį dokumentą įtraukti žemiau pateikiami pasižadėjimai.

1. Nemėtysiu šiukšlių nei vandenyje, nei pakrantėje.
2. Neišleisiu jachtoje susidariusių nuotekų į pakrantės vandenį.
3. Nepilsiu nuodingų bei toksinių atliekų į vandens telkinį (tėpalų, dažų, panaudotų elementų, balimo priemonių ir t. t). Visas šias medžiagas išpilsiu į prieplaukoje esančius, tam skirtus kontenerius.
4. Rinksiu ir rūšiuosiu perdirbamas medžiagas: stiklą, popierių ir kt.
5. Naudosiu aplinkai nekenksmingas medžiagas: dažus, tirpiklius, detergentus ir kt.
6. Aptikęs nenumatytus aplinkos, vandens taršos atvejus ar kitokius aplinkosauginius pažeidimus, nedelsiant apie juos informuosiu atsakingas institucijas arba asmenis.
7. Žvejosiu tik leistinomis žvejybos priemonėmis ir tik leistinu laiku.
8. Saugosiu vandens augmeniją bei gyvūniją, nebaidysiu paukščių perėjimo metu.
9. Būsiu dėmesingas gamtiškai jautrioms ir saugomoms teritorijoms.
10. Stengsiuosi nepažeisti vandens telkinio dugno nuleisdamas bei laikydamas vandenyje inkarą.
11. Nepirksiu suvenyrų, pagamintų iš uždraustų rinkti jūros augalų ar gyvūnų rūšių.
12. Skatinsiu ir kitus buriuotojus rūpintis aplinka.

ŽALIOJO RAKTO PROGRAMOS PARAIŠKA VIEŠBUČIAMS

Pareiškėjas (įmonė): _____

Įmonės kodas: _____

Kontaktiniai duomenys: _____

Už Žaliojo raktą programą atsakingas asmuo (bei jo kontaktiniai duomenys): _____

p - privaloma, t - terminuota, i - idealu

1. APLINKOSAUGINIS VALDYMAS

- 1.1. (p) Viešbučio vadovybė turi paskirti vieną darbuotoją, kuris bus atsakingas už aplinkosauginių užduočių vykdymą.

Ar viešbučio vadovybė yra paskyrusi darbuotoją, atsakingą už aplinkosaugą? TAIP NE

- 1.2. (t) Praėjus šešioms mėnesiams po to, kai viešbutis buvo pirmą kartą apdovanotas Žaliojo raktą diplomu, viešbutis turi paruošti aplinkosauginę politiką ir ją pradėti įgyvendinti ne vėliau kaip per metus po minėto apdovanojimo. Suformuodama aplinkosauginę politiką viešbučio vadovybė nustato viešbučio aplinkosauginius tikslus, principus bei siekiamus rezultatus.

Ar vadovybė yra suformavusi aplinkosauginę viešbučio politiką? TAIP NE

- jeigu taip, aplinkosauginė viešbučio politika turi būti pridėta;
- jeigu ne, aplinkosauginės viešbučio politikos kopija turi būti išsiųsta Lietuvos žaliųjų judėjimui ne vėliau kaip per šešis mėnesius po apdovanojimo Žaliojo raktą diplomu.

- 1.3. (p) Ne vėliau kaip po šešių mėnesių po apdovanojimo turi būti paruoštas dokumentas, kuriame būtų išdėstyti aplinkosauginiai tikslai bei veiksmų planas šiems tikslams įgyvendinti. Tuo metu mažiausiai vienas tikslas turi būti įgyvendinamas. Aplinkosauginiai tikslai bei veiksmų planas turi būti peržiūrėti ir atnaujinami.

Ar viešbučio vadovybė yra nustačiusi aplinkosauginius tikslus bei parengusi veiksmų planą?

TAIP NE

- jeigu taip, šis dokumentas turi būti pridėtas;
- jeigu ne, šis dokumentas turi būti parengtas bei išsiųstas Lietuvos žaliųjų judėjimui ne vėliau kaip per šešis mėnesius po apdovanojimo Žaliojo raktą diplomu.

- 1.4. (p) Viešbučio vadovybė turi būti paruošusi dokumentų rinkinį, susijusį su Žaliojo raktą programos paraiška, kurį turi sudaryti šie dokumentai: aplinkosauginė viešbučio politika, aplinkosauginiai tikslai ir veiksmų planas, Žaliojo raktą registracijos dokumentas,

aplinkosauginių mokymų planas ir viešbučio darbuotojų susirinkimų, skirtų aplinkosauginiams klausimams aptarti, protokolai.

Ar viešbučio vadovybė yra paruošusi Žaliojo rakto programos dokumentų rinkinį?

TAIP NE

1.5. (p) Viešbutis privalo laikytis aplinkos apsaugą reglamentuojančių ir kitų teisės aktų.

Ar viešbutis laikosi aplinkos apsaugą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų?

TAIP NE

1.6. (p) Viešbutis kiekvienais metais turi siekti atitikti Žaliojo rakto programos reikalavimus.

Ar viešbutis sieks kiekvienais metais atitikti Žaliojo rakto programos reikalavimus?

TAIP NE

1.7. (p) Viešbutis negali būti pastatytas prie vietovės, kurią nacionalinės institucijos pripažįsta užteršta ir tuo metu galinčia kelti pavojų svečių sveikatai.

Ar viešbutis yra pastatytas prie vietovės, kurią nacionalinės institucijos pripažįsta kaip užterštą ir galinčią sukelti pavojų svečių sveikatai? TAIP NE

1.8. (i) Viešbutis galėtų aktyviai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietinė valdžia, vietiniais gyventojais. Tokio bendradarbiavimo idėja – aktyvi, aplinkai „draugiška“ viešbučio veikla, aplinkosauginio sąmoningumo skatinimas viešbučio teritorijoje.

Ar viešbutis bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietinė valdžia, vietiniais gyventojais siekiant vykdyti aplinkai „draugišką“ veiklą? TAIP NE

Jei taip, prašome nurodyti su kuo buvo bendradarbiaujama bei kokios veiklos atliktos: _____

2. DARBUOTOJŲ ĮTRAUKIMAS

2.1. (p) Viešbučio vadovybė per metus privalo surengti bent vieną darbuotojų susirinkimą, kuriame jie būtų informuoti, kiek per metus viešbutis sunaudojo elektros ir šilumos energijos, vandens, bei pateikti kitų metų aplinkosauginius planus. Po tokių susirinkimų viešbučio darbuotojai gautą informaciją gali pateikti viešbučio svečiams. Susirinkimų metu viešbučio vadovybė turi prašyti darbuotojų, kad jie pateiktų pastabas ir pasiūlymus, kaip patobulinti vykdomą aplinkosaugos veiklą.

Ar viešbučio vadovybė planuoja kiekvienais metais organizuoti darbuotojų susirinkimą, kuriame būtų pateikta informacija apie suvartotą elektros ir šilumos energiją, bei pateikiamas kitų metų numatomų įgyvendinti naujų aplinkosaugos priemonių planas? (Jei taip, prašome susirinkimo protokolą pridėti prie Žaliojo rakto programos dokumentų rinkinio) TAIP NE

2.2 (p) Darbuotojas, atsakingas už viešbučio aplinkosauginę veiklą, mažiausiai du kartus per metus turi susitikti su viešbučio vadovybe, kurią turi informuoti kaip viešbutyje yra įgyvendinami aplinkosauginiai uždaviniai.

Ar asmuo, atsakingas už viešbučio aplinkosauginę veiklą, susirinkimų metu informuoja vadovybę kaip yra įgyvendinami aplinkosauginiai klausimai viešbutyje? TAIP NE

2.3 (t) Ne vėliau kaip po 6 mėnesių po viešbučio apdovanojimo Žaliojo rakto diplomu, darbuotojas, atsakingas už viešbučio aplinkosauginių uždavinių sprendimą bei darbuotojai, atsakingi už viešbučio aplinkosauginių tikslų įgyvendinimą, turi turėti galimybę dalyvauti aplinkosauginiuose seminaruose, mokymuose bei kituose renginiuose.

Ar darbuotojai, atsakingi už viešbučio aplinkosauginių tikslų įgyvendinimą, dalyvauja aplinkosauginiuose seminaruose, mokymuose bei kituose renginiuose? TAIP NE

- *Jeigu taip, tai kokiuose seminaruose bei apmokymuose: _____*
- *Jeigu ne, tai kada ir į kokius aplinkosauginius seminarus, mokymus bei kitus renginius numatoma siųsti darbuotojus? _____*

2.4 (p) Darbuotojas, atsakingas už viešbučio aplinkosauginę veiklą privalo garantuoti, kad visi viešbučio darbuotojai bus informuojami apie naujus aplinkosauginius sumanymus viešbutyje.

Ar asmuo, atsakingas už viešbučio aplinkosauginę veiklą, garantuoja, kad visi viešbučio darbuotojai bus laiku informuojami apie aplinkosauginius sumanymus? TAIP NE

3. VIEŠBUČIO SVEČIŲ INFORMAVIMAS

3.1 (p) Viešbutyje, gerai matomoje vietoje, turi būti pateikta informacija, kad jis yra apdovanotas Žaliojo rakto diplomu.

Ar gerai matomoje vietoje bus pateikta informacija apie viešbučio apdovanojimą Žaliojo rakto diplomu? TAIP NE

Kaip: _____

3.2 (p) Viešbučio vadovybė turi informuoti svečius apie jų galimybę prisidėti įgyvendinant aplinkosauginius tikslus viešnagės metu viešbutyje bei jų asmeniniame gyvenime. Viešbučio svečiai turi būti informuoti apie vandens, elektros ir šilumos energijos taupaus vartojimo galimybes viešbutyje bei apie tai, kad kambariai yra vėdinami oro kondicionieriais. Ši informacija turėtų būti atnaujinama (papildoma) bent kartą per metus.

Ar viešbučio svečiai informuojami apie jų galimybę prisidėti įgyvendinant aplinkosauginius viešbučio tikslus? TAIP NE

Kaip: _____

3.3. (p) Informacija apie Žaliojo raktą programą turi būti pateikiama viešai ir lengvai prieinama kiekvienam viešbučio svečiui. Jeigu viešbučio kambariuose svečių informavimui naudojami informaciniai aplankai bei viešbučio televizija, tai juose taip pat turi būti pateikiama informacija ir apie Žaliojo raktą programą.

Ar informacija apie Žaliojo raktą programą pateikiama viešai ir lengvai prieinamoje vietoje?
TAIP NE

Kur ši informacija yra pateikiama? _____

3.4. (p) Registratūroje dirbantys darbuotojai turi informuoti atvykusius svečius apie tuo metu vykdomą aplinkosauginę veiklą viešbutyje. Tuo tikslu turi būti paruošta detali informacija registratūroje dirbantiems darbuotojams, kad jie galėtų informuoti viešbučio svečius. Taip pat ši informacija turi būti iškabinta stende, esančiame vestibulyje.

Ar yra paruošta detali informacija registratūroje dirbantiems darbuotojams apie tuo metu vykdomą aplinkosauginę veiklą viešbutyje? TAIP NE

3.5. (p) Viešbučio administracija turėtų pateikti svečiams visuomeninio transporto maršrutus, informaciją apie mieste vykdomą aplinkosauginę veiklą, rekreacines zonas, gamtos ir kultūros paveldo objektus, ekologinio transporto, sporto ir laisvalaikio galimybes.

Ar viešbučio administracija pateikia svečiams visuomeninio transporto maršrutus, informaciją apie mieste vykdomą aplinkosauginę veiklą, rekreacines zonas, gamtos ir kultūros paveldo objektus, ekologinio transporto, sporto ir laisvalaikio galimybes? TAIP NE

3.6. (p) Viešbutyje darbuotojams ir svečiams turi būti pateikiama informacija (gali būti ir grafinio - ženklų pavidalo) apie elektros energijos taupymo galimybes (televizoriai, apšvietimas, šildymas ir pan.).

Ar viešbutyje peronalui ir svečiams pateikiami informaciniai ženklai apie elektros energijos taupymo galimybes? TAIP NE

Kaip pateikiama informacija darbuotojams: _____

Kaip pateikiama informacija svečiams: _____

3.7. (i) Viešbučio administracija galėtų pateikti savo svečiams klausimyną, kurio atsakymai bei svečių pasiūlymai leistų spręsti apie vykdomos viešbutyje aplinkosauginės veiklos efektyvumą.

Ar viešbučio administracija pateikia savo svečiams klausimyną, siekdama sužinoti svečių nuomonę apie viešbutyje vykdomą aplinkosauginę veiklą? TAIP NE

Jei klausimynas svečiams pateikiamas, prašome pateikti klausimyno kopiją ir Lietuvos žaliųjų judėjimui.

4. VANDUO

4.1. (p) Bendroji vandens suvartojimo apskaita turi būti vykdoma mažiausiai kartą per mėnesį. Jeigu tuo tikslu yra būtini esminiai pakeitimai, viešbučio vadovybė juos turi įgyvendinti nedelsiant.

Ar vandens suvartojimas registruojamas mažiausiai vieną kartą per mėnesį? TAIP NE

4.2. (p) Naujai perkamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai turi būti tokie, kad vieno vandens nuleidimo metu neišbėgtų daugiau kaip 6 litrai vandens.

Ar naujai perkamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai vieno nuleidimo metu naudos ne daugiau kaip 6 litrus? TAIP NE

4.3. (i) Esamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai turėtų būti sureguliuoti taip, kad vieno vandens nuleidimo metu neišbėgtų daugiau kaip 6 litrai vandens

Ar esamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai yra sureguliuoti taip, jog vieno nuleidimo metu neišbėga daugiau kaip 6 litrai vandens? TAIP NE

4.4 (p) Viešbutyje negali būti varvančių vandens čiaupų, vandenį praleidžiančių klozetų ir pan.

Ar viešbutyje yra varvančių vandens čiaupų, vandenį praleidžiančių klozetų ir pan.?
TAIP NE

4.5. (p) Kiekviename vonios kambaryje turi būti šiukšliadėžė.

Ar kiekviename vonios kambaryje yra šiukšliadėžė? TAIP NE

4.6. (p) Iš dušo ištekančio vandens debitas negali būti didesnis kaip 9 litrai per minutę.

Ar iš dušo ištekančio vandens debitas yra ne didesnis kaip 9 litrai per minutę?
TAIP NE

4.7 (p) Iš vandens maišytuvo, skirto plauti rankas, ištekančio vandens debitas negali būti didesnis kaip 8 litrai per minutę.

Ar iš vandens maišytuvo, skirto plauti rankas, ištekančio vandens debitas yra ne didesnis kaip 8 litrai per minutę?
TAIP NE

4.8. (p) Viešbutyje esantys pisuarai turi naudoti tik tiek vandens, kiek yra būtina. Tam gali būti įrengti judesio detektoriai, paspaudžiami mygtukai ar kt.

Ar viešbutyje naudojami pisuarai? TAIP NE
➤ Jeigu taip, ar juose vandens naudojama daugiau negu reikia? TAIP NE
Per kokį laikotarpį bus sumažintas vandens sunaudojimas pisuaruose? _____
Kokia pisuaruose vartojamo vandens kontrolė yra naudojama einamuoju laikotarpiu? _____

4.9. (p) Perkant naujas indaploves, jos turi suvartoti ne daugiau kaip 3, 5 litro vandens vienam plovimo ciklui.

Ar perkamos naujos indaplovės suvartos ne daugiau kaip 3, 5 litrus vandens vieno plovimo metu?
TAIP NE

4.10. (p) Perkant naujas indaploves, jos neturėtų būti skirtos naudoti namų sąlygomis, ty. mažiems indų kiekiams, nebent tai būtų geriausias sprendimas, vertinant jį aplinkosauginiu požiūriu.

Ar einamuoju laikotarpiu viešbutyje naudojamos buitinės indaplovės? TAIP NE
Jeigu taip, ar viešbučio vadovybė ketina naudojamas indaploves pakeisti naujomis, ne buitinėmis indaplovėmis? TAIP NE

4.11. (p) Prie eksploatuojamos indaplovės turi būti pateikta instrukcija, kurioje būtų nurodyta, kaip naudotis indaplove, siekiant sunaudoti minimalų vandens kiekį.

Ar prie indaplovės yra pateikta instrukcija, kurioje nurodyta, kaip naudotis indaplove, siekiant sunaudoti minimalų vandens kiekį? TAIP NE

4.12. (p) Vandens nuotekos turėtų būti tvarkomos atsizvelgiant į vietines vandens nuotekų valymo galimybes.

Ar vandens nuotekos valomos atsizvelgiant į vietines vandens nuotekų valymo galimybes?
TAIP NE

4.13.(p) Viešbutyje įrengtas vandens baseinas, jo eksploatacija turi atitikti nacionalinius teisės aktus.

Ar viešbutyje yra vandens baseinas? TAIP NE
➤ Jeigu taip, ar jis eksploatuojamas pagal galiojančius nacionalinius teisės aktus? TAIP NE

4.14. (i) Atskira suvartojamo vandens apskaita turi būti įrengta viešbučio virtuvėje, restorane, kavinėje, banketų salėje ir kitose patalpose, kuriose yra įrengimai, naudojančys didelį kiekį vandens. Šiose zonose suvartojamas vanduo turi būti matuojamas bei registruojamas atskirai.

Ar vykdoma atskira suvartojamo vandens apskaita virtuvėje ir kitose patalpose, kur yra sunaudojami dideli vandens kiekiai? TAIP NE

➤ *Jeigu taip, kuriose patalpose vandens suvartojimas matuojamas atskirai?* _____

➤ *Jeigu ne, ar viešbučio vadovybė planuoja įrengti atskirą suvartojamo vandens apskaitą?*

TAIP NE

4.15. (i) Jei viešbutyje ketinama naudoti alternatyvius vandens šaltinius (požeminiai vandenys, paviršiniai vandenys) apie tai turi būti pranešta atitinkamoms institucijoms.

Ar bus pranešta atitinkamoms institucijoms, jei viešbutis ketins naudoti alternatyvius vandens šaltinius? TAIP NE

5. PLOVIMAS IR VALYMAS

5.1.(p) Vonios (dušo) kambariuose turi būti pateikta informacija, kad rankšluosčiai pakartotinai yra keičiami švariais, tik svečiams pageidaujant.

Ar vonios (dušo) kambariuose pateikta informacija, kad rankšluosčiai pakartotinai yra keičiami švariais, tik svečiams pageidaujant? TAIP NE

5.2. (p) Naujai perkamos cheminės valymo ir plovimo priemonės, jų sudėtyje esančios medžiagos turi atitikti Žaliojo rakto programos sąrašą "Reikalavimai valymui bei plovimui naudojamoms medžiagoms"¹.

Ar naujai perkamos cheminės valymo ir plovimo priemonės atitiks Žaliojo rakto programos sąrašą "Reikalavimai valymui bei plovimui naudojamoms medžiagoms"? TAIP NE

5.3.(p) Dezinfekcijos priemonės turi būti naudojamos tik tuomet kai tai būtina ir tenkinti higienos reikalavimus.

Ar dezinfekcijos priemonės bus naudojamos tik tada, kai tai būtina ir tenkins higienos reikalavimus? TAIP NE

5.4. (p) Cheminės valymo ir plovimo priemonės turi būti naudojamos ir dozuojamos taip, kad jų poveikis aplinkai būtų minimalus. Taip pat šios priemonės turi atitikti Žaliojo rakto programos sąrašą "Reikalavimai valymui bei plovimui naudojamoms medžiagoms".

Ar valymo priemonės naudojamos ir dozuojamos taip, kad jų poveikis aplinkai būtų minimalus?

TAIP NE

Ar naudojamos valymo ir plovimo priemonės atitinka Žaliojo rakto programos sąrašą "Reikalavimai valymui bei plovimui naudojamoms medžiagoms"? TAIP NE

Ar viešbučio tvarkymui yra samdoma valymo paslaugas teikianti įmonė? TAIP NE
Papildoma informacija dėl naudojamų valymo priemonių: _____

¹ Valymo ir plovimo priemonių sudėtyje neturi būti šių cheminių elementų: EDTA, NTA, fosfonatų, NaClO.

5.5. (p) Muilas ir šampūnas, turi būti naudojami ir dozuojami taip, kad jų poveikis aplinkai būtų minimalus.

Muilas ir šampūnas naudojami ir dozuojami taip, kad jų poveikis aplinkai būtų minimalus?

TAIP NE

Ar skalbinių plovimui samdoma skalbykla?

TAIP NE

Jeigu taip, tai kokia? _____

Papildoma informacija apie naudojamas plovimo priemones: _____

5.6. (p) Popieriniai rankšluosčiai bei tualetinis popierius, naudojami viešbutyje, turi būti pagaminti iš nebalinto arba perdirbto popieriaus ar žymimi ekologiniu ženklu.

Ar popieriniai rankšluosčiai bei tualetinis popierius, naudojami viešbutyje, yra pagaminti iš nebalinto arba perdirbto popieriaus arba pažymėti ekologiniu ženklu? TAIP NE

5.7. (i) Kūno priežiūros priemonės (šampūnas, muilas, kt.) neturėtų būti pateikiamos vienkartinio naudojimo pakuotėse.

Ar kūno priežiūros priemonės pateikiamos vienkartinio naudojimo pakuotėse? TAIP NE

5.8.(i) Jeigu kūno priežiūros priemonės (šampūnas, muilas, kt.) pilstomi mažais kiekiais į tara, o taip pat pateikiamos ir kitos priemonės (maudymosi kepuraitės ir kt.), tai pakuotės turi būti tinkamos perdirbti ar lengvai irstančios.

Ar kūno priežiūros priemonės pilstomos mažais kiekiais į tara?

TAIP NE

Ar ipakavimui naudojamos medžiagos lengvai irstančios ar tinkamos perdirbti?

TAIP NE

Ar kūno priežiūros priemonės pateikiamos vonios kambariuose vienkartinio naudojimo pakuotėse?

TAIP NE

5.9. (i) Šampūnas, skirtas svečiams, turi būti universalus, t.y. gali būti naudojamas ir kaip dušo želė. Ši informacija turi būti pateikta vonios kambariuose.

Ar vonios kambaryje pateikta informacija, kad šampūnas yra universalus, t.y. gali būti naudojamas ir kaip dušo želė?

TAIP NE

6. ATLIEKOS

6.1 (p) Viešbutyje turi būti rūšiuojamos atliekos.

Ar viešbutyje rūšiuojamos atliekos?

TAIP NE

Pažymėkite, kurios atliekos yra rūšiuojamos:

- Popierius, kartonas
- Stiklas spalvotas/skaidrus
- Elektros bei elektroninės įranga
- Organinės atliekos (maistas)
- Metalas
- Plastiką
- Pavojingos atliekos (neono vamzdeliai, elektros energiją tausančios lemputės, cheminės medžiagos, kt.)
- Galvaniniai elementai

6.2. (p). Viešbučio administracija turi būti sudariusi sutartis su atitinkamomis institucijomis dėl atliekų išvežimo. Jei tokios sutartys nesudarytos, viešbutis turi tvarkyti atliekas atitinkamos savivaldybės nustatyta tvarka.

Ar viešbučio administracija yra sudariusi sutartis dėl atliekų išvežimo? TAIP NE
Jei ne, tuomet ar atliekos tvarkomos atitinkamos savivaldybės nustatyta tvarka? TAIP NE

6.3. (p) Planuojant atliekų rūšiavimą, viešbučio darbuotojams turi būti pateikta aiški ir suprantama informacija bei instrukcijos, tam gali būti naudojamos ir iliustracijos.

Ar informacija apie atliekų rūšiavimą pateikta suprantamai ir iškabinta visose svarbiose vietose? TAIP NE

6.4. (p) Vienkartiniai indai turėtų būti naudojami tik baseino patalpose, koncertų ir sporto salėse, hole.

Ar vienkartiniai indai naudojami viešbutyje? TAIP NE
Jeigu taip kur/kada: _____

6.5. (i) Viešbučio svečiams turi būti sudarytos galimybės rūšiuoti susidariusias atliekas. Be to, svečiams turi būti suteikta galimybė atiduoti panaudotus galvaninius elementus registratūroje dirbantiems darbuotojams ar kur kitur.

Ar viešbučio svečiams sudaryta galimybė rūšiuoti atliekas? TAIP NE
Ar viešbučio svečiai informuojami, kur jie galėtų išmesti perdirbamą popierių? TAIP NE
Ar viešbučio svečiams sudaryta galimybė atiduoti panaudotus elementus? TAIP NE
Kokias atliekas gali rūšiuoti viešbučio svečiai? _____

6.6. (i) Viešbučio vadovybė turėtų sudaryti sutartis su prekių tiekėjais dėl pervežimui naudojamų pakuočių surinkimo.

Ar viešbučio vadovybė yra sudariusi sutartis su prekių tiekėjais dėl pervežimui naudojamų pakuočių surinkimo? TAIP NE
Jeigu taip, su kuriais prekių tiekėjais yra sudarytos sutartys? _____
Jeigu ne, ar planuojama sudaryti sutartis trijų mėnesių laikotarpyje? _____

Prekes pristatančių įmonių pavadinimai, susidarančios atliekos: _____

6.7. (i) Maistas (grietinė, sviestas, sūris, taukai, uogienė) neturi būti pateikiamas vienkartinio naudojimo pakuotėse. Jei šie maisto produktai pateikiami vienkartinio naudojimo pakuotėse, tuomet pakuotės turėtų būti perdirbamos.

Ar maisto produktai pateikiami supakuoti mažomis porcijomis? TAIP NE

Ar ipakavimui naudojamos medžiagos yra tinkamos perdirbti? TAIP NE

7. ELEKTROS ENERGIJOS VARTOJIMAS

7.1. (p) Bendras elektros energijos suvartojimas turi būti registruojamas mažiausiai kartą per mėnesį. Jeigu, siekiant mažesnio energijos suvartojimo, reikalingi svarbūs pakeitimai, viešbučio vadovybė turi tai daryti. Jei įrengta naktinio elektros vartojimo apskaitos sistema, tuomet kas mėnesį turi būti užregistruojamas naktinis elektros suvartojimas.

Ar elektros energijos suvartojimas registruojamas mažiausiai kartą per mėnesį? TAIP NE

Ar yra įrengta naktinio elektros energijos vartojimo apskaitos sistema? TAIP NE

Jei taip, ar yra kas mėnesį užregistruojamas naktinis elektros energijos suvartojimas?

TAIP NE

7.2 (p) Viešbutis turi pateikti Valstybinės energetikos inspekcijos (VEI) specialistų atlikto patikrinimo įvertinimą Lietuvos žaliųjų judėjimui. Po tolimesnių VEI specialistų atliekamų tikrinimų įvertinimas per mėnesį išsiunčiamas Lietuvos žaliųjų judėjimui.

Ar viešbučio elektros instaliaciją nustatyta tvarka tikrina VEI specialistas? TAIP NE

Jeigu taip, prašom pridėti dokumento kopiją, išduotą VEI specialisto: _____

Jeigu ne, kada yra numatytas VEI specialisto patikrinimas? _____

Jei viešbučio tikrinimo metu VEI specialistai nurodė trūkumus ir (arba) pateikė rekomendacijas, ar buvo į juos atsižvelgta? TAIP NE

Jeigu taip, prašom pridėti Jūsų dokumento kopiją, kuriuo buvo pranešta VEI apie trūkumų pašalinimą ir (arba) rekomendacijų įgyvendinimą.

7.3. (p) Viešbutyje įrengtos šildymo ir oro vėdinimo sistemos privalo būti reguliuojamos taip, kad sumažinti elektros energijos suvartojimą, kuomet svečių kambariai yra neapgyvendinti.

Ar šildymo ir oro vėdinimo sistemos yra reguliuojamos taip, kad siekiama sumažinti elektros energijos suvartojimą, kuomet svečių kambariai neapgyvendinti ? TAIP NE

7.4. (t) Kambariuose, kurie yra šildomi žiemos periodu, per šešis mėnesius po apdovanojimo Žaliojo raktų diplomu, turi būti įstatyti dvisluoksniai langų paketai.

Ar kambariuose, kurie yra šildomi žiemos periodu, įstatyti dvisluoksniai langų paketai?

TAIP NE

Jeigu ne, kada planuojama pakeisti langus? _____

7.5. (p) Perkami buitiniai prietaisai, kurie naudojami viešbutyje, turi atitikti energijos ir kitų išteklių suvartojimo ženklavimo ir standartinės informacijos apie šiuos prietaisus pateikimo reikalavimus.

Ar įsigijami nauji buitiniai prietaisai yra paženklinami etiketėmis pagal minėtus reikalavimus?

TAIP NE

Ar įsigijami didžiausio efektyvumo buitiniai prietaisai (A arba B energijos vartojimo efektyvumo klasė)?

TAIP NE

7.6. (p) Šildymo sistemos įrenginių ir oro kondicionierių paviršiai privalo būti prižiūrimi reguliariai ir valomi mažiausiai vieną kartą per metus.

Ar šildymo sistemos įrenginių bei oro kondicionierių paviršiai prižiūrimi reguliariai ir valomi mažiausiai vieną kartą per metus?

TAIP NE

7.7. (p) Ventiliacinės sistemos turi būti nuolat prižiūrimos, o esant reikalui taisomos. Taip pat ventiliacinės sistemos, esant galimybei, turi būti išjungiamos (pvz. restorane naktį).

Ar ventiliacinės sistemos nuolat prižiūrimos ir esant reikalui taisomos?

TAIP NE

7.8. (p) Riebalus sulaikantys filtrai, esantys garų surinktuvuose, turi būti valomi reguliariai, bet ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę.

Ar riebalus sulaikantys filtrai, esantys garų surinktuvuose, valomi ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę?

TAIP NE

7.9. (t) Per šešis mėnesius, po apdovanojimo Žaliojo rakto diplomu, turi būti įvesta ventiliacijos kontrolės sistema tam, kad būtų galima išjungti ventiliatorius tose patalpose, kurios yra nenaudojamos.

Ar viešbutyje įvesta ventiliacijos kontrolės sistema?

TAIP NE

Jeigu ne, tai kada, laikantis aukščiau nurodyto termino, bus įrengta ventiliacijos kontrolės sistema?

7.10. (p) Gavus Žaliojo rakto diplomą, perkamos oro vėdinimo sistemos turi būti mažiausiai B klasės efektyvumo.

Ar gavus Žaliojo Rakto apdovanojimą, oro vėdinimo sistemos bus perkamos ne žemesnės kaip B klasės efektyvumo?

TAIP NE

7.11. (p) Šaldytuvai, šaldymo kameros, viryklės, orkaitės turi būti sandarūs.

Ar šaldytuvai, šaldymo kameros, viryklės, orkaitės sandarūs?

TAIP NE

7.12.(p) Perkamų naujų siurblių ir aušinimo (šaldymo) įrangos sudėtyje negali būti ozoną ardančių medžiagų. Visi įrengimai privalo būti eksploatuojami vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais dėl aušinimo / šaldymo medžiagų naudojimo ir utilizavimo.

Ar perkamų nauji siurblių ir aušinimo (šaldymo) įrangos sudėtyje nebus ozoną ardančių medžiagų?
TAIP NE

Ar šie įrengimai bus eksploatuojami vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais dėl aušinimo / šaldymo medžiagų naudojimo ir utilizavimo? TAIP NE

7.13. (p) Perkamų naujų mini-barų galingumas turi būti ne didesnis kaip 1 kWh/para.

Ar kambariuose naudojami mini-barai? TAIP NE
Jeigu taip, ar jų galingumas ne didesnis kaip 1 kWh/para? TAIP NE

7.14. (p) Šaldytuvai turi būti išjungiami, kai kambariai neapgyvendinti.

Ar šaldytuvai išjungiami, kai kambariai neapgyvendinti? TAIP NE

7.15. (p) Televizoriai turi būti išjungti iš elektros tinklo, kai kambariai yra neapgyvendinti.

Ar televizoriai išjungti, kai kambariai yra neapgyvendinti? TAIP NE

7.16. (p) Perkamos, energiją efektyviai naudojančios elektros lempos turi būti A klasės efektyvumo.

Ar perkamos, energiją efektyviai naudojančios lempos bus A klasės efektyvumo?
TAIP NE

7.17. (p) Viešbutyje mažiausiai 20 proc. elektros lempų turi būti efektyviai naudojančios elektros energiją A klasės lemputės. Viešbutyje įprastinės elektros lemputės turėtų būti keičiamos efektyviai elektros energiją naudojančiomis A klasės lemputėmis. Jei nėra naudojamos efektyviai elektros energiją naudojančios lemputės, Lietuvos žaliųjų judėjimui turėtų būti pateiktos priešastys.

Ar viešbutyje mažiausiai 20 proc. elektros lempų sudaro efektyviai elektros energiją naudojančios A klasės efektyvumo lempos? TAIP NE

Jei nėra naudojamos efektyviai elektros energiją naudojančios lempos, prašome paaiškinti kodėl: _____

7.18. (p) Viešbutis turėtų pateikti informaciją, kaip taupomas vanduo ir elektros energija tose patalpose, kuriose įprastai suvartojama daug vandens ar elektros energijos (sauna, baseinas, soliarumas ir kt.)

Ar viešbutis siekia taupyti vandenį ir elektros energiją patalpose, kuriose suvartojama daug vandens ir energijos? TAIP NE

Nurodykite kaip taupomas vanduo ir elektros energijos minėtose patalpose: _____

7.19. (p) Visi saunos įrenginiai turėtų turėti laiko kontrolę ar būti išjungiami atsižvelgiant į situaciją.

Ar viešbutyje yra įrengta sauna? TAIP NE

Jei taip, ar saunos įrenginiai turi laiko kontrolę ir išjungiami atsižvelgiant į situaciją?
TAIP NE

7.20. (i) Viešbučio patalpos neturi būti šildomos elektriniais šildytuvais.

Ar yra viešbutyje patalpų, šildomų elektros prietaisais? TAIP NE

7.21. (i) Viešbučio šildymui bei apšvietimui gali būti naudojama energija, pagaminta iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (saulės energija, biokuras, vėjo energija, hidroenergija, geoterminė energija).

Ar viešbučio šildymui bei apšvietimui naudojama energija, pagaminta iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių? TAIP NE

7.22. (i) Vėdinimo sistemoje turi būti naudojamas ventiliatorius su elektros energiją efektyviai vartojančiu varikliu.

Ar vėdinimo sistemoje naudojamas ventiliatorius su elektros energiją efektyviai vartojančiu varikliu?
TAIP NE

7.23. (i) Viešbutyje turėtų automatiškai išsijungti šviesa, kuomet svečiai palieka savo kambarius.

Ar viešbutyje automatiškai išsijungia šviesa, svečiams paliekant savo kambarius?
TAIP NE

7.24. (i) Viešbutyje galėtų būti įrengta sistema, automatiškai išjungianti oro vėdinimą, kai langai atidaryti.

Ar viešbutyje įrengta sistema, automatiškai išjungianti oro vėdinimą, kai langai atidaryti?
TAIP NE

7.25 (i) Praėjus metams po apdovanojimo Žaliojo raktų diplomu, turi būti įrengta atskira elektros energijos suvartojimo apskaita pagrindinėse viešbučio patalpose, siekiant kontroliuoti suvartojamą energijos kiekį.

Ar viešbutyje yra įrengta atskira elektros energijos apskaita atskiroms viešbučio zonoms?

TAIP NE

Jeigu taip, tai kur? _____

7.26 (i) Viešbutyje, siekiant sumažinti elektros energijos suvartojimą, derėtų įgyvendinti kuo daugiau reikalavimų, o ne tik tuos, kurie nacionaliniuose teisės aktuose įvardinti kaip minimalūs.

Ar viešbutyje siekiama įgyvendinti kuo daugiau reikalavimų, kurių dėka sumažėja elektros energijos suvartojimas? TAIP NE

7.27 (i). Aušinimo, šaldymo (užšaldymo) sistemų įrenginiuose, ventiliatoriuose, baseinuose turėtų būti įdiegti elektros energiją efektyviai vartojantys prietaisai.

Ar aušinimo, šaldymo (užšaldymo) sistemų įrenginiuose, ventiliatoriuose, baseinuose yra įdiegti elektros energiją efektyviai vartojantys prietaisai? TAIP NE

8. MAISTO PRODUKTAI

8.1. (i) Viešbučio personalas privalo registruoti perkamų sertifikuotų ekologiškai užaugintų maisto produktų dalį. Praėjus metams, įsigytų sertifikuotų ekologiškai užaugintų maisto produktų dalis turi sudaryti bent 5 proc. nuo visų įsigytų maisto produktų.

Ar viešbutyje yra registruojama perkamų sertifikuotų ekologiškai užaugintų maisto produktų dalis? TAIP NE

Kokią dalį visų maisto produktų sudaro sertifikuoti ekologiškai užauginti maisto produktai? _____

8.2. (i) Sertifikuotų ekologiškai užaugintų maisto produktų dalis kiekvienais metais turėtų būti išlaikoma arba didinama. Jei to neįvyksta, priežastys turi būti pateikiamos Lietuvos Žaliųjų judėjimui.

Ar sertifikuotų ekologiškai užaugintų maisto produktų dalis yra išlaikoma ir/arba padidinama? TAIP NE

9. PATALPŲ ORAS

9.1. (p) Viešbutis turi vadovautis nacionaliniais teisės aktais, reglamentuojančiais oro kokybę bei triukšmo lygį viešbučio patalpose.

Ar viešbutyje vadovaujama nacionaliniais teisimiais aktais, reglamentuojančiais oro kokybę bei triukšmo lygį viešbučio patalpose? TAIP NE

9.2. (p) Restorane turi būti nerūkoma.

Ar restorane nerūkoma?

TAIP NE

9.3. (p) Viešbutyje turi būti nuomojami kambariai, kuriuose būtų draudžiama rūkyti.

Nurodykite viešbučio kambarių bendrąjį skaičių: _____
Ar viešbutyje yra kambarių, kuriuose draudžiama rūkyti? TAIP NE
Jei taip, nurodykite jų skaičių: _____

9.4. (p) Jeigu planuojama viešbutį rekonstruoti, keisti jo išplanavimą ar kita, tuomet turi būti siekiama, kad vidaus oro kokybei būtų kreipiamas kuo didesnis dėmesys.

Ar metų bėgyje planuojama viešbutį rekonstruoti, keisti jo išplanavimą ar kt.? TAIP NE
Jeigu taip, ką planuojama daryti? _____

9.5. (i) Viešbutis turi turėti nuostatas dėl rūkymo patalpose.

Ar viešbutis turi nuostatas dėl rūkymo patalpose? TAIP NE
Jei taip, prašome pateikti/pridėti.

10. ŽALIOSIOS ZONOS

10.1.(p) Žaliųjų plotų priežiūrai negali būti naudojamos cheminės trašos ir pesticidai. Šie cheminiai preparatai gali būti naudojami tik tuo atveju, jei šalies įstatymai reikalauja, kad kenkėjai būtų naikinami cheminiu būdu.

Ar kenkėjų naikinimui naudojamos minėtos cheminės priemonės? TAIP NE
Jeigu taip, tai kodėl? _____

10.2. (p) Perkamos žoliapjovės turėtų būti benzininės, naudoti neetiliuotą kurą, turėti katalizatorių, būti pažymėtos ekologiniu ženklu.

Ar bus perkamos rankinės žoliapjovės benzininės, naudojančios neetiliuotą kurą, turinčios katalizatorių bei pažymėtos ekologiniu ženklu? TAIP NE

10.3. (i) Rekomenduojama žaliųjų plotų laistymui naudoti ne vandentiekio vandenį.

Ar laistymui naudojamas vanduo iš kitų šaltinių? TAIP NE

10.4. (p) Laistyti pievelę vandeniu galima tik tarp 18 val. vakaro ir 7 val ryto.

Ar pievelė laistoma vandeniu tarp 18 val. vakaro ir 7 val ryto? TAIP NE

10.5. (i) Žaliųjų plotų tręšimui rekomenduojama naudoti ekologiškas trąšas.

Ar yra naudojamos trąšos? TAIP NE
Jeigu taip, ar jos yra ekologiškos? TAIP NE

10.6. (i) Organines medžiagas, surinktas tvarkant aplinką, rekomenduojama kompostuoti.

Ar organinės medžiagos, surinktos tvarkant aplinką, kompostuojamos?

TAIP NE

11. APLINKOSAUGINĖ VEIKLA

11.1. (p) Registratūroje turi būti informaciniai bukletai apie netoliese esančius parkus bei lankytinas vietas, tuo metu organizuojamus renginius gamtoje, galimybę užsisakyti ekskursijas į gamtą.

Ar registracijoje pateikiami informaciniai bukletai apie netoliese esančius parkus, lankytinas vietas bei apie tuo metu vykstančius renginius gamtoje?

TAIP NE

11.2. (p) Viešbutyje turi būti pateikiama informacija apie artimiausius dviračių nuomos ar pardavimo taškus.

Ar viešbučio svečiai yra informuojami apie artimiausius dviračių nuomos ar pardavimo taškus?

TAIP NE

Kaip: _____

11.3. (i) Viešbutyje turi būti pateikiama informacija apie šalimais esančius dviračių takus.

Ar viešbučio svečiai yra informuojami apie šalimais esančius dviračių takus?

TAIP NE

Kaip: _____

11.4. (i) Viešbučio svečiams turi būti suteikta galimybė viešbutyje nusipirkti ar išsinuomoti dviračius.

Ar pačiame viešbutyje svečiai gali nusipirkti ar išsinuomoti dviračius?

TAIP NE

11.5. (i) Viešbutis galėtų savo vietovėje vykdyti "žaliąją veiklą", pvz. padėti vietinei bendruomenei valyti vandens telkinius, sodinti medžius ar pan.

Ar viešbutis vykdo savo vietovėje "žaliąją veiklą"?

TAIP NE

Jei taip, prašom detalizuoti: _____

ADMINISTRACIJA

12.1. (p). Viešbučio personalui skirtose patalpose (tiek darbo, tiek ir poilsio) turi būti įgyvendinti tie Žaliojo raktos programos kriterijai, kurie įgyvendinami ir svečiams skirtose patalpose (pvz. kriterijai, susiję su vandens ir energijos suvartojimo mažinimu, atitinkamų valymo priemonių naudojimu ir kt.).

Ar viešbučio personalui skirtose patalpose įgyvendinti kriterijai, kurie įgyvendinti ir svečiams skirtose patalpose? TAIP NE

12.2. (p) Perkamas kopijavimo ar užrašų popierius turi būti pažymėtas ekologiniu ženklu.

Ar kopijavimui ir užrašams naudojamas popierius turi ekologišką žymėjimą? TAIP NE
Jeigu ne, tai ar perkant naują popierių jis bus pažymėtas ekologiniu ženklu? TAIP NE

12.3. (p) Perkami kompiuteriai ir kopijavimo aparatai turi būti su automatinio išsijungimo (standby) funkcija.

Ar kompiuteriai ir kopijavimo aparatai išsijungia automatiškai, kai yra nenaudojami? TAIP NE

Planuojant pirkti naujus kompiuterius ar kopijavimo aparatus, ar bus pasirenkama įranga su automatinio išsijungimo funkcija? TAIP NE

12.4. (p) Jeigu viešbutis planuoja išleisti leidinius (brošiūras, firminius lapus ir kt.), turėtų būti naudojamas popierius, pagamintas iš antrinių žaliavų ir pateikiama atitinkama nuoroda ant leidinių. Jei būtų nenaudojamas popierius pagamintas iš antrinių žaliavų, tuomet ant spaudinių turi būti jų ekologiškumą patvirtinantis ženklas arba jie turi būti pagaminti spaustuveje, turinčioje aplinkosaugos srities sertifikata.

Ar viešbučio leidiniams bus naudojamas popierius, pagamintas iš antrinių žaliavų? TAIP NE

Ar leidiniai bus pagaminti aplinkosaugos srities sertifikata turinčioje spaustuveje? TAIP NE

Ar išleisti leidiniai turi ekologiškumą patvirtinantį ženklą? TAIP NE

12.5. (p) Kirpyklos, kitos įstaigos esančios viešbučio patalpose turi būti informuotos apie aplinkosauginį viešbučio valdymą.

Ar viešbutyje yra kirpyklų, kitų įstaigų? TAIP NE

Ar įstaigos, esančios viešbučio patalpose, yra informuotos apie aplinkosauginį viešbučio valdymą? TAIP NE

12.6. (i) Mažiausiai 75% visos elektroninės biuro įrangos, naudojamos viešbučio biure, turi būti automatiškai išsijungianti.

Ar mažiausiai 75% visos elektroninės biuro įrangos, naudojamos biure, yra automatiškai išsijungianti? TAIP NE

12.7. (i) Kirpyklos, kitos įstaigos, esančios viešbučio patalpose, turėtų turėti galimybę dalyvauti aplinkosauginėje viešbučio veikloje.

Ar viešbutyje yra kirpimo salonų, kitų įstaigų? TAIP NE

Ar įstaigos, esančios viešbučio patalpose, turės galimybę dalyvauti aplinkosauginėje viešbučio veikloje? TAIP NE

12.8. (i) Naujai perkamos ilgalaikio naudojimo prekės (rankšluosčiai, patalynė ir kt.) turi būti pažymėtos ekologiniu ženklu arba sertifikuotos.

Ar bus naujai perkamos prekės pažymėtos ekologiniu ženklu arba sertifikuotos? TAIP NE

Paraišką užpildė (vardas ir pavardė, pareigos, parašas)

_____ pareigos _____ vardas ir pavardė _____ (parašas)

200__ m. _____ mėn. _____ d.

A.V.

Pasirašydami patvirtiname, jog visa paraiškoje pateikta informacija yra teisinga.

ŽALIOJO RAKTO PARAIŠKA KAIMO TURIZMO SODYBOMS

Pareiškėjas (sodybos šeimininkas): _____

Už Žaliojo rakto programą atsakingas asmuo (bei jo kontaktiniai duomenys): _____

p - privaloma, i - idealu

1. APLINKOSAUGINIS VALDYMAS

1.1. **(p)** Sodybos šeimininkas (-ė) turi būti atsakingas (-a) už aplinkosauginių užduočių vykdymą.

Ar sodybos šeimininkas (-ė) yra atsakingas už aplinkosauginių užduočių vykdymą? TAIP NE

1.2. **(p)** Praėjus šešioms mėnesiams po to, kai sodyba buvo pirmą kartą apdovanota Žaliojo rakto programos diplomu, sodybos šeimininkas (-ė) turi paruošti aplinkosauginę politiką ir ją pradėti įgyvendinti ne vėliau kaip praėjus vienieriems metams po minėto apdovanojimo. Suformuodamas aplinkosauginę politiką sodybos savininkas nustato aplinkosauginius tikslus, principus bei siekiamus rezultatus.

Ar yra suformuota aplinkosauginė sodybos politika? TAIP NE

- *jeigu taip, aplinkosauginė sodybos politika turi būti pridėta;*
- *jeigu ne, aplinkosauginės politikos kopija turi būti išsiųsta Lietuvos žaliųjų judėjimui ne vėliau kaip per šešis mėnesius po apdovanojimo Žaliojo rakto diplomu.*

1.3. **(p)** Ne vėliau kaip po šešių mėnesių po apdovanojimo Žaliojo rakto diplomu turi būti paruoštas aplinkosauginių tikslų bei veiksmų šiems tikslams įgyvendinti, planas. Tuo metu mažiausiai vienas tikslas turi būti įgyvendinamas. Aplinkosauginių tikslų bei veiksmų planas turi būti peržiūrimas ir atnaujinamas.

Ar sodybos šeimininkas (-ė) yra nustatęs (-čiusi) aplinkosauginius tikslus bei parengęs (-usi) veiksmų planą? TAIP NE

- *jeigu taip, šis planas turi būti pridėtas;*
- *jeigu ne, šis dokumentas turi būti parengtas bei išsiųstas Lietuvos žaliųjų judėjimui ne vėliau kaip per šešis mėnesius po apdovanojimo Žaliojo rakto programos diplomu.*

1.4. **(p)** Sodybos šeimininkas (-ė) turi būti paruošęs (-usi) dokumentų rinkinį, susijusį su Žaliojo rakto programos paraiška, kurį turi sudaryti šie dokumentai: aplinkosauginė sodybos politika, aplinkosauginiai tikslai ir veiksmų planas, Žaliojo rakto programos registracijos dokumentas.

Ar yra paruoštas Žaliojo rakto programos dokumentų rinkinys? TAIP NE

- 1.5. **(p)** Kaimo turizmo sodyba privalo laikytis aplinkos apsaugą reglamentuojančių ir kitų teisės aktų.

Ar laikomasi aplinkos apsaugą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų? TAIP NE

- 1.6. **(p)** Sodyba negali būti pastatyta prie vietovės, kurią nacionalinės institucijos pripažįsta užteršta ir tuo metu galinčia kelti pavojų svečių sveikatai.

Ar kaimo turizmo sodyba yra pastatyta prie vietovės, kurią nacionalinės institucijos pripažįsta kaip užterštą ir galinčią sukelti pavojų svečių sveikatai? TAIP NE

- 1.7. **(i)** Sodyba galėtų aktyviai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietine valdžia, vietiniais gyventojais. Tokio bendradarbiavimo idėja – aktyvi, aplinkai „draugiška“ sodybos veikla, aplinkosauginio sąmoningumo skatinimas sodybos teritorijoje.

Ar sodyba bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietine valdžia, vietiniais gyventojais siekiant vykdyti aplinkai „draugišką“ veiklą? TAIP NE

Jei taip, prašome nurodyti su kuo ir kokios veiklos srityje bendradarbiaujama: _____

2. DARBUOTOJŲ ĮTRAUKIMAS

- 2.1. **(p)** Jei sodybos šeimininkui (-ei) laisvanoriškais pagrindais sodyboje dirbti padeda kiti asmenys (šeimos nariai ar kt.), jie taip pat turi būti informuoti apie vykdomą Žaliojo rakto programą bei prisidėti ją įgyvendinant.

Ar sodybos šeimininkui dirbti sodyboje laisvanoriškais pagrindais padeda kiti asmenys?
TAIP NE

Jei taip, ar kiti asmenys yra informuoti apie Žaliojo rakto programą bei prisideda ją įgyvendinant?
TAIP NE

- 2.2. **(p)** Ne vėliau, kaip praėjus 6 mėnesiams po sodybos apdovanojimo Žaliojo rakto programos diplomu, sodybos šeimininkas (-ė) turi dalyvauti aplinkosauginiuose seminaruose, mokymuose ar kituose renginiuose.

Ar sodybos šeimininkas (-ė) dalyvauja aplinkosauginiuose seminaruose, mokymuose ar kituose renginiuose? TAIP NE

- *Jeigu taip, tai kokiuose seminaruose ar mokymuose:* _____
- *Jeigu ne, tai kada ir į kokius aplinkosauginius seminarus, mokymus bei kitus renginius numatoma siųsti darbuotojus?* _____

3. SVEČIŲ INFORMAVIMAS

3.1 (p) Sodyboje, gerai matomoje vietoje, turi būti pakabintas (padėtas) Žaliojo rakto programos diplomas

Ar gerai matomoje vietoje yra Žaliojo rakto programos diplomas? TAIP NE

Kur: _____

3.2 (p) Sodybos šeimininkas (-ė) turi informuoti svečius apie jų galimybę prisidėti įgyvendinant aplinkosauginius reikalavimus viešnagės metu sodyboje. Sodybos svečiai turi būti informuoti apie vandens, elektros ir šilumos energijos taupaus vartojimo galimybes sodyboje. Jei kambariai vėdinami oro kondicionieriais, apie tai svečiai taip pat turėtų būti informuojami. Ši informacija turėtų būti atnaujinama (papildoma) bent kartą per metus.

Ar sodybos svečiai informuojami apie jų galimybę prisidėti įgyvendinant aplinkosauginius sodybos tikslus? TAIP NE

Kaip: _____

3.3. (p) Informacija apie Žaliojo rakto programą turi būti pateikiama viešai ir lengvai prieinama kiekvienam sodybos svečiui. Jeigu kambariuose svečių informavimui naudojami informaciniai aplankai, juose taip pat turi būti pateikiama informacija apie Žaliojo rakto programą.

Ar informacija apie Žaliojo rakto programą pateikiama viešai ir lengvai prieinamoje vietoje? TAIP NE

Kur ši informacija yra pateikiama? _____

3.4. (p) Sodybos šeimininkas (-ė) turėtų informuoti svečius apie visuomeninio transporto maršrutus, rekreacines zonas, gamtos ir kultūros paveldo objektus, ekologinio transporto, sporto ir laisvalaikio galimybes.

Ar sodybos šeimininkas (-ė) informuoja svečius apie visuomeninio transporto maršrutus, rekreacines zonas, gamtos ir kultūros paveldo objektus, ekologinio transporto, sporto ir laisvalaikio galimybes? TAIP NE

3.5. (p) Sodyboje svečiams turi būti pateikiama informacija (gali būti ir grafinio - ženklų pavidalo) apie elektros energijos taupymo galimybes (televizoriai, apšvietimas, šildymas ir pan.).

Ar sodyboje svečiams pateikiami informaciniai ženklai apie elektros energijos taupymo galimybes? TAIP NE

Kaip pateikiama informacija svečiams: _____

3.6. (i) Sodybos šeimininkas (-ė) galėtų pateikti savo svečiams klausimyną, kurio atsakymai bei svečių pasiūlymai leistų spręsti apie sodyboje vykdomos aplinkosauginės veiklos efektyvumą.

Ar svečiams pateikiamas klausimynas, siekiant sužinoti svečių nuomonę apie sodyboje vykdomą aplinkosauginę veiklą? TAIP NE

Jei klausimynas svečiams pateikiamas, prašome pateikti klausimyno kopiją ir Lietuvos žaliųjų judėjimui.

4. VANDUO

4.1.(p) Bendroji vandens suvartojimo apskaita turi būti vykdoma mažiausiai kartą per mėnesį.

Ar vandens suvartojimas registruojamas mažiausiai vieną kartą per mėnesį? TAIP NE

4.2.(p) Naujai perkamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai turi būti tokie, kad vieno vandens nuleidimo metu neišbėgtų daugiau kaip 6 litrai vandens.

Ar naujai perkamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai vieno nuleidimo metu naudos ne daugiau kaip 6 litrus? TAIP NE

4.3. (i) Esamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai turėtų būti sureguliuoti taip, kad vieno vandens nuleidimo metu neišbėgtų daugiau kaip 6 litrai vandens

Ar esamų klozetų vandens nuleidimo bakeliai yra sureguliuoti taip, jog vieno nuleidimo metu neišbėga daugiau kaip 6 litrai vandens? TAIP NE

4.4 (p) Sodyboje negali būti varvančių vandens čiaupų, vandenį praleidžiančių klozetų ir pan.

Ar sodyboje yra varvančių vandens čiaupų, vandenį praleidžiančių klozetų ir pan.? TAIP NE

4.5. (p) Kiekviename vonios kambaryje turi būti šiukšliadėžė.

Ar kiekviename vonios kambaryje yra šiukšliadėžė? TAIP NE

4.6. (p) Iš dušų ištekancio vandens debitas negali būti didesnis kaip 9 litrai per minutę.

Ar iš dušų ištekancio vandens debitas yra ne didesnis kaip 9 litrai per minutę? TAIP NE

4.7. (p) Iš vandens maišytuvų ištekancio vandens debitas negali būti didesnis kaip 8 litrai per minutę.

Ar iš vandens maišytuvų ištekancio vandens debitas yra ne didesnis kaip 8 litrai per minutę?
TAIP NE

4.8. (p) Perkamos naujas indaplovės turi suvartoti ne daugiau kaip 3, 5 litro vandens vienam plovimo ciklui.

Ar perkamos naujos indaplovės suvartos ne daugiau kaip 3, 5 litrus vandens vieno plovimo metu?
TAIP NE

4.9. (p) Perkamos naujos indaplovės neturėtų būti skirtos vartoti įprastinėms namų sąlygoms.

Ar perkamos naujos indaplovės nebus skirtos vartoti įprastinėms namų sąlygoms? TAIP NE

4.10. (p) Prie eksploatuojamos indaplovės turi būti pateikta instrukcija, kurioje būtų nurodyta, kaip naudotis indaplove, siekiant sunaudoti minimalų vandens kiekį.

Ar prie indaplovės yra pateikta instrukcija, kurioje nurodyta, kaip naudotis indaplove, siekiant sunaudoti minimalų vandens kiekį? TAIP NE

4.11. (p) Vandens nuotekos turėtų būti tvarkomos atsižvelgiant į vietines vandens nuotekų valymo galimybes.

Ar vandens nuotekos valomos atsižvelgiant į vietines vandens nuotekų valymo galimybes?
TAIP NE

4.12. (p) Jei sodyboje įrengtas vandens baseinas, jo eksploatacija turi atitikti nacionalinius teisės aktus.

Ar sodyboje yra vandens baseinas? TAIP NE
Jeigu taip, ar jis eksploatuojamas pagal galiojančius nacionalinius teisės aktus? TAIP NE

4.13. (i) Jei ketinama naudoti alternatyvius vandens šaltinius (požeminiai vandenys, paviršiniai vandenys), apie tai turi būti pranešta atitinkamoms institucijoms.

Ar bus pranešta atitinkamoms institucijoms, jei bus ketinama naudoti alternatyvius vandens šaltinius?
TAIP NE

4.14. (i) Atskira suvartojamo vandens apskaita turi būti įrengta virtuvėje, tose patalpose, kuriose yra sunaudojamas didelis vandens kiekis. Šiose zonose suvartojamas vanduo turi būti matuojamas bei registruojamas atskirai.

Ar vykdoma atskira suvartojamo vandens apskaita patalpose, kuriose sunaudojami dideli vandens kiekiai? TAIP NE

Jeigu taip, kuriose patalpose vandens suvartojimas matuojamas atskirai? _____

Jeigu ne, ar planuojama įrengti atskirą suvartojamo vandens apskaitą? TAIP NE

5. PLOVIMAS IR VALYMAS

5.1. **(p)** Sodybos šeimininkas turi informuoti svečius, kad rankšluosčiai pakartotinai yra keičiami švariais tik svečiams pageidaujant. Tokia informacija gali būti pateikiama sutartyje, kurią svečiai pasirašo apsigyvendami sodyboje.

Ar svečiai informuojami, kad rankšluosčiai pakartotinai bus keičiami švariais, tik svečiams pageidaujant? TAIP NE

5.2. **(p)** Naujai perkamos cheminės valymo ir plovimo priemonės, jų sudėtyje esančios medžiagos turi atitikti Žaliojo rakto programos sąrašą „Reikalavimai valymui bei plovimui naudojamoms medžiagoms“¹.

Ar naujai perkamos cheminės valymo ir plovimo priemonės atitiks Žaliojo rakto programos sąrašą „Reikalavimai valymui bei plovimui naudojamoms medžiagoms“? TAIP NE

5.3. **(p)** Dezinfekcijos priemonės turi būti naudojamos tik tuomet kai tai būtina ir tenkinti higienos reikalavimus.

Ar dezinfekcijos priemonės bus naudojamos tik tada, kai tai būtina ir tenkins higienos reikalavimus? TAIP NE

5.4. **(p)** Cheminės valymo ir plovimo priemonės turi būti naudojamos neviršijant rekomenduotino kiekio nurodyto ant pakuotės.

Ar cheminės valymo ir plovimo priemonės naudojamos neviršijant rekomenduotino kiekio nurodyto ant pakuotės? TAIP NE

5.5. **(p)** Popieriniai rankšluosčiai bei tualetinis popierius, naudojami sodyboje, turi būti pagaminti iš nebalinto arba perdirbto popieriaus ar žymimi ekologiniu ženklu.

Ar popieriniai rankšluosčiai bei tualetinis popierius, naudojami sodyboje, yra pagaminti iš nebalinto arba perdirbto popieriaus arba pažymėti ekologiniu ženklu? TAIP NE

6. ATLIEKOS

6.1 **(p)** Sodyboje turi būti rūšiuojamos atliekos.

Ar sodyboje rūšiuojamos atliekos? TAIP NE

Pažymėkite, kurios atliekos yra rūšiuojamos:

➤ Popierius

---

¹ Valymo ir plovimo priemonių sudėtyje neturi būti šių cheminių elementų: EDTA, NTA, fosfonatų, NaClO.

- Kartonas
- Stiklas spalvotas/skaidrus
- Porcelianas
- Elektros bei elektroninės įrangos
- Organinės atliekos (maistas)
- Metalas
- Plastmasė
- Kitos atliekos
- Pavojingos atliekos (neono vamzdeliai, elektros energiją tausančios lemputės, cheminės medžiagos, kt.)
- Galvaniniai elementai

6.2. (p) Planuojant atliekų rūšiavimą, turi būti pateikta aiški ir suprantama informacija bei instrukcijos, tam gali būti naudojamos ir iliustracijos.

Ar informacija apie atliekų rūšiavimą pateikta suprantamai ir iškabinta visose svarbiose vietose?

TAIP NE

6.3. (p) Jeigu savivaldybėje atliekas tvarkančios įmonės nesurenka atliekų iš sodybų, tuomet sodybos šeimininkas turi pats išvežti atliekas į artimiausią sąvartyną ar atliekų perdirbimo punktą.

Ar savivaldybėje atliekas tvarkančios įmonės surenka atliekas iš sodybų? TAIP NE

Jei ne, ar sodybos šeimininkas išveža atliekas į sąvartyną ar atliekų perdirbimo punktą?

TAIP NE

6.4. (p) Vienkartiniai indai turi būti naudojami tik baseino patalpose, koncertų (renginių) metu. Vienkartiniai indai gali būti naudojami ir tuomet, kai tai leidžiama šalies higienos normomis (pvz. vienkartiniai puodeliai vonios kambariuose).

Ar vienkartiniai indai yra naudojami tik baseino patalpose, koncertų (renginių) metu bei tais atvejais, kai tai leidžiama šalies higienos normomis? TAIP NE

6.5. (p) Maistas (grietinė, sviestas, sūris, taukai, uogienė) neturi būti pateikiamas vienkartinio naudojimo pakuotėse. Jei šie maisto produktai pateikiami vienkartinio naudojimo pakuotėse, tuomet pakuotės turėtų būti perdirbamos.

Ar maisto produktai pateikiami supakuoti mažomis porcijomis? TAIP NE

Ar įpakavimui naudojamos medžiagos yra tinkamos perdirbti? TAIP NE

6.6. (i) Sodybos svečiams turi būti sudarytos galimybės rūšiuoti susidariusias atliekas.

Ar sodybos svečiams sudarytos galimybės rūšiuoti atliekas? TAIP NE

6.7. (i) Sodybos šeimininkas galėtų sudaryti sutartis su prekių tiekėjais dėl pervežimui naudojamų pakuočių surinkimo.

Ar yra sudarytos sutartys su prekių tiekėjais dėl pervežimui naudojamų pakuočių surinkimo?

TAIP NE

Jeigu taip, su kuriais prekių tiekėjais yra sudarytos sutartys? _____

Jeigu ne, ar planuojama sudaryti sutartis? _____

6.8. (i) Kūno priežiūros priemonės (šampūnas, muilas, kt.) neturėtų būti pateikiamos vienkartinio naudojimo pakuotėse. Jeigu kūno priežiūros priemonės pateikiamos vienkartinio naudojimo pakuotėse, tuomet pakuotės turi būti tinkamos perdirbti.

Ar kūno priežiūros priemonės pateikiamos vienkartinio naudojimo pakuotėse? TAIP NE

Jei taip, ar pakuotės yra tinkamos perdirbti? TAIP NE

7. ELEKTROS ENERGIJOS VARTOJIMAS

7.1. (p) Bendras elektros energijos suvartojimas turi būti registruojamas mažiausiai kartą per mėnesį. Jei įrengta naktinio elektros vartojimo apskaitos sistema, tuomet kas mėnesį turi būti užregistruojamas naktinis elektros suvartojimas.

Ar elektros energijos suvartojimas registruojamas mažiausiai kartą per mėnesį? TAIP NE

Ar yra įrengta naktinio elektros energijos vartojimo apskaitos sistema? TAIP NE

Jei taip, ar yra kas mėnesį užregistruojamas naktinis elektros energijos suvartojimas? TAIP NE

7.2. (i) Sodybos įsisteigimo (įsteigimo) metu elektros instaliacija turi būti patikrinta VEI specialistų. Jei po sodybos įsisteigimo/įsteigimo VEI specialistai atliktų kitus elektros instaliacijos patikrinimus, patikrinimų įvertinimas turi būti per mėnesį atsiunčiamas Lietuvos žaliųjų judėjimui.

Ar sodybos įsteigimo metu elektros instaliaciją patikrino VEI specialistas? TAIP NE

Jeigu taip, prašom pridėti dokumento kopiją, išduotą VEI specialisto: _____

Jei tikrinimo metu VEI specialistai nurodė trūkumus ir (arba) pateikė rekomendacijas, ar buvo į juos atsižvelgta? TAIP NE

Jeigu taip, prašom pridėti Jūsų dokumento kopiją, kuriuo buvo pranešta VEI apie trūkumų pašalinimą ir (arba) rekomendacijų įgyvendinimą.

7.3. (p) Kaimo turizmo sodyboje įrengtos šildymo ir oro vėdinimo sistemos privalo būti reguliuojamos taip, kad sumažinti elektros energijos suvartojimą, kuomet svečių kambariai yra neapgyvendinti.

Ar šildymo ir oro vėdinimo sistemos yra reguliuojamos taip, kad siekiama sumažinti elektros energijos suvartojimą, kuomet svečių kambariai neapgyvendinti? TAIP NE

7.4. (t) Kambariuose, kurie yra šildomi žiemos periodu, per šešis mėnesius po apdovanojimo Žaliojo raktų diplomu, turi būti įstatyti dvisluoksniai langų paketai.

Ar kambariuose, kurie yra šildomi žiemos periodu, įstatyti dvisluoksniai langų paketai?

TAIP NE

Jeigu ne, kada planuojama pakeisti langus? _____

7.4. (p) Perkami būtiniai prietaisai turi būti didžiausio energijos suvartojimo efektyvumo, turi atitikti energijos ir kitų išteklių suvartojimo ženklavimo ir standartinės informacijos apie šiuos prietaisus pateikimo reikalavimus.

Ar įsigyjami nauji būtiniai prietaisai bus didžiausio efektyvumo bei paženklinėti etiketėmis pagal minėtus reikalavimus?

TAIP NE

7.5. (p) Šildymo sistemos įrenginių ir oro kondicionierių paviršiai privalo būti prižiūrimi reguliariai ir valomi mažiausiai vieną kartą per metus.

Ar šildymo sistemos įrenginių bei oro kondicionierių paviršiai prižiūrimi reguliariai ir valomi mažiausiai vieną kartą per metus?

TAIP NE

7.6. (p) Riebalus sulaikantys filtrai, esantys garų surinktuvuose, turi būti valomi reguliariai, bet ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę.

Ar riebalus sulaikantys filtrai, esantys garų surinktuvuose, valomi ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę?

TAIP NE

7.7. (p) Ventiliacinės sistemos turi būti nuolat prižiūrimos, o esant reikalui taisomos. Taip pat ventiliacinės sistemos, esant galimybei, turi būti išjungiamos.

Ar ventiliacinės sistemos nuolat prižiūrimos ir esant reikalui taisomos?

TAIP NE

7.8. (p) Šaldytuvai, šaldymo kameros, viryklės, orkaitės turi būti sandarūs.

Ar šaldytuvai, šaldymo kameros, viryklės, orkaitės sandarūs?

TAIP NE

7.9. (p) Perkamų naujų siurblių ir aušinimo (šaldymo) įrangos sudėtyje negali būti ozoną ardančių medžiagų. Visi įrenginiai privalo būti eksploatuojami vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais dėl aušinimo / šaldymo medžiagų naudojimo ir utilizavimo.

Ar perkamų naujų siurblių ir aušinimo (šaldymo) įrangos sudėtyje nebus ozoną ardančių medžiagų?

TAIP NE

Ar šie įrenginiai bus eksploatuojami vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais dėl aušinimo / šaldymo medžiagų naudojimo ir utilizavimo?

TAIP NE

7.10. (p) Šaldytuvai turi būti išjungiami, kai kambariai neapgyvendinti.

Ar šaldytuvai išjungiami, kai kambariai neapgyvendinti? TAIP NE

7.11. (p) Televizoriai turi būti išjungti iš elektros tinklo, kai kambariai yra neapgyvendinti.

Ar televizoriai išjungti, kai kambariai yra neapgyvendinti? TAIP NE

7.12. (p) Perkamos, energiją efektyviai naudojančios elektros lempos turi būti A klasės efektyvumo.

Ar perkamos, energiją efektyviai naudojančios lempos bus A klasės efektyvumo? TAIP NE

7.13. (p) Sodyboje mažiausiai 20 proc. elektros lempų turi būti efektyviai naudojančios elektros energiją A klasės lemputės. Sodyboje kiek įmanoma daugiau įprastinių elektros lempučių turėtų būti keičiamos efektyviai elektros energiją naudojančiomis A klasės lemputėmis, jei tai yra techniškai įmanoma. Jei nėra naudojamos efektyviai elektros energiją naudojančios lemputės, Lietuvos žaliųjų judėjimui turi būti pateiktos priežastys.

Ar sodyboje mažiausiai 20 proc. elektros lempų sudaro efektyviai elektros energiją naudojančios A klasės efektyvumo lempos? TAIP NE

Jei nėra naudojamos efektyviai elektros energiją naudojančios lempos, prašome paaiškinti kodėl: _____

7.14. (p) Visi pirties įrenginiai turėtų turėti laiko kontrolę ar būti išjungiami atsižvelgiant į situaciją.

Ar sodyboje įrengta pirtis? TAIP NE

Jei taip, ar pirties įrenginiai turi laiko kontrolę ir išjungiami atsižvelgiant į situaciją? TAIP NE

7.15. (i) Sodybos patalpos neturi būti šildomos elektriniais šildytuvais ar kitais prietaisais, tiesiogiai naudojančiais elektros energiją.

Ar sodyboje yra patalpų, šildomų elektriniais šildytuvais ar kitais prietaisais, tiesiogiai naudojančiais elektros energiją? TAIP NE

7.16. (i) Sodybos šildymui bei apšvietimui gali būti naudojama energija, pagaminta iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (saulės energija, biokuras, vėjo energija, hidroenergija, geoterminė energija).

Ar sodybos šildymui bei apšvietimui naudojama energija, pagaminta iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių? TAIP NE

7.17. (i) Vėdinimo sistemoje turi būti naudojamas ventiliatorius su elektros energiją efektyviai vartojančiu varikliu.

Ar vėdinimo sistemoje naudojamas ventiliatorius su elektros energiją efektyviai vartojančiu varikliu?

TAIP NE

7.18. (i) Sodyboje galėtų būti įrengta sistema, automatiškai išjungianti oro vėdinimą, kai langai atidaryti.

Ar sodyboje įrengta sistema, automatiškai išjungianti oro vėdinimą, kai langai atidaryti?

TAIP NE

7.19. (i) Praėjus metams po apdovanojimo Žaliojo rakto diplomu, turi būti įrengta atskira elektros energijos suvartojimo apskaita pagrindinėse sodybos patalpose, siekiant kontroliuoti suvartojamą energijos kiekį.

Ar sodyboje yra įrengta atskira elektros energijos apskaita atskiroms sodybos zonoms?

TAIP NE

Jeigu taip, tai kur? _____

7.20. (i) Sodyboje, siekiant sumažinti elektros energijos suvartojimą, derėtų įgyvendinti kuo daugiau reikalavimų, o ne tik tuos, kurie nacionaliniuose teisės aktuose įvardinti kaip minimalūs.

Ar sodyboje siekiama įgyvendinti kuo daugiau reikalavimų, kurių dėka sumažėja elektros energijos suvartojimas? TAIP NE

7.21. (i) Sodyboje galėtų būti įdiegta sistema automatiškai išjungianti šviesą, svečiams paliekant savo kambarius.

Ar šviesa automatiškai išsijungia, svečiams paliekant savo kambarius? TAIP NE

7.22. (i) Nenaudojamos lauko šviesos turėtų išsijungti automatiškai.

Ar nenaudojamos lauko šviesos išsijungia automatiškai? TAIP NE

7.23. (i) Aušinimo, šaldymo (užšaldymo) sistemų įrenginiuose, ventiliatoriuose, baseinuose turėtų būti įdiegti elektros energiją efektyviai vartojantys prietaisai.

Ar aušinimo, šaldymo (užšaldymo) sistemų įrenginiuose, ventiliatoriuose, baseinuose yra įdiegti elektros energiją efektyviai vartojantys prietaisai? TAIP NE

8. MAISTO PRODUKTAI

8.1. (p) Sodyboje turi būti auginami, gaminami ar perkami ekologiškai užauginto maisto produktai. Ekologiškai užauginto maisto produktai turi būti naudojami patiekaluose, siūlomuose svečiams. Praėjus metams, ekologiškai užaugintų maisto produktų dalis patiekaluose turi sudaryti bent 5 proc.

Ar sodyboje svečiams siūlomi ekologiškai užauginti maisto produktai? TAIP NE

Kokią dalį visų maisto produktų sudaro ekologiškai užauginti maisto produktai? _____

8.2. (p) Ekologiško maisto produktų dalis kiekvienais metais turėtų būti išlaikoma arba didinama. Jei to neįvyksta, priežastys turi būti pateikiamos Lietuvos žaliųjų judėjimui.

Ar ekologiškai užaugintų maisto produktų dalis yra išlaikoma ir/arba padidinama? TAIP NE

9. PATALPŲ ORAS

9.1. (p) Sodyba turi vadovautis nacionaliniais teisės aktais, reglamentuojančiais taršos lygį sodybos teritorijoje (pvz. oro kokybė bei kt.) bei triukšmo lygį sodybos patalpose.

Ar sodyboje vadovaujama nacionaliniais teisės aktais, reglamentuojančiais taršos lygį sodybos teritorijoje bei triukšmo lygį sodybos patalpose? TAIP NE

9.2. (p) Sodyboje turi būti nerūkoma. Rūkantiems poilsiautojams gali būti išskirta speciali zona rūkymui ir /arba gali būti nuomuojami lambariai, kuriuose leidžiama rūkyti.

Ar sodyboje nerūkoma? TAIP NE

Ar rūkantiems poilsiautojams išskiriama speciali zona rūkymui? TAIP NE

9.3. (p) Sodyboje turi būti nuomojami kambariai, kuriuose draudžiama rūkyti.

Nurodykite sodybos kambarių bendrąjį skaičių: _____

Ar sodyboje yra kambarių, kuriuose draudžiama rūkyti? TAIP NE

Jei taip, nurodykite jų skaičių: _____

9.4. (p) Jeigu planuojama sodybą rekonstruoti, keisti jos išplanavimą ar kita, tuomet turi būti siekiama, kad vidaus oro kokybei būtų kreipiamas kuo didesnis dėmesys.

Ar metų bėgyje planuojama sodybą rekonstruoti, keisti išplanavimą ar kt.? TAIP NE

Jeigu taip, ką planuojama daryti? _____

9.5. (p) Sodyba turi turėti nuostatus dėl rūkymo patalpose.

Ar sodyba turi nuostatus dėl rūkymo patalpose? TAIP NE

Jei taip, prašome pateikti/pridėti.

10. ŽALIOSIOS ZONOS

10.1. (p) Žaliųjų plotų priežiūrai negali būti naudojamos cheminės trašos ir pesticidai (herbicidai). Šie cheminiai preparatai gali būti naudojami tik tuo atveju, jei šalies įstatymai reikalauja, kad kenkėjai būtų naikinami cheminiu būdu. Vietoj chemikalų žaliųjų plotų priežiūrai turi būti naudojamos natūralios, organinės ar ekologiškos medžiagos.

Ar kenkėjų naikinimui naudojamos minėtos cheminės priemonės? TAIP NE
Jeigu taip, tai kodėl? _____

Ar žaliųjų plotų priežiūrai naudojamos natūralios, organinės ar ekologiškos medžiagos?
TAIP NE

10.2. (p) Perkamos naujos žoliapjovės turėtų būti elektrinės, naudoti neetiliuotą kurą, turėti katalizatorių, ar būti žymimos ekologiniu ženklu.

Ar bus perkamos žoliapjovės elektrinės, naudojančios neetiliuotą kurą, turinčios katalizatorių, ar pažymėtos ekologiniu ženklu? TAIP NE

10.3. (p) Laistyti pievelę vandeniu galima tik tarp 18 val. vakaro ir 7 val ryto.

Ar pievelė laistoma vandeniu tarp 18 val. vakaro ir 7 val ryto? TAIP NE

10.4. (i) Rekomenduojama žaliųjų plotų laistymui naudoti surinktą lietaus vandenį.

Ar žaliųjų plotų laistymui naudojamas surinktas lietaus vanduo? TAIP NE

10.5. (i) Organines medžiagas, surinktas tvarkant aplinką, rekomenduojama kompostuoti.

Ar organinės medžiagos, surinktos tvarkant aplinką, kompostuojamos? TAIP NE

11. APLINKOSAUGINĖ VEIKLA

11.1. (p) Sodybos svečiams turi būti pateikiama informacinė medžiaga apie netoliese esančius parkus bei lankytinas vietas, tuo metu organizuojamus renginius gamtoje, galimybę užsisakyti ekskursijas į gamtą.

Ar sodybos svečiams pateikiama informacinė medžiaga apie netoliese esančius parkus, lankytinas vietas bei apie tuo metu vykstančius renginius gamtoje? TAIP NE

11.2. (p) Sodybos šeimininkas turi informuoti svečius apie galimybę išsinuomuoti dviračius, jei svečiai to prašo.

Ar svečiams prašant, jie yra informuojami apie galimybes išsinuomuoti dviračius? TAIP NE

11.3. (p) Sodybos šeimininkas turi informuoti svečius apie šalimais esančius dviračių takus, jei svečiai to prašo.

Ar svečiams prašant, jie yra informuojami apie šalimais esančius dviračių takus? TAIP NE

11.4. (i) Sodybos šeimininkas galėtų savo vietovėje vykdyti "žaliąją veiklą", pvz. kartu su vietos bendruomene tvarkyti aplinką, valyti vandens telkinius, sodinti medžius ar pan.

Ar vykdoma vietovėje „žalioji veikla“? TAIP NE

Jei taip, prašome detalizuoti: _____

12. ADMINISTRACIJA

12.1. (p). Sodybos šeimininko (-ės) patalpose turi būti įgyvendinti tie Žaliojo rakto programos kriterijai, kurie įgyvendinami ir svečiams skirtose patalpose (pvz. kriterijai, susiję su vandens ir energijos suvartojimo mažinimu, atitinkamų valymo priemonių naudojimu ir kt.).

Ar sodybos šeimininkams skirtose patalpose įgyvendinti kriterijai, kurie įgyvendinti ir svečiams skirtose patalpose? TAIP NE

12.2. (p) Perkami nauji kompiuteriai ir kopijavimo aparatai turi būti su automatinio išsijungimo (standby) funkcija.

Ar perkami nauji kompiuteriai ar kopijavimo aparatai bus su automatinio išsijungimo funkcija?
TAIP NE

12.3. (p) Jei įmanoma, leidžiami leidiniai turėtų būti pagaminti spaustuvėje, turinčioje aplinkosaugos srities sertifikata. Jei sodybos šeimininkas pats spausdintų leidinius, tuomet turėtų būti naudojamas iš antrinių žaliavų pagamintas popierius.

Jei įmanoma, ar bus leidiniai spausdinami aplinkosaugos srities sertifikata turinčioje spaustuvėje??
TAIP NE

Jei pats šeimininkas spausdins leidinius, ar bus siekiama naudoti ekologišką popierių? TAIP NE

12.4. (i) Naujai perkamos ilgalaikio naudojimo prekės (rankšluosčiai, patalynė ir kt.) turi būti pažymėtos ekologiniu ženklu arba sertifikuotos.

Ar bus naujai perkamos ilgalaikio naudojimo prekės pažymėtos ekologiniu ženklu arba sertifikuotos?
TAIP NE

Paraišką užpildė sodybos šeimininkas (-ė) (vardas ir pavardė, parašas)

_____
vardas ir pavardė

_____
(parašas)

200__ m. _____ mėn. ____ d.

A.V.

Pasirašydami patvirtiname, jog visa paraiškoje pateikta informacija yra teisinga.

ŠIAULIŲ RAJONO APGYVENDINIMO SEKTORIAUS ATSTOVŲ APKLAUSOS ANKETOS PAVYZDYS

Gerb. įmonės vadove,

Aš, Patricija Rainytė, Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto vadybos ir verslo administravimo studijų baigiamojo kurso studentė rašau magistro darbą tema „Ekologinio turizmo plėtra Šiaulių rajone“. Šis tyrimas atliekamas siekiant išsiaiškinti Šiaulių rajono apgyvendinimo sektoriaus verslo požiūrį į ekologijos svarbą ir verslo plėtojamą šia kryptimi.

Prašau užpildyti žemiau pateiktą anketą. Atsakymus žymėkite X ženklų arba įrašykite Jums tinkamą variantą. Duomenys bus naudojami tik magistro darbo rašymui. Duomenų konfidencialumas garantuojamas.

Dėkoju už Jūsų skirtą laiką!

1. Jūsų apgyvendinimo įstaiga:
- € Viešbutis
  - € Motelis
  - € Svečių namai
  - € Kaimo turizmo sodyba
2. Kiek laiko Jūsų įstaiga užsiima apgyvendinimo paslaugomis?
- € 1 metai
  - € 2 metai
  - € 3 metai
  - € 4 ir daugiau
3. Kelių žvaigždučių (viešbučiams/moteliams/svečių namams)/gandrų (kaimo turizmo sodyboms) yra Jūsų apgyvendinimo įstaiga?
- € 1
  - € 2
  - € 3
  - € 4
  - € 5
  - € Neklasifikuotas
4. Kiek daugiausia poilsiautojų/turistų vienu metu gali priimti Jūsų apgyvendinimo įstaiga?
- € Iki 10
  - € Nuo 11 iki 20
  - € Nuo 21 iki 50
  - € Nuo 51 iki 100
  - € Nuo 100 iki 200
5. Kiek Jūsų apgyvendinimo sektoriuje yra kambarių/namelių?
- € Kambariai _____
  - € Vienviečiai _____
  - € Dviviečiai _____
  - € Triviečiai _____
  - € Keturviečiai _____
  - € Liukso _____
  - € Apartamentai _____
  - € Kita _____
  - € Nameliai _____
  - € Dviviečiai _____
  - € Triviečiai _____
  - € Keturviečiai _____
- Kita _____
6. Ar Jūsų apgyvendinimo įstaigai aktualios ekologinės problemos?
- € Taip
  - € Iš dalies
  - € Mažai
  - € Ne
7. Kaip manote, ar šiuolaikiniams turistui/poilsiautojui turi įtakos apgyvendinimo įstaigos ekologinis sąmoningumas?
- € Taip
  - € Iš dalies
  - € Mažai
  - € Ne
8. Ar Jūsų apgyvendinimo įstaiga imasi kokių nors priemonių ekologinėms problemoms spręsti? (Jei atsakėte ne pereikite prie 10 klausimo)
- € Taip
  - € Iš dalies
  - € Ne
9. Kokių priemonių imasi Jūsų apgyvendinimo įstaiga ekologinėms problemoms spręsti?
- € Rūšiuojate atliekas
  - € Naudojate elektrą taupančius prietaisus ir lemputes
  - € Taupote vandenį
  - € Skatinate poilsiautojus pakartotinai naudoti rankšluosčius
  - € Kita _____
10. Jūsų nuomone, ekologinėms problemoms spręsti didžiausią reikšmę turi:
- € Atliekų rūšiavimas ir perdirbimas
  - € Dujų, vandens, elektros taupymas
  - € Didesnis švietimas ir informavimas ekologiniais klausimais.
  - € Nešiukšlinimas
  - € Ekologiškų produktų/prekių naudojimas

11. Kaip manote, ar ekologinis turizmas Lietuvoje turi paklausą?

- € Taip
- € Iš dalies
- € Ne
- € Nežinau

12. Ar Jūsų svečiai domisi Jūsų apgyvendinimo įstaigos ekologiskumu?

- € Taip
- € Labai retai
- € Ne

13. Ar Jums žinoma tarptautinė aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programa? (jei atsakėte ne, pereikite prie 15 klausimo)

- € Taip
- € Labai mažai
- € Ne

14. Ar esate susipažinę su tarptautinio aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programos reikalavimais?

- € Taip
- € Labai mažai
- € Ne

15. Ar Jūs kada nors svarstėte galimybę dalyvauti aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje?

- € Taip
- € Ne
- € Trumpai pagrįskite, kodėl? _____

16. Kaip manote, ar yra pakankamai informacijos apie aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programą?

- € Taip
- € Niekada nesidomėjome
- € Ne

17. Kaip manote, ar dalyvavimas aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje padėtų populiarinti Jūsų apgyvendinimo įstaigą ir atneštų didesnę pelną?

- € Taip
- € Nežinau
- € Iš dalies
- € Ne

18. 2008m. Lietuvoje buvo 4 viešbučiai ir 4 kaimo turizmo sodybos dalyvaujančios aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje. 2010m. jau yra 7 viešbučiai, tačiau sumažėjo viena kaimo turizmo sodyba, jų beliko 3. Kaip manote, kokios šių pasikeitimų priežastys?

- € Ekologinės problemos Lietuvoje tampa vis aktualesnės

- € Ekologinis verslas tampa populiariesnis ir pritraukia daugiau turistų/poilsiautojų
- € Investicijos į ekologiškumą atsiperka su kaupu
- € Kita _____

19. Ar Jūsų apgyvendinimo įstaiga domintų galimybė dalyvauti aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje?

- € Taip
- € Galbūt
- € Ne
- € Trumpai pagrįskite, kodėl? _____

20. Su kokiomis didžiausiomis kliūtimis Jūsų manymu susidurtumėte įgyvendinant aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programą?

- € Didelėmis finansinėmis investicijomis
- € Aukštais reikalavimais
- € Informacijos stoka
- € Kita _____

21. Kaip manote, kokių apytiksliai investicijų poreikis aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimas Jūsų apgyvendinimo įstaigoje?

- € Iki 50 000 LT
- € Nuo 51 000 iki 100 000LT
- € Nuo 101 000 iki 200 000LT
- € Nuo 201 000 iki 300 000LT
- € Nuo 301 000 iki 400 000LT
- € Kita suma _____

22. Kaip manote, ar atsipirktų Jūsų investicijos?

- € Taip
- € Iš dalies
- € Nežinau
- € Ne

23. Kaip manote, ar reikalinga Lietuvoje aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programa?

- € Taip
- € Nežinau
- € Iš dalies
- € Ne
- € Trumpai pagrįskite, kodėl? _____

**ŠIAULIŲ RAJONO APGYVENDINIMO SEKTORIAUS ATSTOVŲ APKLAUSOS
REZULTATŲ SUVESTINĖ**

Anketos klausimas	Atsakymo variantas	Viešbutis (N=10)		Motelis N=(2)		Svečių namai (N=4)		Kaimo turizmo sodyba (N=10)		Viso	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N=26	%
Kiek laiko Jūsų įstaiga užsiima apgyvendinimo paslaugomis?	1 metai	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2 metai	-	-	-	-	-	-	2	7,7	2	7,7
	3 metai	-	-	-	-	-	-	1	3,8	1	3,8
	4 ir daugiau	10	38,5	2	7,7	4	15,4	7	26,9	23	88,5
Kelių žvaigždučių (viešbučiams/moteliams/svečių namams)/gandrų (kaimo turizmo sodyboms) yra Jūsų apgyvendinimo įstaiga?	1	1	3,8	-	-	-	-	-	-	1	3,8
	2	1	3,8	-	-	1	3,8	-	-	2	7,7
	3	3	11,5	1	3,8	1	3,8	1	3,8	6	23,1
	4	4	15,4	-	-	-	-	4	15,4	8	30,8
	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Neklasifikuotas	1	3,8	1	3,8	2	7,7	5	19,2	9	34,6
Kiek daugiausia poilsiautojų/turistų vienu metu gali priimti Jūsų apgyvendinimo įstaiga?	Iki 10	-	-	1	3,8	1	3,8	1	3,8	3	11,5
	Nuo 11 iki 20	-	-	1	3,8	-	-	2	7,7	3	11,5
	Nuo 21 iki 50	9	34,6	-	-	1	3,8	3	11,5	13	50
	Nuo 51 iki 100	1	3,8	-	-	1	3,8	4	15,4	6	23,1
	Nuo 100 iki 200	-	-	-	-	1	3,8	-	-	1	3,8
Ar Jūsų apgyvendinimo įstaigai aktualios ekologinės problemos?	Taip	3	11,5	-	-	3	11,5	6	23,1	12	46,2
	Iš dalies	4	15,4	1	3,8	1	3,8	2	7,7	8	30,8
	Mažai	3	11,5	1	3,8	-	-	1	3,8	5	19,2
	Ne	-	-	-	-	-	-	1	3,8	1	3,8
Kaip manote, ar šiuolaikiniam turistui/poilsiautojui turi įtakos apgyvendinimo įstaigos ekologinis sąmoningumas?	Taip	4	15,4	-	-	2	7,7	4	15,4	10	38,5
	Iš dalies	5	19,2	1	3,8	2	7,7	3	11,5	11	42,3
	Mažai	1	3,8	1	3,8	-	-	3	11,5	5	19,2
	Ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ar Jūsų apgyvendinimo įstaiga imasi kokių nors priemonių ekologinėms problemoms spręsti? (Jei atsakėte ne pereininkite prie 10 klausimo)	Taip	5	19,2	-	-	3	11,5	4	15,4	12	46,2
	Iš dalies	4	15,4	1	3,8	1	3,8	5	19,2	11	42,3
	Ne	1	3,8	1	3,8	-	-	1	3,8	3	11,5
Kokių priemonių imasi Jūsų apgyvendinimo įstaiga ekologinėms problemoms spręsti?	Rūšiuojate atliekas	3	11,5	-	-	2	7,7	4	15,4	9	34,6
	Naudojate elektrą taupančius prietaisus ir lemputes	9	34,6	1	3,8	4	15,4	9	34,6	23	88,5
	Taupote vandenį	5	19,2	1	3,8	2	7,7	7	26,9	15	57,7
	Skatinate poilsiautojus pakartotinai naudoti rankšluosčius	2	7,7	-	-	-	-	1	3,8	3	11,5

	Kita	-	-	-	-	-	-	1	3,8	1	3,8
Jūsų nuomone, ekologinėms problemoms spręsti didžiausią reikšmę turi:	Atliekų rūšiavimas ir perdirbimas	9	34,6	2	7,7	4	15,4	9	34,6	24	92,3
	Dujų, vandens, elektros taupymas	6	23,1	2	7,7	4	15,4	7	26,9	19	73,1
	Didesnis švietimas ir informavimas ekologiniais klausimais.	8	30,8	-	-	2	7,7	5	19,2	15	57,7
	Nešiukšlinimas	5	19,2	1	3,8	2	7,7	9	34,6	17	65,4
	Ekologiškų produktų/prekių naudojimas	8	30,8	-	-	3	11,5	8	30,8	19	73,1
Kaip manote, ar ekologinis turizmas Lietuvoje turi paklausa?	Taip	2	7,7	-	-	-	-	2	7,7	4	15,4
	Iš dalies	5	19,2	1	3,8	3	11,5	5	19,2	14	53,8
	Ne	1	3,8	-	-	-	-	2	7,7	3	11,5
	Nežinau	2	7,7	1	3,8	1	3,8	1	3,8	5	19,2
Ar Jūsų svečiai domisi Jūsų apgyvendinimo įstaigos ekologiškumu?	Taip	-	-	-	-	3	11,5	2	7,7	5	19,2
	Labai retai	7	26,9	-	-	-	-	3	11,5	10	38,5
	Ne	3	11,5	2	7,7	1	3,8	5	19,2	11	42,3
Ar Jums žinoma tarptautinė aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programa? (jei atsakėte ne, pereikite prie 15 klausimo)	Taip	1	3,8	-	-	2	7,7	2	7,7	5	19,2
	Labai mažai	1	3,8	-	-	1	3,8	1	3,8	3	11,5
	Ne	8	30,8	2	7,7	1	3,8	7	26,9	18	69,2
Ar esate susipažinę su tarptautinio aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programos reikalavimais?	Taip	1	3,8	-	-	-	-	2	7,7	3	11,5
	Labai mažai	1	3,8	-	-	3	11,5	2	7,7	6	23,1
	Ne	8	30,8	2	7,7	1	3,8	6	23,1	17	65,4
Ar Jūs kada nors svarstėte galimybę dalyvauti aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje?	Taip	1	3,8	-	-	1	3,8	3	11,5	5	19,2
	Ne	9	34,6	2	7,7	3	11,5	7	26,9	21	80,8
Kaip manote, ar yra pakankamai informacijos apie aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programą?	Taip	1	3,8	-	-	1	3,8	1	3,8	3	11,5
	Niekada nesidomėjome	8	30,8	2	7,7	2	7,7	6	23,1	18	69,2
	Ne	1	3,8	-	-	1	3,8	3	11,5	5	19,2
Kaip manote, ar dalyvavimas aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje padėtų populiarinti Jūsų apgyvendinimo įstaigą ir atneštų didesnę pelną?	Taip	2	7,7	1	3,8	1	3,8	2	7,7	6	23,1
	Nežinau	5	19,2	-	-	1	3,8	1	3,8	7	26,9
	Iš dalies	3	11,5	1	3,8	2	7,7	6	23,1	12	46,2
	Ne	-	-	-	-	-	-	1	3,8	1	3,8
2008m. Lietuvoje buvo 4 viešbučiai ir 4 kaimo turizmo sodybos dalyvaujančios aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje. 2010m. jau yra 7 viešbučiai, tačiau sumažėjo viena kaimo turizmo sodyba, jų beliko 3. Kaip manote, kokios šių pasikeitimų priežastys?	Ekologinės problemos Lietuvoje tampa vis aktualesnės	6	23,1	2	7,7	3	11,5	3	11,5	14	53,8
	Ekologinis verslas tampa populiariesnis ir pritraukia daugiau turistų/poilsiautojų	6	23,1	2	7,7	4	15,4	2	7,7	14	53,8
	Investicijos į ekologiškumą	1	3,8	-	-	-	-	-	-	1	3,8

	atsiperka su kaupu											
	Kita	-	-	-	-	-	-	2	7,7	2	7,7	
Ar Jūsų apgyvendinimo įstaiga domintų galimybė dalyvauti aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programoje?	Taip	1	3,8	-	-	1	3,8	1	3,8	3	11,85	
	Galbūt	7	26,9	1	3,8	1	3,8	7	26,9	16	61,5	
	Ne	2	7,7	1	3,8	2	7,7	2	7,7	7	26,9	
Su kokiomis didžiausiomis kliūtimis Jūsų manymu susidurtumėte įgyvendinant aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programą?	Didelėmis finansinėmis investicijomis	8	30,8	2	7,7	4	15,4	8	30,8	22	84,6	
	Aukštais reikalavimais	4	15,4	2	7,7	3	11,5	4	15,4	13	50	
	Informacijos stoka	3	11,5	-	-	-	-	3	11,5	6	23,1	
	Kita	1	3,8	-	-	-	-	-	-	1	3,8	
Kaip manote, kokių apytiksliai investicijų pareikalautų aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programos įgyvendinimas Jūsų apgyvendinimo įstaigoje?	Iki 50000 Lt	1	3,8	-	-	-	-	1	3,8	2	7,7	
	Nuo 51000 iki 100000 Lt	4	15,4	-	-	-	-	1	3,8	5	19,2	
	Nuo 101000 iki 200000 Lt	-	-	-	-	1	3,8	3	11,5	4	15,4	
	Nuo 201000 iki 300000 Lt	-	-	-	-	1	3,8	1	3,8	2	7,7	
	Nuo 301000 iki 400000 Lt	-	-	-	-	1	3,8	1	3,8	2	7,7	
	Kita suma	3	11,5	1	3,8	1	3,8	2	7,7	7	26,9	
Kaip manote, ar atsipirktų Jūsų investicijos?	Taip	1	3,8	1	3,8	-	-	2	7,7	4	15,4	
	Iš dalies	5	19,2	-	-	2	7,7	5	19,2	12	46,2	
	Nežinau	4	15,4	1	3,8	2	7,7	3	11,5	10	38,5	
	Ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kaip manote, ar reikalinga Lietuvoje aplinkosauginio švietimo fondo „Žaliojo rakto“ programa?	Taip	7	26,9	2	7,7	2	7,7	2	7,7	13	50	
	Nežinau	-	-	-	-	1	3,8	3	11,5	4	15,4	
	Iš dalies	3	11,5	-	-	1	3,8	5	19,2	9	34,6	
	Ne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	